

ARCHAEOLOGIA BELGICA

114

CH. LEVA & G. COENE

HET GALLO-ROMEINS GRAFVELD
IN DE MOLENSTRAAT TE KORTRIJK

BRUSSEL

1969

ARCHAEOLOGIA
BELGICA

HET GALLO-ROMEINS GRAFVELD IN DE MOLENSTRAAT
TE KORTRIJK

HET GALLO-ROMEINS GRAFVELD
IN DE MOLENSTRAAT TE KORTRIJK

ARCHAEOLOGIA BELGICA

Dir. Dr. H. Roosens

Studies en verslagen uitgegeven door de
Nationale Dienst voor Opgravingen,
Jubelpark 1
1040 Brussel

Etudes et rapports édités par le
Service national des Fouilles,
Parc du Cinquantenaire 1
1040 Bruxelles

D/1969/0405/29

ARCHAEOLOGIA BELGICA

114

CH. LEVA & G. COENE

HET GALLO-ROMEINS GRAFVELD
IN DE MOLENSTRAAT TE KORTRIJK

BRUSSEL

1969

INLEIDING

Bij rioleringswerken in de Molenstraat te Kortrijk werden in augustus 1958, op ongeveer 1,20 m diepte, achttien stuks vaatwerk, een bijl, een lanspunt en twee bronzen rozetfibulae gevonden. De Heer J. Viérin die regelmatig de werkzaamheden in het Kortrijkse volgt, werd hiervan op de hoogte gebracht; de voorwerpen werden toen aan een zgn. „militair graf” toegeschreven. Naderhand bleken ze echter afkomstig te zijn van verschillende bijzettingen die door de werken verstoord waren ¹. Rond hetzelfde tijdstip werden in het aanpalende St.-Jozefsinstituut van de Broeders der Christelijke Scholen opnieuw gelijkaardige vondsten gedaan bij de aanleg van een afvoerleiding.

De plaats bevindt zich op ongeveer 350 m ten zuiden van de vicus Cortoricum (fig. 1 en 2). Deze spreidde zich uit over beide oevers van de Leie, in het noordelijk gedeelte van de huidige stad en zelfs over een gedeelte van de gemeente Kuurne. De vicus was bewoond vanaf het begin van onze jaartelling tot in de vierde eeuw. In de nabijheid loopt vermoedelijk de Romeinse weg van Atrecht-Rijsel-Rekkem-Lauwe-Marke-Kortrijk-Harelbeke-Kruishoutem; waarschijnlijk is het deze baan waarvan in de Rijselstraat een doorsnede gemaakt werd. In het zuidelijk gedeelte van de stad en op Walle werden op verschillende plaatsen V-grachten ontdekt, naast bewoningssporen uit het midden van de eerste eeuw tot de tweede en derde eeuw. De juiste betekenis van deze grachten en hun datering is nog niet achterhaald. Ze werden weleens in verband gebracht met mogelijke Romeinse kampen. Tenslotte werden in Kortrijk op verschillende plaatsen, o.m. aan de rand van de bewoningszone, enkele verspreide brandgraven teruggevonden ².

Het grafveld van de Molenstraat ligt thans onder een druk bebouwd stads-gedeelte. Een school en een rustoord overdekken vermoedelijk gans de begraafplaats (zie fig. 3 en 4). Slechts kleine ruimten waren voor enig systematisch onderzoek beschikbaar op het terrein met kadastraal nummer 799 i, sectie H. Het terrein is bovendien sterk omgewoeld geworden door allerhande latere bewoningssporen, o.m. door verdedigingswerken uit de zeventiende en achttiende eeuw en de uitbreiding van de stad in deze sektor.

¹ J. VIERIN, *Archeologie* 1959, 1, p. 147; Ch. LEVA & J. VIERIN, *Archeologie* 1961, 1, p. 164.

² Voor een volledige bibliografie over de archeologische vondsten te Kortrijk verwijzen we naar M. BAUWENS-LESENNE, *Bibliografisch repertorium der Oudheidkundige vondsten in West-Vlaanderen*, (Oudheidkundige Repertoria IV), Brussel, 1963, pp. 59-65.

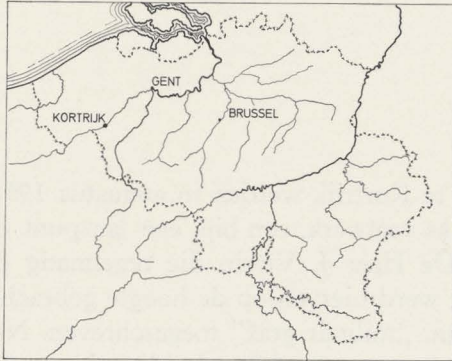

FIG. 1. — Topografische kaart.
— Carte topographique.

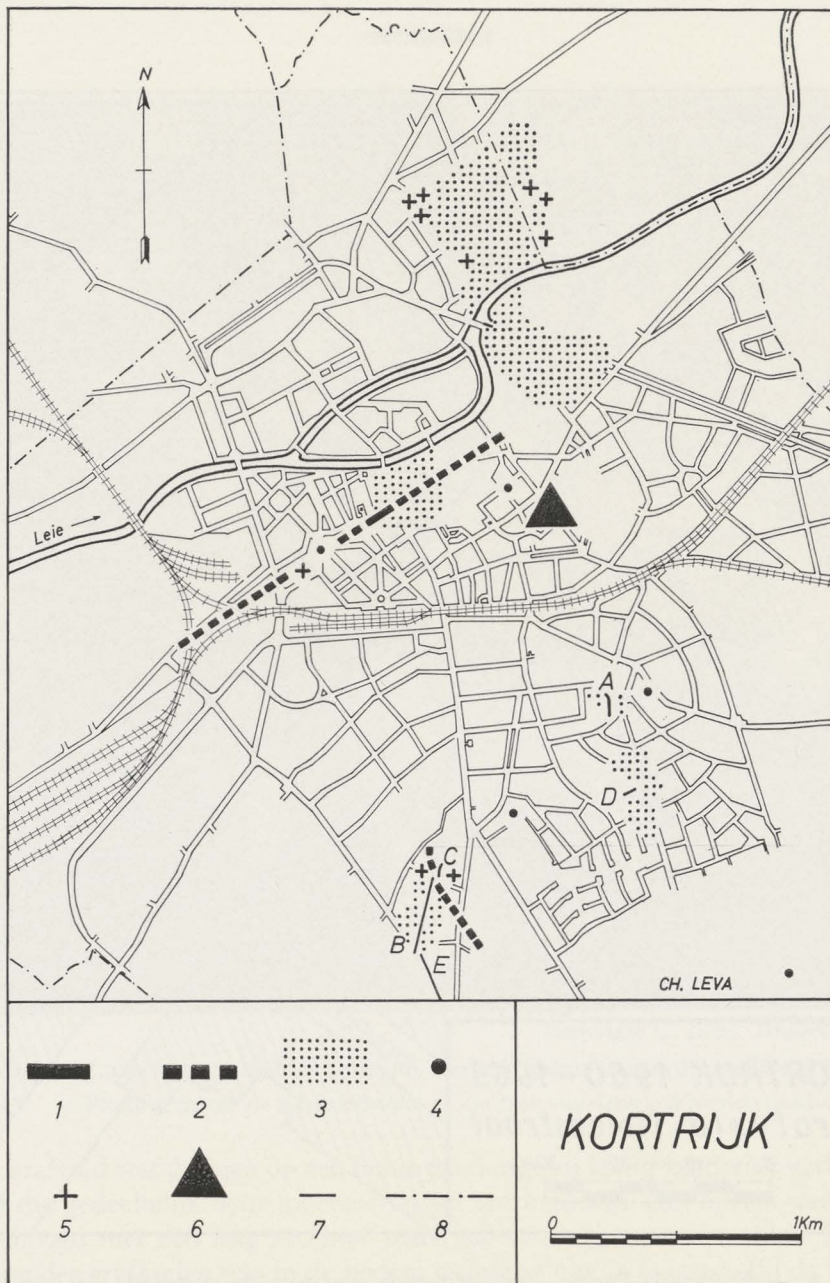

FIG. 2. — Verspreidingskaart van de Romeinse vondsten.
 1. Romeinse weg; 2. Vermoedelijk Romeins traject; 3. Plaatsen waar Romeinse overblijfselen dicht bij elkaar liggen; 4. Afzonderlijke vondst *in situ*; 5. Brandgraf; 6. Grafveld Molenstraat.; 7. Romeinse gracht (A, B, C, D, E); 8. Gemeentegrens.

— Carte de trouvailles romaines à Courtrai.
 1. Route romaine; 2. Tracé probable de la route romaine; 3. Concentration de trouvailles romaines; 4. Trouvaille isolée *in situ*; 5. Tombe à incinération; 6. Cimetière de la Molenstraat; 7. Fossés romains; 8. Limite des communes.

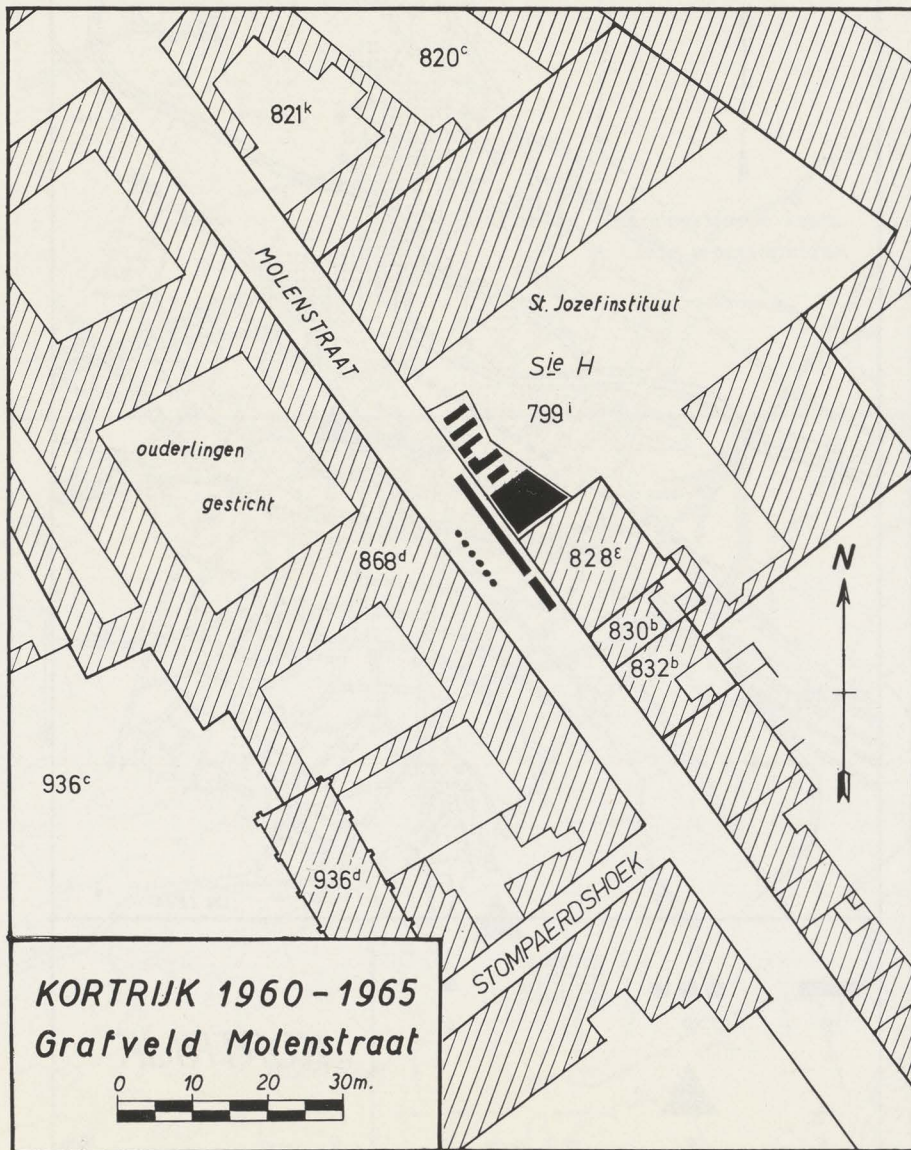
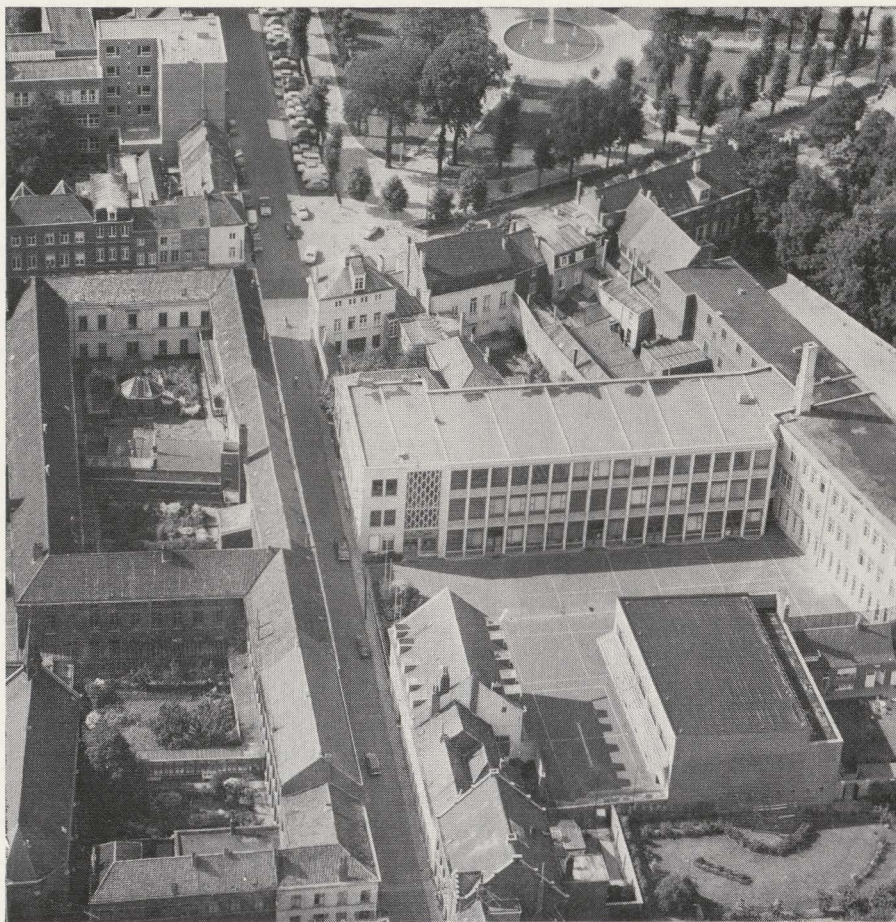

FIG. 3. — Kadastrale ligging. De gestippelde lijn wijst de vindplaats der toevallsvondsten van 1958 aan.

— Plan cadastral. Les premières trouvailles de 1958 sont indiquées par un pointillé.

Copyright C. Léva. Brussel.

FIG. 4. — Luchtfoto van de Molenstraat te Kortrijk, gezien in noordwestelijke richting.
— Photo aérienne de la Molenstraat à Courtrai; vue dans la direction nord-ouest.

Het grafveld was gelegen op een lichte zanderige en lemig zanderige verhevenheid die gedeeltelijk door moerasgronden omringd was. Het terrein werd later opgehoogd met een laag recenter materiaal van ongeveer 1 m dikte. De aflijning der grafkuilen was in de bodem weinig of niet af te lezen. Bij de brandgraven kon alleen van graf 28 de aflijning van de kuil opgemerkt worden. Enkel bij de brandrestengraven liet de houtskoolvulling zich enigszins van de omliggende grond onderscheiden. Bovendien was het moeilijk na te gaan of enkele graven elkaar oversneden en in hoever andere graven daarbij verstoord werden. Het is dan ook mogelijk dat de inhoud van sommige graven vermengd werd.

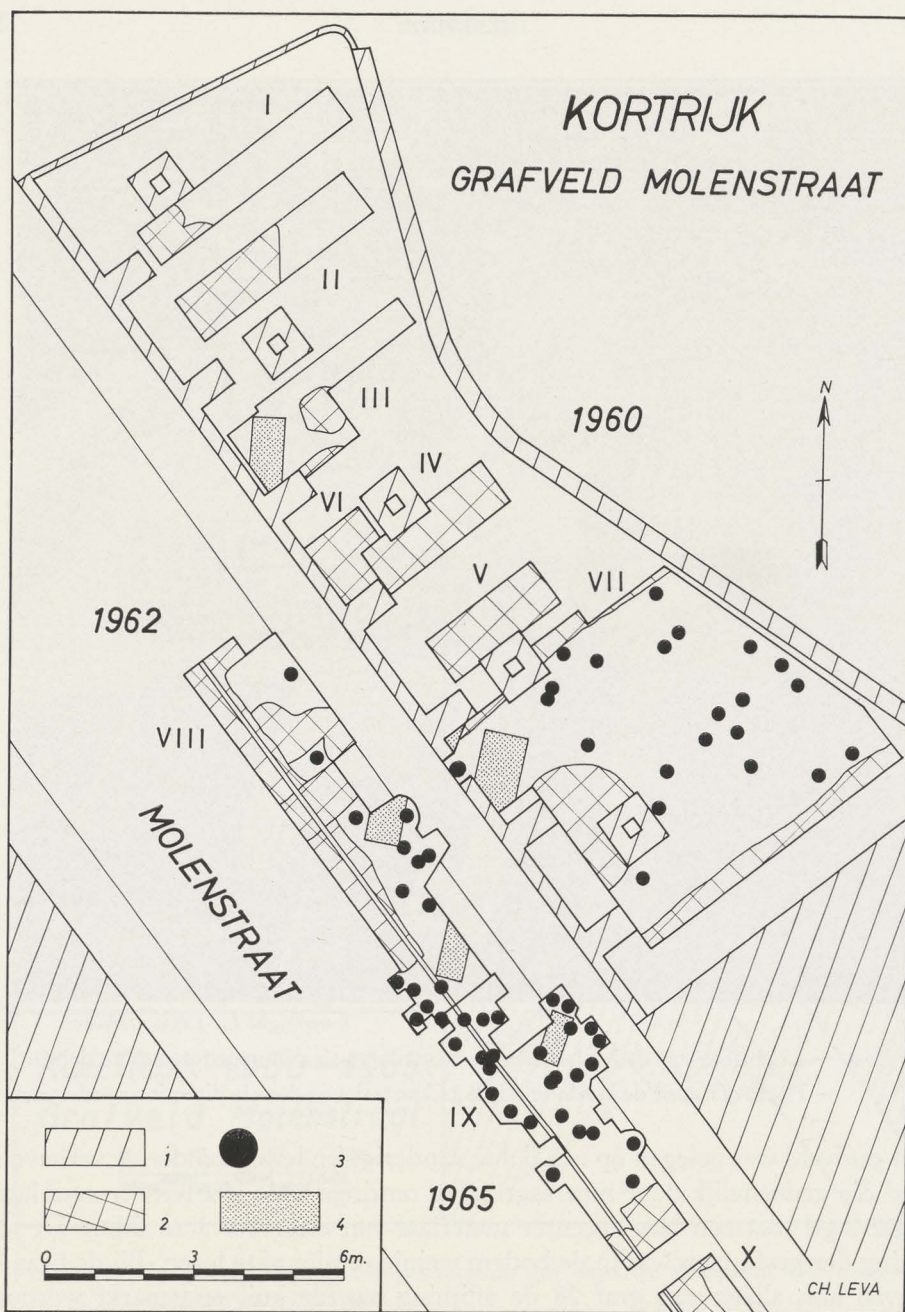

FIG. 5. — Grafveld Molenstraat.

1. Modern metselwerk en bestaende gebouwen; 2. Verstoorde zones; 3. Brandgraven; 4. Brandrestengraven.

— Le Cimetière de la Molenstraat.

1. Constructions modernes; 2. Zones bouleversées; 3. Tombes à incinération avec urnes; 4. Tombes à incinération dont les ossements et restes du bûcher ont été déposés dans une fosse.

Een eerste systematisch onderzoek kon verricht worden in november-december 1960 door Ch. Léva en J. Viérin. Dank zij de bereidwilligheid van de Broeders werd het plantsoen langs de Molenstraat onderzocht (fig. 5 : sleuven I-VII). Op dit terrein konden 26 graven blootgelegd worden.

In februari 1962 werd verder gegraven door de Nationale Dienst voor Opgravingen. In de Molenstraat, ten westen van voorgaande sleuven, kwamen nog 15 graven aan het licht (fig. 5 : sleuf VIII).

In juni 1965 hervatte de vereniging „Pro Cortoriaco” het onderzoek en vond in sleuven IX en X nog 27 graven; hier werd vermoedelijk de zuidgrens van het grafveld bereikt (fig. 5 : sleuven IX-X).

In het totaal waren aldus 70 graven systematisch onderzocht. De opgravingen stonden onder de leiding van Ch. Léva en J. Viérin³.

³ Korte verslagen over deze verschillende opgravingscampagnes verschenen in *Archeologie* 1961, 1, p. 164; 1962, 1, p. 24; 1966, 2, p. 73.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

BESCHRIJVING DER GRAVEN

GRAF 1

Aanvankelijk was onder dit nummer het zgn. „militair graf” vermeld. Daar naderhand bleek dat deze grafvondsten vermoedelijk tot verschillende bijzettingen behoorden, hebben we ze nu bij de losse vondsten ondergebracht.

Bij deze verstoorde graven bevond zich vermoedelijk ook een brandrestengraf. Door de Heer J. Viérin werd bij de ontdekking volgende vaststelling gedaan ⁴ : de voorwerpen werden aangetroffen op ongeveer 1,20 m diepte in een laag met houtskoolvulling; in het bijzonder werd de aandacht getrokken op een speerpunt die overeenstemt met onze losse vondst nr. 13; hiervan blijft enkel een lange staaf met vierkante doorsnede over (fig. 37, 13; te vergelijken met *Archeologie* 1959, 1, pl. III, 2); een identificatie als speerpunt is dus zeer twijfelachtig. Verder werd ook gewag gemaakt van een bijl en van twee bronzen rozetfibulae die thans ontbreken. Het is mogelijk dat het hakmes, zie losse vondst nr. 14, voor een bijl aangezien werd.

Uit dit alles blijkt duidelijk dat geen enkel ernstig argument bestaat om aan dit geheel een „militair” karakter te geven.

GRAF 2 (fig. 6; Pl. I, 1 en VII).

Diepte : 1,30 m. Geen aflijning zichtbaar. Zuidelijk gedeelte verstoord door graf 6. Bevatte enkele verspreide beenderresten.

Inhoud :

1. Terra sigillata kom *Drag. 27* (diam. : 8,4 cm; h. : 4,4 cm); stempel IRM[(PRIM?); Zuid-Gallië, Montans en La Graufesenque, Claudius-Vespasianus (OSWALD, *Stamps*, p. 248) of de periode 25-26 (MARY, *Neuss I*, p. 44).
2. Zwarte kom (diam : 14,2 cm; h. : 9,5 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; zwarte, gladgepolijste wanden. Bevatte resten van twee fibulae.
3. Terra sigillata bord *Ritterling* type 12 (diam. : 17 cm; h. : 4,3 cm); Zuid-Gallië, *Gose* type 139 : Claudius-Vespasianus.

⁴ Zie hoger onder 1.

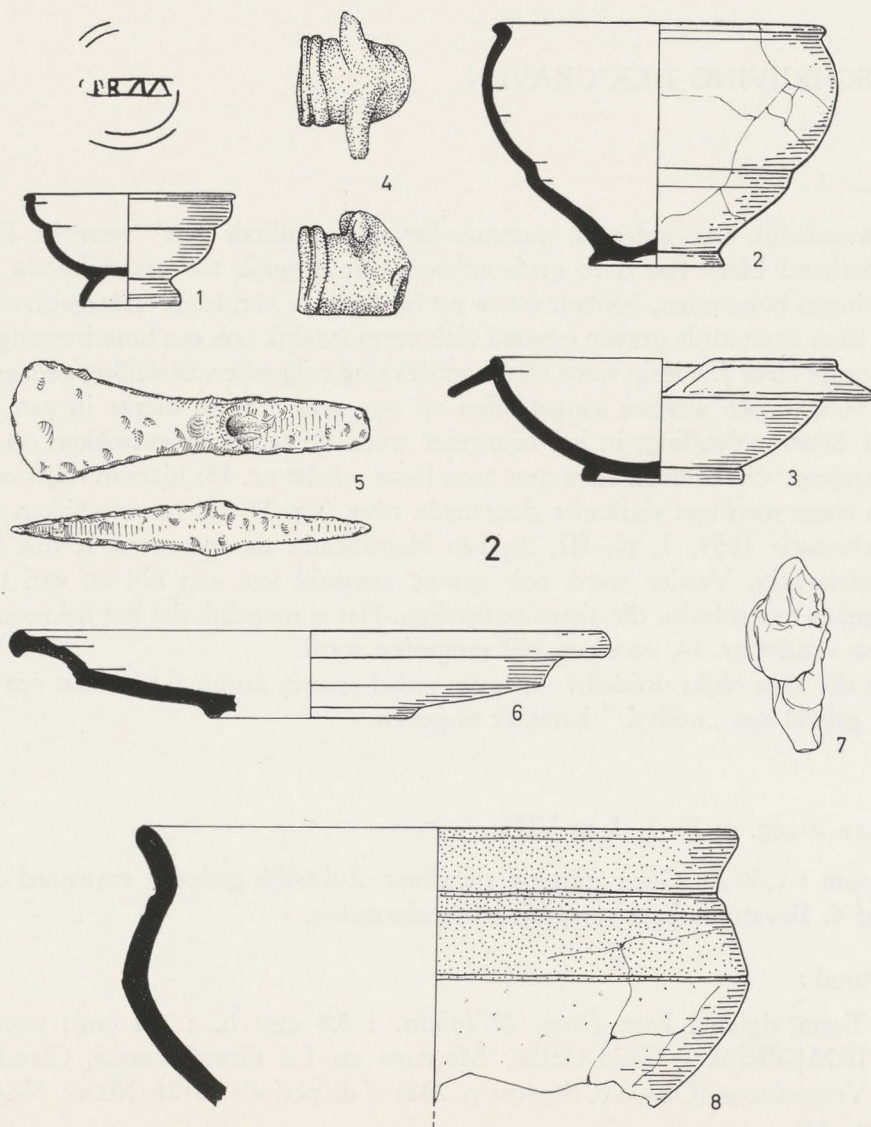

FIG. 6. — Graf 2. Schaal : vaatwerk : 1/3; bronzen voorwerpen : 2/3; stempel : 1/1.
 — Tombe 2. Ech. : vaiselle : 1/3; objets en bronze : 2/3; sigle : 1/1.

4. Steelluiteinde van een bronzen patera in de vorm van een hondskopje (l. : 2,2 cm); cilindervormig doorboord.
5. Bronzen hielbijl (l. : 14,3 cm); sterk verweerd oppervlak.
6. Fragment van een bord in zanderig, beige aardewerk (h. : 3,5 cm); donkergrijze deklaag afgesleten; gladde wanden; concentrische groefjes op de bodem.
7. Vuurstenen kei.
8. Fragmenten van een grauwbrowne kom (diam. : 25, 1 cm; h. : 10,9 cm); grof korrelig, grauwbrown aardewerk; gegladde rand en schoudervlak; ruwwandige romp; horizontale gleufjes bij rand- en buikknik.
- 9-10. Resten van twee figulae uit kom nr. 2; ontbreken.

GRAF 3 (fig. 7 en 8; Pl. VI).

Kuilaflijning moeilijk te onderscheiden : l. : ca. 1,50 m; br. : ca. 0,50 m. Verstoord. In de vulling zes ijzeren nagels en houtskoolresten. Wellicht gaat het hier om meer dan één graf.

Inhoud :

1. Fragmenten van een grauwe pot (diam. : 21,9 cm; h. : 16,7 cm); grof, korrelig, zwart aardewerk, aangetast door het vuur; op de randscheiding een horizontale reeks schuine inkervingen; gegladde rand; op de romp een kamversiering.
2. Fragmenten van een mortarium (diam. : 26,5 cm; h. : 7,2 cm); korrelig, roosbeige aardewerk; zachtgebakken.
3. Fragment van een grauwe kom (diam. : 17,5 cm); korrelig, zwart aardewerk, aangetast door het vuur; ruwwandig; onder de rand een licht ingediept gleufje.
4. Lichtgrijs bekertje (diam. : 7,3 cm; h. : 6,3 cm); fijn, beige klei; hardgebakken; gladde wanden; spiraalvormig omlopende lijnen op het schoudervlak.
5. Zwart governist bekertje (diam. : 7,5 cm; h. : 7 cm); fijne, roze klei; zwart glanzende deklaag; rolstempelversiering van dwarsstreepjes op de romp. Ligging : samen met de kruik buiten de noordwestelijke hoek van de kuilaflijning.
6. Oranje kruikje (diam. : 8,3 cm; h. : 13,5 cm); fijn, zachtgebakken aardewerk; sporen van een roodbruine verflaag op het mondstuk en de romp; drieledig handvat. Ligging : samen met het governist bekertje buiten de noordwestelijke kuilaflijning.

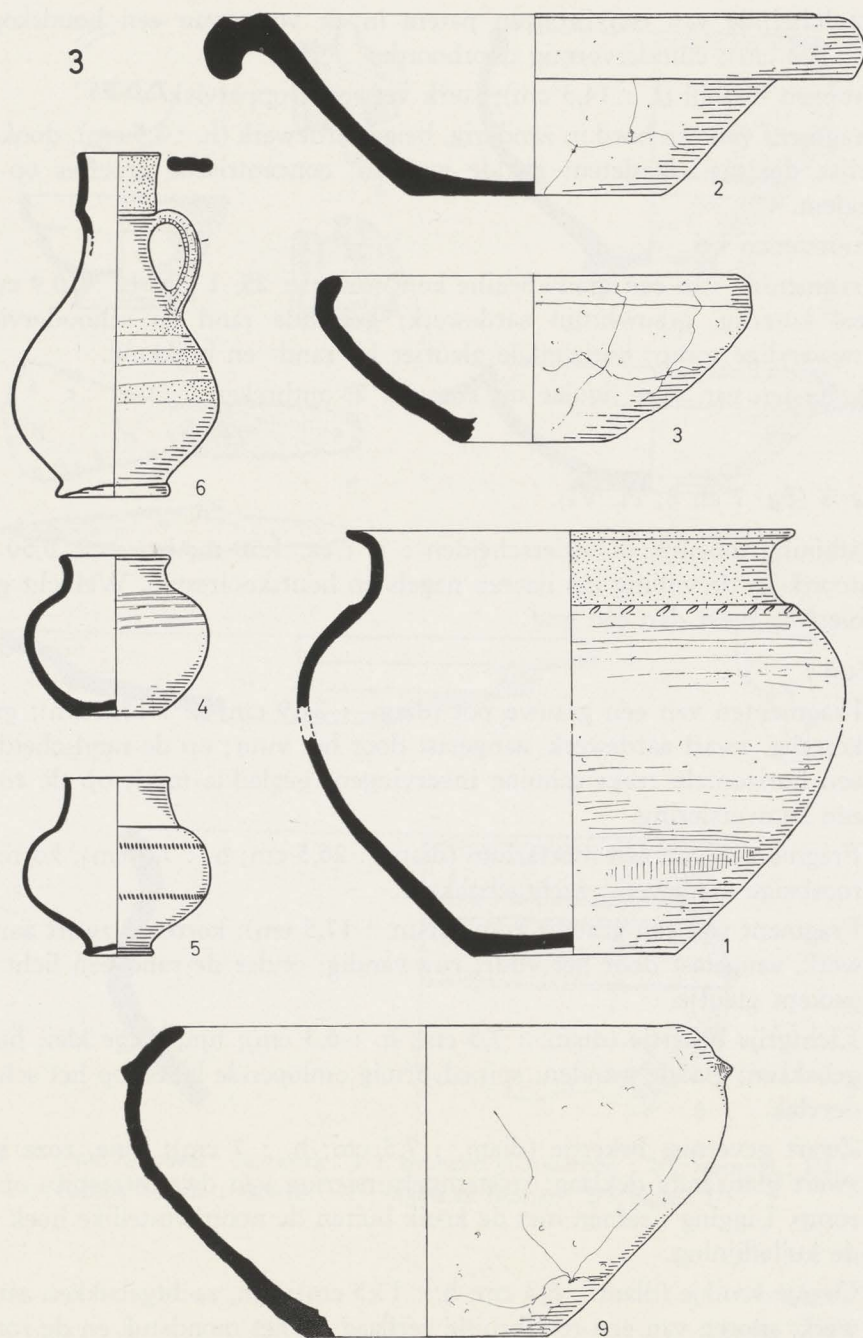

FIG. 7. — Graf 3. Schaal : 1/3.
— Tombe 3. Ech. : 1/3.

7. Fragmenten van een grauwbeige kom (diam. : 15 cm; h. : 5,5 cm); grof korrelig, zachtgebakken aardewerk; ruwwandig; onder de rand een klein knopvormig oortje.
8. Randfragment van een zwarte pot (diam. : ca. 16 cm); fijn korrelig, grijsbruine klei; tamelijk hard gebakken; zwarte, gladde buitenwand; op het schoudervlak horizontale groeven. Ligging : in verstoorde grond buiten de kuilaflijning.
9. Fragmenten van een grauwe kom (diam. : 24 cm; h. : 12,2 cm); grof korrelig, grauwwaart aardewerk, aangetast door het vuur; ruwwandig; twee knobbelvormige oortjes op het schoudervlak.
10. Doliumfragment.

GRAF 4 (fig. 8; Pl. I, 2 en V).

Diepte : 1,40 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Kruik in fijn korrelig, geelwit aardewerk (diam. : 11,7 cm; h. : 17 cm); tweeledig handvat.
2. Terra sigillata bord *Drag. 36* (diam. : 15,4 cm; h. : 3,5 cm); barbotineversiering met lotusbladeren op de rand; Zuid-Gallië, tweede helft van de 1ste eeuw.
3. Zwarte kom (diam. : 10,4 cm; h. : 6,8 cm); fijn korrelig, lichtbruin aardewerk; tamelijk hardgebakken; zwarte, matte deklaag; op de rand en aan de bodemknik, horizontale gleufjes.

GRAF 5 (fig. 8; Pl. V).

Diepte : 1,55 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Lichtgrijs bord (diam. : 18,7 cm; h. : 4,9 cm); grof zanderig, lichtbruin aardewerk; lichtgrijze, gladde wanden, aan de binnenzijde afgesleten. Bevatte enkele beenderresten.
2. Roodbruine beker (diam. : 15,2 cm; h. : 15,6 cm); fijn korrelig, bruin aardewerk; hardgebakken; gladde, roodbruine deklaag; twee groeven op het schoudervlak.

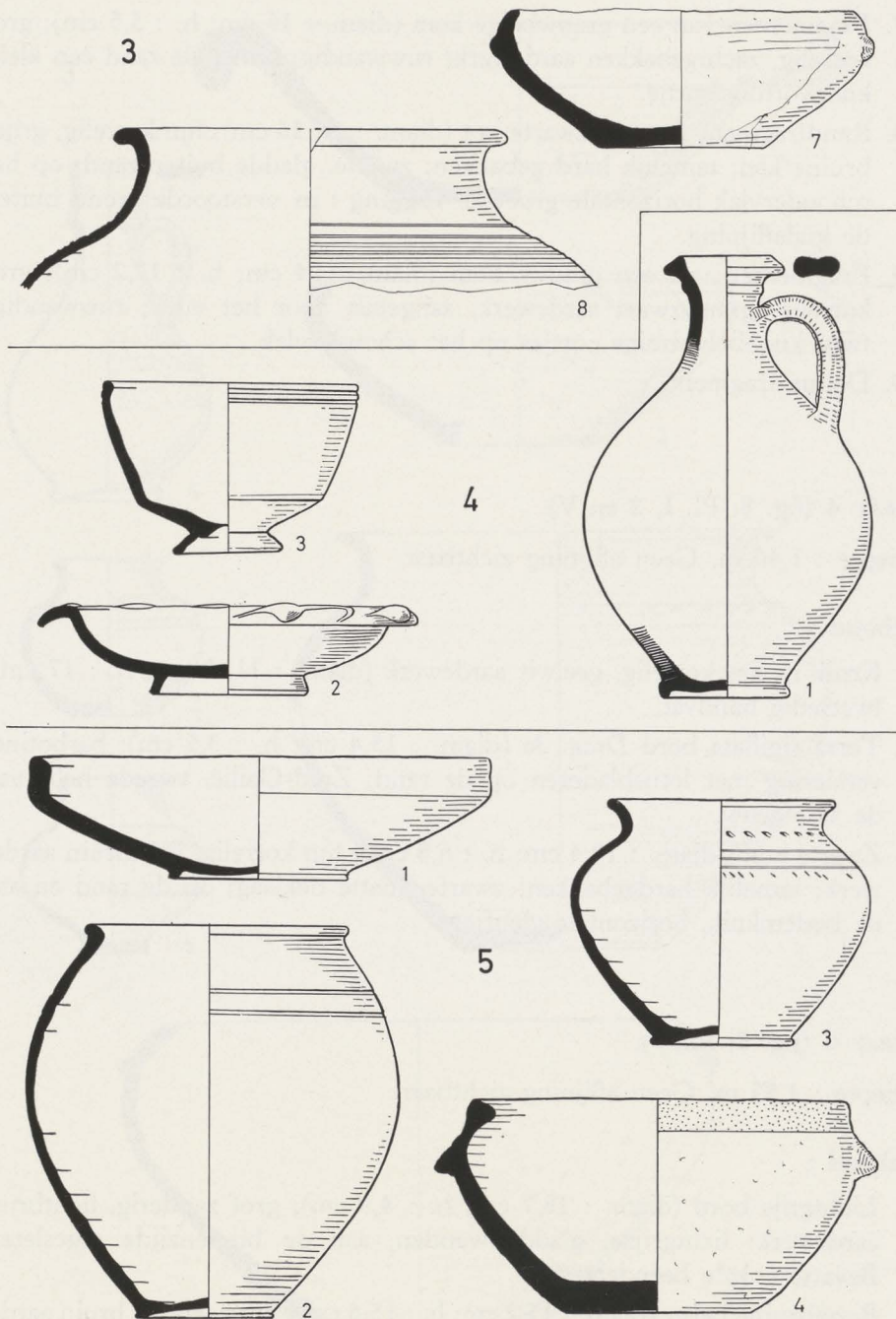

FIG. 8. — Graven 3, 4 en 5. Schaal : 1/3.

— Tombes 3, 4 et 5. Ech. : 1/3.

3. Donkergrijze pot (diam. : 12,2 cm; h. : 9,8 cm); fijn zanderig, bruin aardewerk; gladde, onregelmatig zwart gebrande wanden; op het schoudervlak, een reeks schuine inkervingen en spiraalvormig omlopende lijnen.
4. Grauwe kom (diam. : 15,6 cm; h. : 7,5 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; zwart gegladde rand; zwart geëffende binnenwand; twee konische oortjes op het schoudervlak. Bevatte beenderresten.

GRAF 6 (fig. 9; Pl. V).

Diepte : 1,50 m. Noordelijk gedeelte verstoord door graf 2. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Lichtgrijs bord (diam. : 24,6 cm; h. : 3,6 cm); fijn zanderig, lichtbruin aardewerk; lichtgrijze, gepolijste wanden; twee concentrische gleufjes op de bodem.
2. Zwarte kom (diam. : 16,3 cm; h. : 8,4 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; zwart gegladde rand en onderste rompgedeelte; zwart geëffende binnenwand; onder de rand een licht ingediepte gleuf; op het schoudervlak twee konische oortjes. Bevatte enkele beenderresten.
3. Fragmenten van een zwarte pot (diam. : 16,9 cm; h. 11,8 cm); fijn korrelig, bruin aardewerk; hardgebakken; zwarte, gepolijste wanden. Bevatte beenderresten en een bronzen munt van Nero.
4. Bronzen munt van Nero. Lyon, 64-68. Legende :]IMPPP; hoofd met stralen- of laurierkrans, naar links en bol onderaan de hals. .
Kz. :]/AV[. SC, afsnede onleesbaar; macellum. Dupondius (6,30) g;
6. Vermoedelijk RIC 277.

GRAF 7 (fig. 9; Pl. V).

Diepte : 1,20 m. Geen aflijning zichtbaar. Gedeeltelijk verstoord; enkele scherven en twee ijzeren nagels lagen verspreid ten oosten van het graf.

Inhoud :

1. Traanflesje in blauwgroen glas (h. : 15,4 cm; diam. : 4,5 cm).
2. Zwart bord (diam. : 18,8 cm; h. : 4,5 cm); fijn korrelig, grauwbeige aardewerk; zwarte, gepolijste buitenwand; binnenzijde afgesleten; stempel met kruisen en dwarsstrepen.

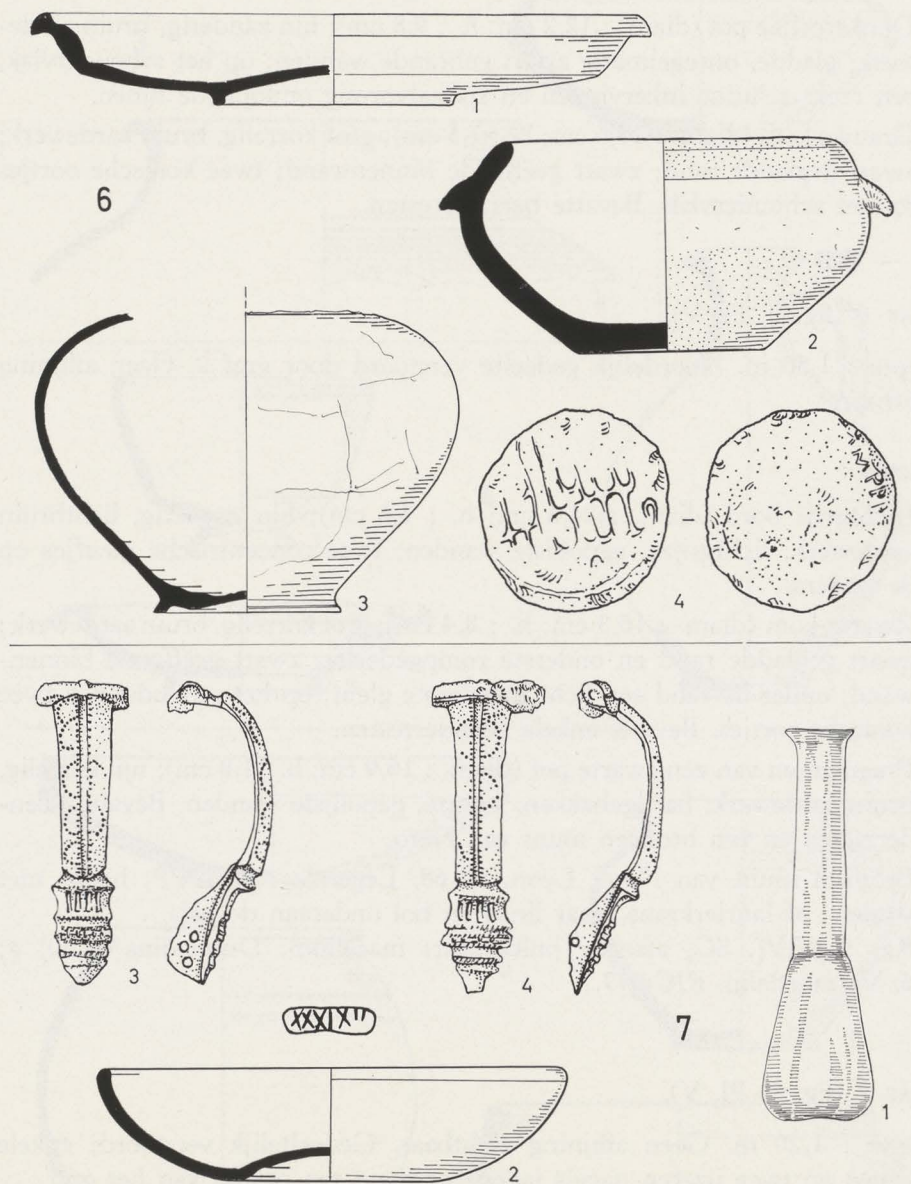

FIG. 9. — Graven 6 en 7. Schaal : vaatwerk : 1/3; bronzen fibulae : 2/3; munt en stem-
pel : 1/1.

— Tombes 6 et 7. Ech. : vaiselle : 1/3; fibules en bronze : 2/3; monnaie et sigle: 1/1.

3. Bronzen scharnierfibula (l. : 5,9 cm); op de beugel een centraal gleufje en gestippelde halve cirkels op de zijvlakken; sterk geprofileerde voet; klemplaatje met drie doorboringen.
4. Bronzen scharnierfibula (l. : 6,1 cm); identisch aan voorgaande fibula; klemplaatje met één doorboring.

GRAF 8 (fig. 10; Pl. V).

Diepte : 1,30 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Zwart bord (diam. : 18,9 cm; h. : 3,8 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; zwarte, gladgepolijste wanden; stempel met onregelmatige dwarsstrepen. Bevatte enkele beenderresten.
2. Grauwbruine kom (diam. : 16,5 cm; h. : 7,7 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; gegladde rand en basis; twee platte oortjes op het schoudervlak.
3. Zwarte beker (diam. : 12,6 cm; h. : 9,7 cm); fijn korrelig, grijs aardewerk; hardgebakken; zwarte, gladgepolijste wanden.

GRAF 9 (fig. 10; Pl. V).

Diepte : 1,25 m. Geen aflijning zichtbaar. In de vulling, scherven en resten van nagels.

Inhoud :

1. Lichtgrijze pot (diam. : 12,2 cm; h. : 10,2 cm); fijn zanderig, beige aardewerk; lichtgrijze, gladde wanden.
2. Basisfragment van een grauwbruine pot in grof, ruwwandig aardewerk.
3. Fragment van een bruin bord (diam. : 18,9 cm; h. : 3,7 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; ruwwandig; onregelmatig gevormd.
4. Licht roodbruine kom (diam. : 17,1 cm; h. : 8,1 cm); grof korrelig, grijs-gauwe klei; roodbruine wanden; gegladde rand; onder de randknik een horizontale gleuf; op de romp enkele onregelmatige, schuine, gepolijste lijnen.

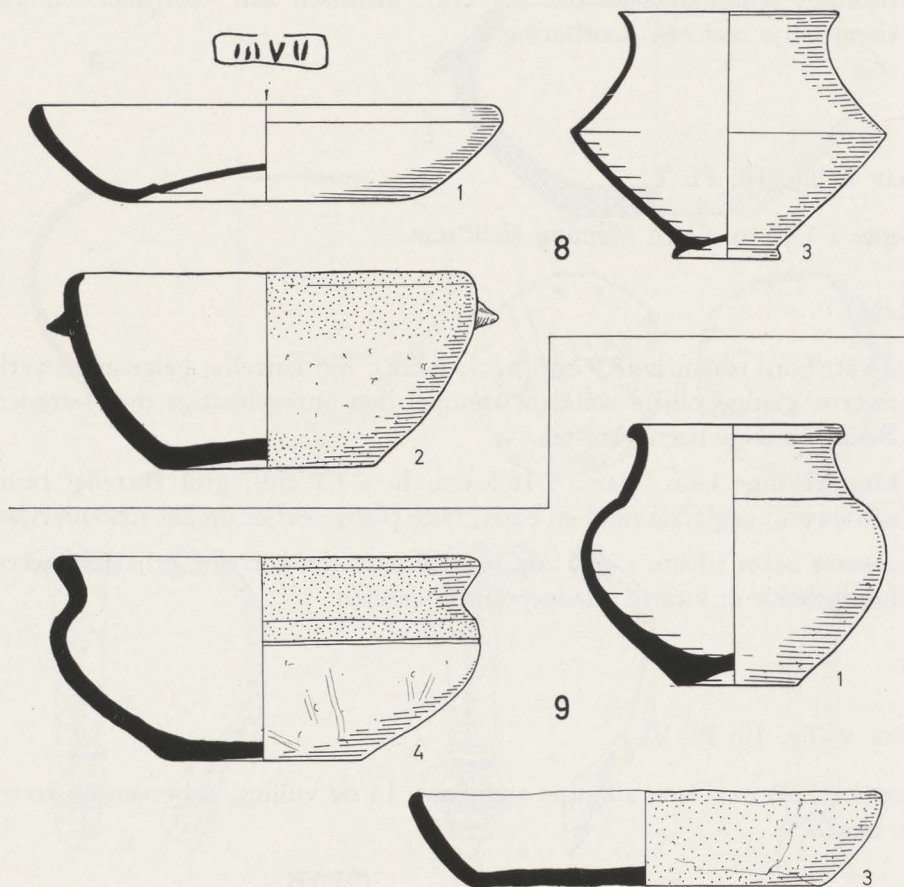

FIG. 10. — Graven 8 en 9. Schaal : 1/3; stempel : 1/1.
 — Tombes 8 et 9. Ech. : 1/3; sigle : 1/1.

GRAF : 10 (fig. 11; Pl. V).

Diepte : 1,35 m. Geen aflijning zichtbaar. Tussen de grafvondsten een ijzeren nagel.

Inhoud :

1. Zwarte kom (diam. : 16,5 cm; h. : 17,7 cm); fijn korrelig, bruin aardewerk; zwarte, gepolijste wanden; standring afgebroken.
2. Zwart bord (diam. : 19,7 cm; h. : 4,8 cm); fijn korrelig, bruin aardewerk; zwarte, gepolijste wanden; aan de binnenzijde, op de bodem een knopvormige verdikking.
3. Fragmenten van een grijsbruine kom (diam. : 18,8 cm; h. : 12,1 cm); fijn korrelig, bruin aardewerk; hardgebakken; gepolijste wanden; boven de buikknik drie horizontale groeven.
4. Fragmenten van een bruingrijze beker (diam. : 17,6 cm; h. : 16,2 cm); fijn korrelig, hardgebakken, bruin aardewerk; geglad basisgedeelte; op de romp een rolstempelpersiering met verticale inkervingen.
5. Fragment van een grijsbruine askos (h. : 10,8 cm); fijn korrelig, bruin aardewerk; hardgebakken; gladde wanden; op de romp een gepolijste lijnversiering.

GRAF 11 (fig. 11; Pl. V).

A. Kuil : l. : 1,50 m; br. : 0,80 m; diepte : 1,50 m. In de vulling, houtskoolresten, scherven, ijzerresten, nagels en beenderresten.

Inhoud :

1. Rood bord (diam. : 17 cm; h. : 2,2 cm); fijn korrelig aardewerk door het vuur aangetast; afschilderende wanden. Ligging : verspreid over het graf.
2. Bodemfragment van een zwarte pot (diam. : ca. 10,6 cm); fijn korrelig aardewerk aangetast door het vuur; gepolijste wanden; basis door groefjes afgelijnd; op de bodem aan de binnenzijde twee concentrische groefjes.
3. Bodemfragment van een zwart bord (diam. : ca. 18 cm); korrelig aardewerk sterk door het vuur aangetast; gepolijste wanden; op de bodem aan de binnenzijde twee concentrische groefjes.
4. Grauwbeige pot (diam. : 12 cm; h. : 10,3 cm); fijn zanderig aardewerk; zachtgebakken; gladde wanden; boven- en onderaan de hals een groefje.
5. Fragment van een grauwbruine pot in ruwwandig aardewerk.
6. Basisfragment van een kruik in zacht, lichtroze klei.

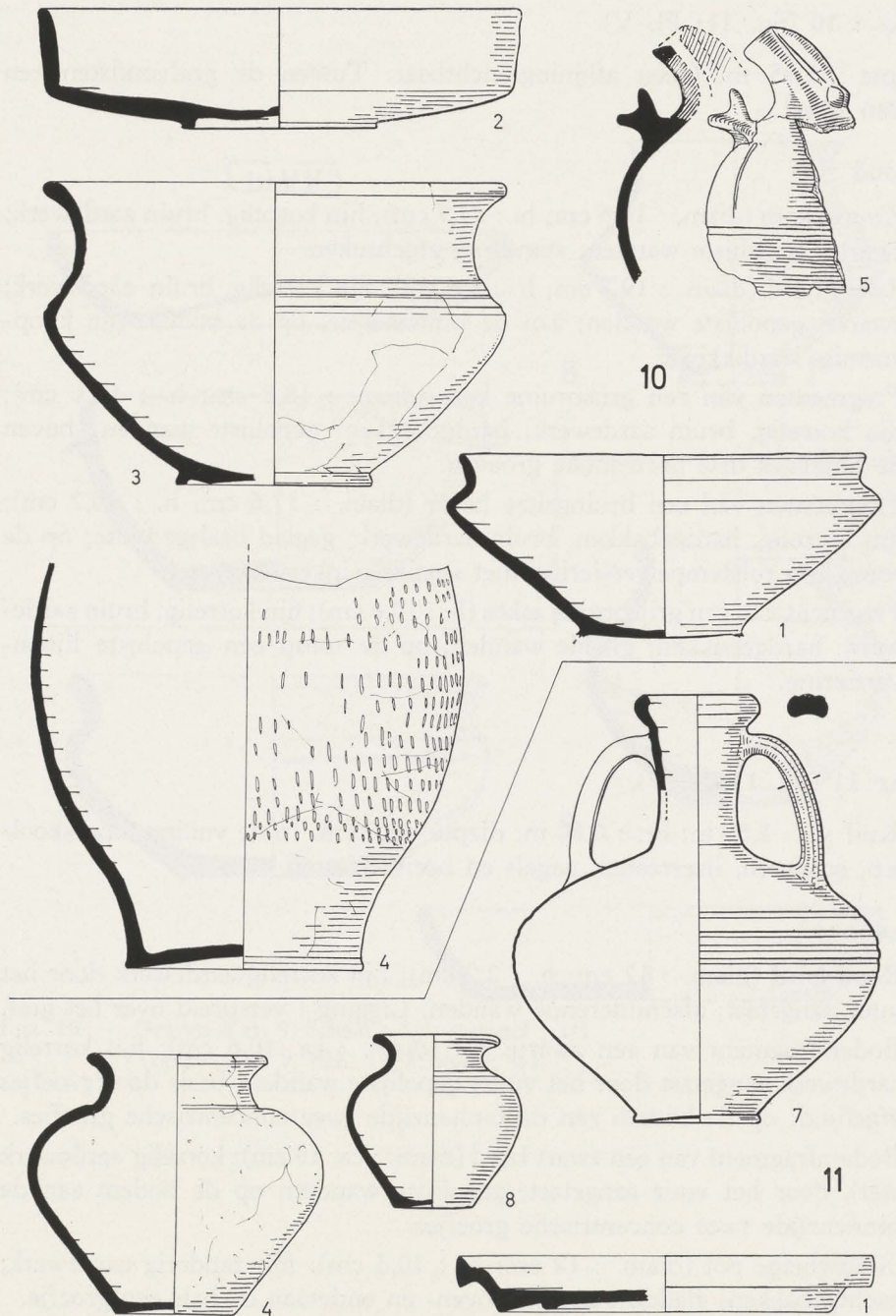

FIG. 11. — Graven 10 en 11. Schaal : 1/3.
 — Tombes 10 et 11. Ech. : 1/3.

B. Kuil : l. : 0,50 m; br. : 0,25 m; diepte : 2 m. Bevatte beenderresten.

Inhoud :

7. Oranje kruik met dubbel handvat (diam. : 17,1 cm; h. : 15 cm); fijn korrelig zacht aardewerk; horizontale groeven op de romp.
8. Lichtgrijs potje (diam. : 7,1 cm; h. : 7 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; hardgebakken; gepolijste wanden; op het schoudervlak een spiraalvormig omlopend groefje.

GRAF 12 (fig. 12; Pl. V).

Diepte : 1,35 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Oranjebruine beker (diam. : 10,3 cm; h. : 9,5 cm); fijn korrelig, oranjebruin aardewerk; hardgebakken; gladde deklaag grotendeels afgesleten; op de romp een rolstempelversiering met verticale inkervingen.
2. Grauwbruine kom (diam. : 14,2 cm; h. : 6,2 cm); grof korrelig aardewerk; licht gegladde buitenwand; op het schoudervlak twee konische oortjes.
3. Zwarte pot (diam. : 15,3 cm; h. : 12,6 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; hardgebakken; zwarte, gepolijste wanden. Bevatte beenderresten.
4. Grauwzwarte kom (diam. : 14,1 cm; h. : 6,3 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; gegladde binnenwand; onregelmatig zwart gegladde buitenwand; schouderband is ruwwandig gelaten; op het schoudervlak twee konische oortjes; onder de rand een onregelmatige, ingediepte gleuf.
5. Bruingrijze beker (diam. : 12,1 cm; h. : 10,7 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; hardgebakken; bruingrijze tot donkergrijze, gepolijste wanden.

GRAF 13 (fig. 12; Pl. V).

Diepte : 1,20 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Grauwbruine kom (diam. : 23,5 cm); grof, ruwwandig aardewerk; gegladde buitenrand; onder de randknik twee konische oortjes. Bevatte een ijzeren nagel.

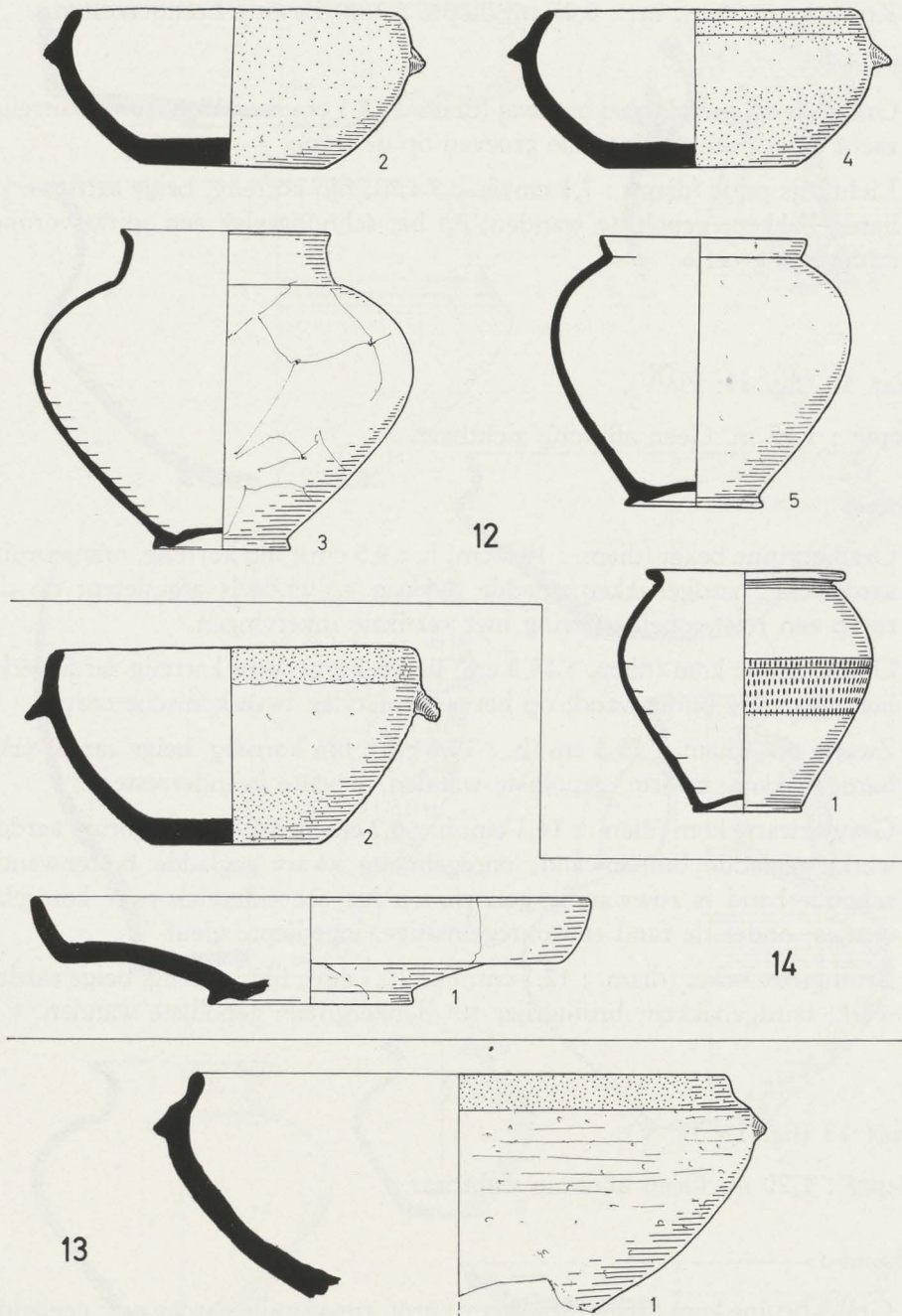

FIG. 12. — Graven 12, 13 en 14. Schaal : 1/3.
 — Tombes 12, 13 et 14. Ech. : 1/3.

GRAF 14 (fig. 12; Pl. V).

Diepte : 1,30 m. Verstoord bij de aanleg van moderne muurfunderingen.

Inhoud :

1. Grijs bord (diam. : 22,5 cm; h. : 4,2 cm); korrelig, bruin aardewerk; gladde wanden; grijze deklaag op de binnenwand.
2. Grauwbruine kom (diam. : 15,2 cm; h. : 7,8 cm); grof, ruwwandig aardewerk; gegladde rand en basis; op het schoudervlak twee platte handvatjes. Bevatte beenderresten.
3. Fragmenten van een zwarte pot in fijn, beige aardewerk; gepolijste wanden (niet afgebeeld).

GRAF 15 (Pl. V).

Kuilaflijning gedeeltelijk zichtbaar; in de vulling houtskoolresten. Verstoord bij de aanleg van een tuinomheiningmuur.

Inhoud : geen.

GRAF 16 (fig. 13; Pl. II, 1 en V).

Diepte : 1,55 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Geelwitte kruik (diam. : 11,7 cm; h. : 15,5 cm); fijn, zanderig aardewerk; tweeledig handvat.
2. Pompejaans-rood bord (diam. : 25,3 cm; h. : 5,4 cm); fijn, zacht lichtbruin aardewerk; rode deklaag op de binnenwand.
3. Zwarte kom (diam. : 17,9 cm; h. : 8,9 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; zwart gegladde rand en schouderband; onregelmatig zwarte, geëffende wanden. Bevatte beenderresten.

GRAF 17 (fig. 13; Pl. V).

Diepte : 1,35 m. Verstoord bij de aanleg van moderne muurfunderingen. In de vulling enkele losse scherven en ijzeren nagels.

Inhoud :

1. Zwart bord (diam. : 25, 1 cm; h. : 5,9 cm); fijn korrelig, lichtbruin aardewerk; zwarte, gepolijste wanden, aan de binnenzijde grotendeels afgesleten; stempel met dwarsstrepen en kruisen.

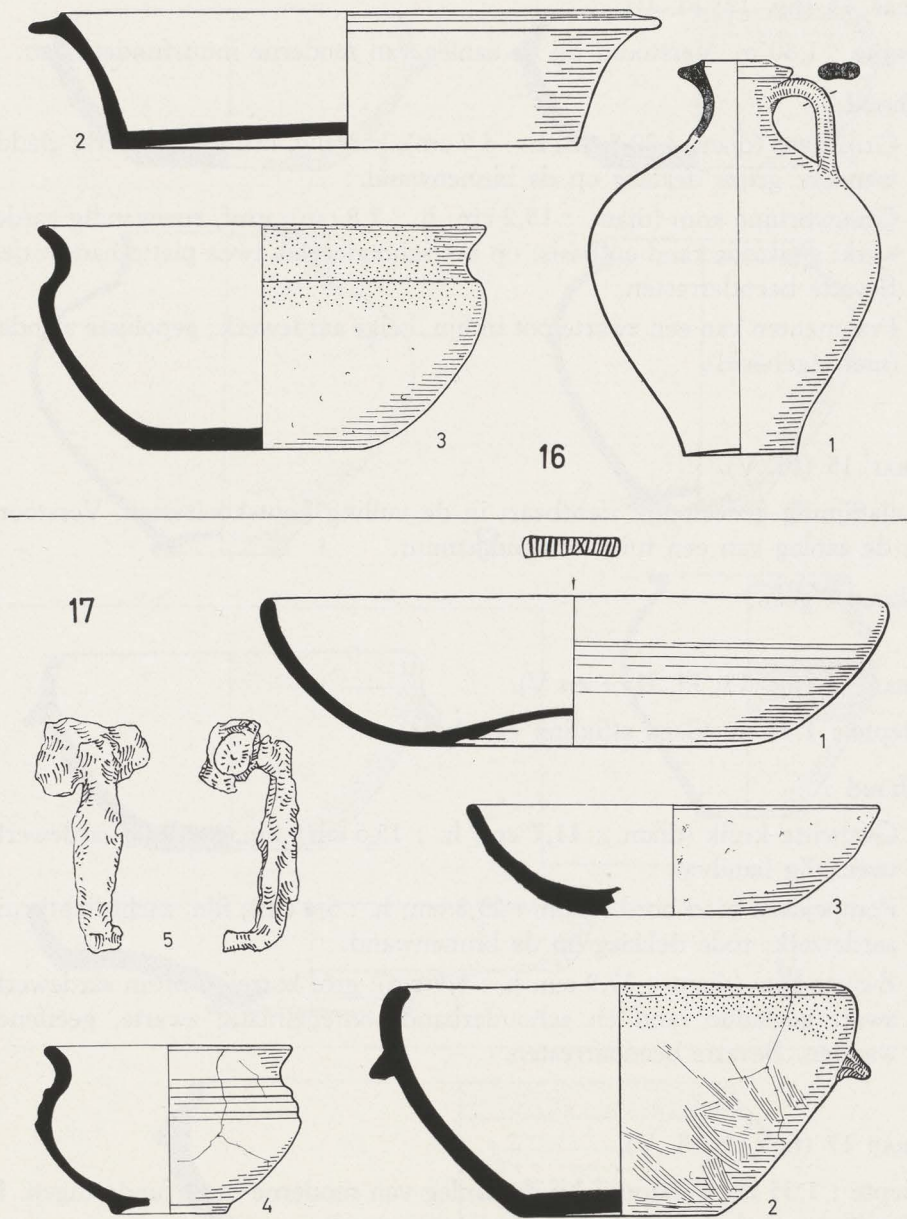

FIG. 13. — Graven 16 en 17. Schaal : vaatwerk : 1/3; ijzeren fibula : 2/3; stempel : 1/1.
 — Tombes 16 en 17. Ech. : vaiselle : 1/3; fibule en fer : 2/3; sigle : 1./1

2. Zwarte kom (diam. : 19,1 cm; h. : 9,1 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; zwart gegladde rand; onregelmatige zwart gebrande wanden; op het schoudervlak twee platte handvatjes; op de romp een onregelmatige kamversiering.
3. Fragment van een bruin bord (diam. : 16,5 cm); grof korrelig aardewerk; licht gegladde wanden.
4. Bruine kom (diam. : 9,9 cm; h. : 6,6 cm); grof korrelig aardewerk; gepolijste buitenwand; op het schoudervlak drie horizontale gleuven.
5. Fragment van een ijzeren spiraalfibula (l. : 4,5 cm).

GRAF 18 (fig. 14 en 15; Pl. V).

Diepte : 1,55 m. Verstoord bij de aanleg van moderne muurfunderingen. Tussen de grafvondsten een ijzeren nagel.

Inhoud :

1. Fragment van een oranje kruik (diam. : 17,9 cm; h. : 20,2 cm); fijn korrelig aardewerk; hardgebakken; vierledig handvat.
2. Terra sigillata bord *Drag. 18* met stempel OF PRIMI (diam.: 16,7 cm; h. : 3,8 cm); Zuid-Gallië, Montans of La Graufesenque, Claudius-Nero (OSWALD, *Stamps*, p. 248) of de periode 25-65 (MARY, *Neuss I*, p. 44).
3. Pot in fijn, grijs aardewerk (diam. : 12,4 cm; h. : 10,8 cm); hardgebakken; twee derden van de romp is voorzien van een zwarte deklaag, het basisgedeelte van een grijze deklaag; gladde wanden; op het schoudervlak twee horizontale groeven; op de zwarte romp een lichtgrijze barbotineversiering met verticale parelijnen en halve cirkels; de versiering is grotendeels afgesleten.
4. Fragment van een zwarte kom (diam. : ca. 15 cm); korrelig, grijsbruin aardewerk; zwarte, gepolijste wanden; op het schoudervlak een horizontale ribbel en een holle gleuf boven de buikknik.
5. IJzeren staaf (l. : 15,2 cm); ronde doorsnede in het midden; vlak geslagen uiteinden.
6. Twee bronzen munten; volledig geoxydeerd.
7. Twee ijzeren latjes eindigend in een knopvormige verdikking (l.: 4,2 en 2,7 cm).

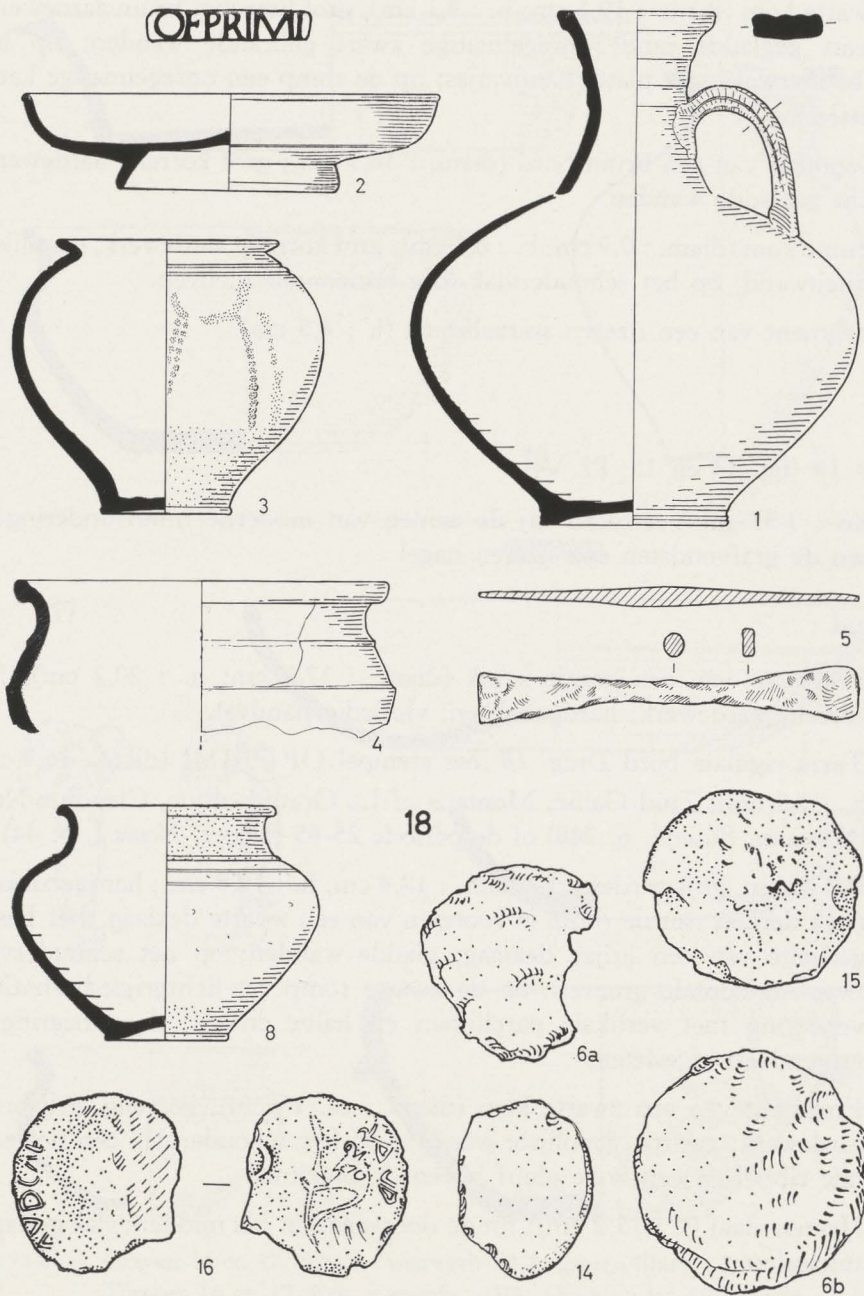

FIG. 14. — Graf 18. Schaal : 1/3; munten en stempel : 1/1
 — Tombe 18. Ech. : 1/3; monnaies et sigle : 1/1.

8. Bruingrijze pot (diam. : 12,2 cm; h. : 9,2 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; hardgebakken; rand en basis gladgepolijst; hobbelige wanden; op de schouderknik een horizontale ribbel en spiraalvormig omlopende, gepolijste lijnen.
9. Bronzen scharnierfibula (l. : 6,4 cm); verticale ribben op de beugel; een gepunte lijnenversiering op de ovaalvormige hulsplaat; klemplaatje met een doorboring.
10. Fragment van een bronzen scharnierfibula (l. 4,5 cm); gelijkaardig aan voorgaande fibula; klemplaatje met drie doorboringen.
11. Fragmenten van een ring in vlak, dun bronsblad (niet afgebeeld).
12. Twee ijzeren staafjes aan elkaar geoxydeerd (l. : 4,3 cm); ovale doorsnede; één staafje met ringvormig uiteinde.
13. Bronzen schijf (diam. : 6,7 cm); gebogen doorsnede; op het gewelfde vlak, dubbele concentrische groefjes; een ronde uitdieping in het midden.
14. Bronzen munt : volledig geoxydeerd.
15. Bronzen munt van Nero. Lyon, 64-68. Legende onleesbaar; hoofd naar links. Kz. volkomen beschadigd. Dupondius (12,79) g;—.
16. Bronzen munt van Nero; Lyon, 64-68. Legende :]AVDCAE[]RA[; hoofd met laurierkrans naar rechts. Kz. : .|C; Nikefiguur naar links met schild waarop SPQR. As : (5,66) g.; 6. Type RIC 318.

GRAF 19 (fig. 15; Pl. V).

Diepte : 1,42 m. Gedeeltelijk vernield bij de aanleg van moderne muurfunderingen.

Inhoud :

1. Bruine pot (diam. : 16,5 cm; h. : ca. 15 cm); grof korrelig aardewerk; gegladde wanden; op onderste rompgedeelte zijn ruwwandige panelen uitgespaard; in elk paneel een onregelmatig golvende, gepolijste lijn; op bovenste rompgedeelte, horizontale groeven en een ingekerfde dwarsstreepband.
2. Oranjebruine kom (diam. : 12,9 cm; h. : 8,3 cm); grof korrelig, grauwbruin aardewerk; oranjebruine, gegladde wanden; op het schoudervlak twee horizontale gleuven.

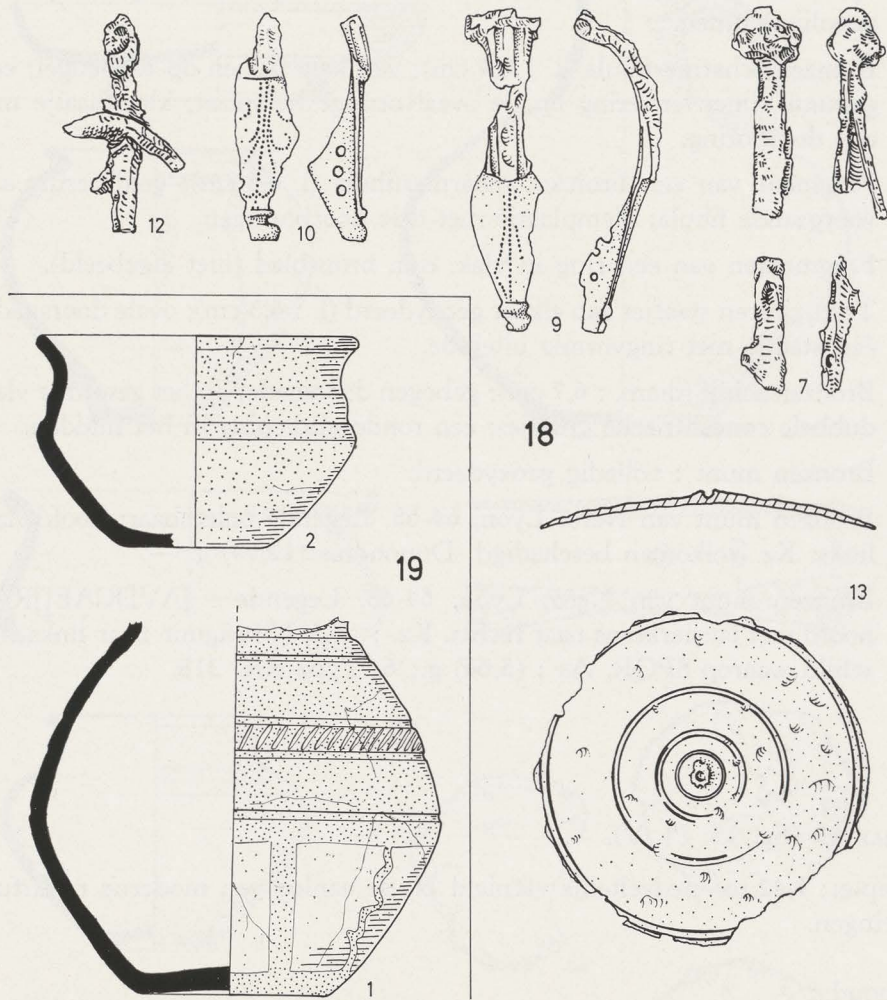

FIG. 15. — Graven 18 en 19. Schaal : graf 18 : 2/3; graf 19 : 1/3.
 — Tombes 18 et 19. Ech. : tombe 18 : 2/3; tombe 19 : 1/3.

GRAF 20 (fig. 16; Pl. II, 2 en V).

Diepte : 1,38 m. Geen aflijning zichtbaar. Enkele verspreide beenderresten rond de grafvondsten.

Inhoud :

1. Oranje beker (diam. : 12,6 cm; h. : 15,4 cm); fijn korrelig aardewerk; hardgebakken; bruine deklaag rond de basis; gladde wanden; het hoge schoudervlak is versierd met een dwarsstreepband en een ruitennet, gescheiden door horizontale groeven.
2. Grauwbruine kom (diam. : 17,6 cm; h. : 9 cm); grof korrelig aardewerk; ruwwandig; rand en basis geglad; binnenwand gedeeltelijk zwart geglad; op het schoudervlak twee knobbelvormige oortjes. Bevatte resten van een ijzeren fibula (ontbreekt).
3. Grauwbruin bekertje (diam. : 7,7 cm; h. : 7,4 cm); grof korrelig aardewerk; licht gegladde wanden; op de schouderknik en onderaan de romp een reeks schuine inkervingen.
4. Grauwbruin deksel (diam. : 12,4 cm); grof korrelig aardewerk; licht gegladde buitenwand.

GRAF 21 (fig. 16; Pl. III,1 en V).

Diepte : 1,52 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Zwarte pot (diam. : 19,1 cm; h. : 17,3 cm); fijn korrelig, bruin aardewerk; hardgebakken; zwarte, gepolijste wanden; onderaan de romp spiraalvormig omlopende draaigroeven.
2. Zwarte kom (diam. : 18 cm; h. : 8,8 cm); grof korrelig, grijsbruin aardewerk; ruwwandig; gegladde rand; op het schoudervlak twee konische oortjes. Bevatte beenderresten en fragmenten van een ijzeren fibula.
3. Zwart bord (diam. : 25,1 cm; h. : 5 cm); fijn korrelig, lichtbruin aardewerk; zwarte, gepolijste wanden; stempel met dwarsstrepen en kruisen.
4. Fragmenten van een ijzeren spiraalfibula (l. : ca. 6 cm); opengewerkte naaldhouder; volledig geoxydeerd.

GRAF 22 (fig. 17; Pl. V).

Diepte : 1,60 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Bruine kom (diam. : 24,6 cm; h. : 12,9 cm); grof korrelig aardewerk; gegladde wanden; op het onderste rompgedeelte zijn ruwwandige panelen uitgespaard; de rand is door een brede ribbel afgelijnd.
2. Bruine pot (diam. : 13,4 cm; h. : 11 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; ruwwandig; gegladde rand.
3. Zwarte kom (diam. : 22,7 cm; h. : 7,6 cm); korrelig, bruin aardewerk; zwarte, gepolijste buitenwand en binnenrand.

GRAF 23 (fig. 17; Pl. V).

Diepte : 1,35 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Bruine pot (diam. : 17,2 cm; h. : 15 cm); grof korrelig aardewerk; gegladde wand met uitgespaarde ruwwandige panelen op de romp; onder de rand twee horizontale gleuven. Bevatte beenderresten en een bronzen fibula.
2. Grauwbruin bekertje (diam. : 10 cm; h. : 9 cm); grof korrelig aardewerk; onregelmatig gevormd; licht gegladde wanden; onder de rand een ingediept gleufje.
3. Bronzen spiraalfibula (l. : 7,1 cm); onder de spiraalhuls twee doorboringen; beugel met centraal gleufje, boven- en onderaan geflankeerd door twee ingegrifte oogjes; hulsplaat met vier ingegrifte oogjes.
4. Fragment van een zwart bord (h. : 3,6 cm; diam. : ca. 18 cm); zanderig, beige aardewerk; zwarte, gladde wanden, aan binnenzijde afgesleten.
5. Gitzwart speelschijfje (diam. : 1,4 cm).

GRAF 24 (fig. 18; Pl. V).

Diepte : 1,50 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Bruingrijze kom (diam. : 17,2 cm; h. : 10,4 cm); fijn zanderig, bruin aardewerk; gepolijste wanden; het middenste rompgedeelte met een meer zanderige wand; op het schoudervlak drie horizontale groefjes. Bevatte

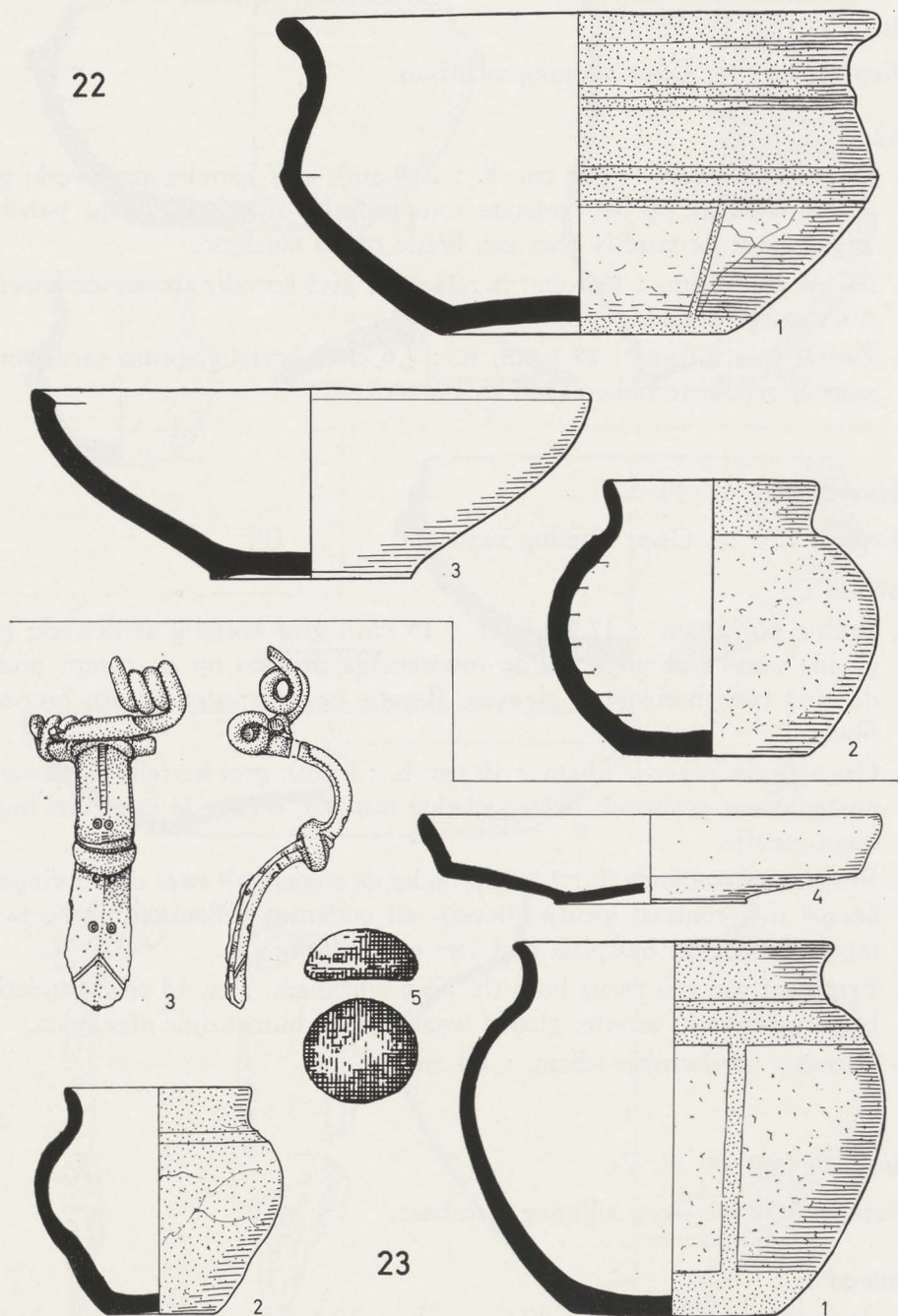

FIG. 17. — Graven 22 en 23. Schaal : 1/3; bronzen fibula : 2/3; spelschijfje : 1/1.
 — Tombes 22 et 23. Ech. : 1/3; fibule en bronze : 2/3; jeton : 1/1.

- beenderresten, houtskoolfragmenten, bronzen fibularesten en een armbandfragment.
2. Zwart bord (diam. : 20,5 cm; h. : 3,7 cm); bruin, zanderig aardewerk; zwarte, gepolijste wanden; op binnen- en buitenwand van de bodem, concentrische, gepolijste groefjes. Bevatte resten van een ijzeren fibula (ontbreekt).
 3. Fragment van een bronzen spiraalfibula (l. : 1,3 cm); op de beugel, verticale gleufjes.
 4. Fragment van een gelijkaardig, bronzen spiraalfibula (l. : 1,8 cm); op de spiraalhuls, drie parallelle, ingegrifte lijnen.
 5. Fragment van een bronzen armband (l. : 3,5 cm); ovale doorsnede; knopvormige verdikking aan het uiteinde.

GRAF 25 (fig. 18; Pl. V).

Geen aflijning zichtbaar; diepte niet gekend.

Inhoud :

1. Bruine kom (diam. : 21 cm; h. : 9,6 cm); grof korrelig aardewerk; zwart gepolijste rand; onregelmatige kamversiering op de romp; op het schoudervlak twee konische oortjes.
2. Bronzen spiraalfibula (l. : 5,6 cm); op de beugel een centraal, gekerfd gleufje; bovenaan de beugel twee ingegrifte oogjes.

GRAF 26 (fig. 19; Pl. V).

Geen aflijning zichtbaar; diepte niet gekend.

Inhoud :

1. Fragmenten van een zwartbruine pot (diam. : 13,6 cm; h. : 19,2 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; zwarte tot bruinzwarte, gepolijste wanden; op de halsscheiding een ingekerfd groefje; op de romp spiraalvormig omlopende draaigleufjes.
2. Bruine kom (diam. : 16,7 cm; h. : 9 cm); grof korrelig aardewerk; onregelmatig gevormd; gegladde rand en basis. Bevatte beenderresten.
3. Fragment van een bronzen spiraalfibula (l. : 4,2 cm); op de spiraalhuls een ingegrifte zigzaglijn; het fragment van de rozetschijf is gevormd door een steunplaat en een versierd bronsblad in drijfwerk, op een witte vulling.

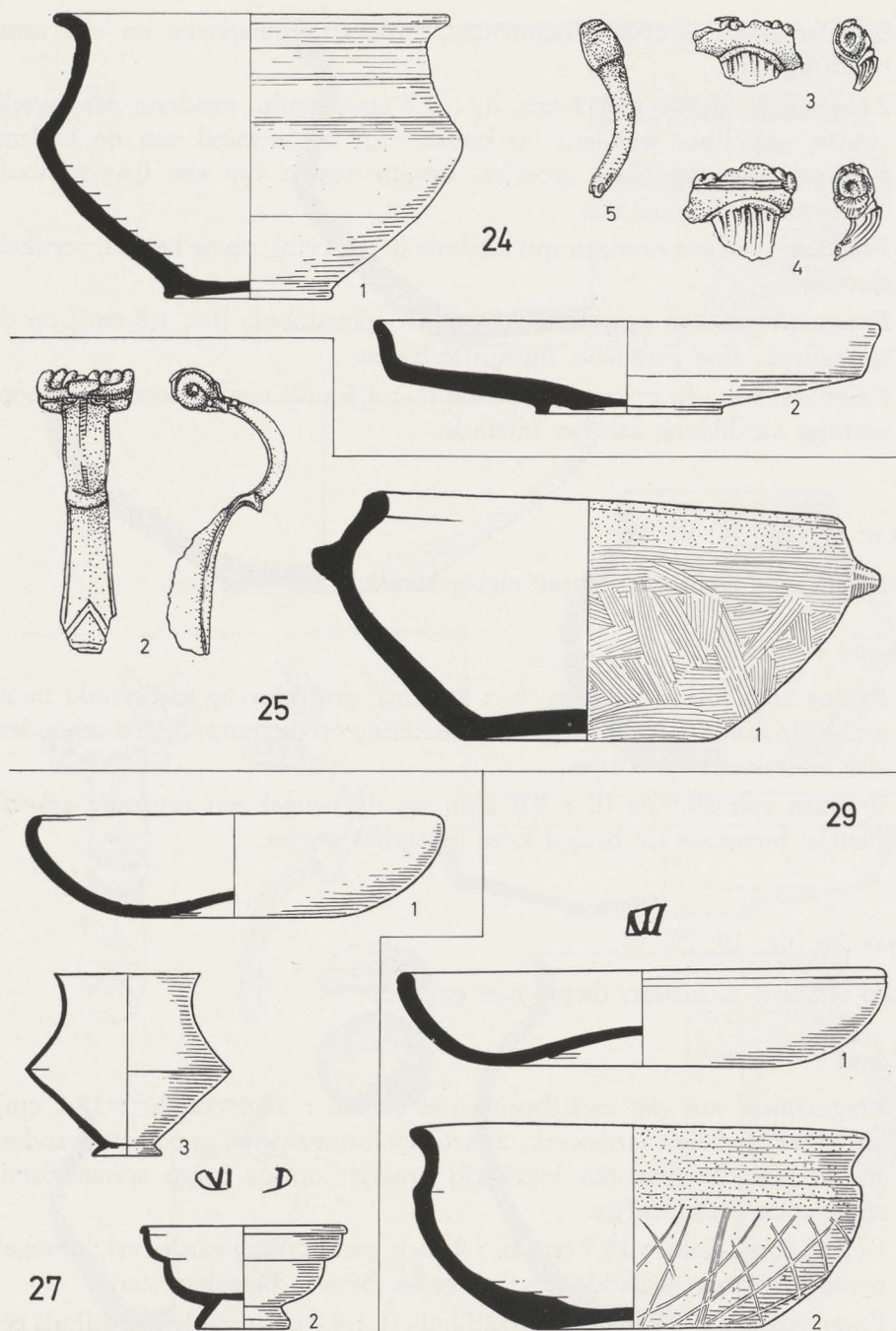

FIG. 18. — Graven 24, 25, 27 en 29. Schaal : 1/3; bronzen sieraden : 2/3; stempels : 1/1.
 — Tombes 24, 25, 27 et 29. Ech. : 1/3; bijoux en bronze : 2/3; sigles : 1/1.

4. Fragmenten van een bronzen spiraalfibula (l. : 5,1 en 5,8 cm); steunplaat van de rozetschijf met een knopvormig uitsteeksel in het midden; op de hulsplaat, verticale banden met ingegrifte zigzaglijnen.

GRAF 27 (fig. 18; Pl. VII).

Diepte : 1,35 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Zwart bord (diam. : 16,9 cm; h. : 4,1 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; zwarte, gepolijste wanden; op de bodem, drie concentrische groefjes.
2. Terra sigillata kom *Drag. 27* met stempel]VI[]I (diam. : 8,4 cm; h.: 4 cm); Zuid-Gallië, Claudius-Nero.
3. Zwarte beker (diam. : 8,3 cm; h. : 7,2 cm); fijn, grijs aardewerk; hardgebakken; zwart glanzende, gepolijste wanden.

GRAF 28 (fig. 19; Pl. VII).

Kuil : 0,38 × 0,40 m; diepte : 1,40 m.

Inhoud :

1. Grauwbruine pot (diam. : 13,4 cm; h. : 10,5 cm); grof korrelig aardewerk; gepolijste rand en geglad basisgedeelte; op de randknik een reeks schuine inkervingen.
2. Grauwbruin bord (diam. : 20,6 cm; h. : 4,7 cm); grof korrelig aardewerk; licht gegladde wanden; onregelmatig gevormd. Bevatte enkele beenderresten.

GRAF 29 (fig. 18; Pl. VII).

Diepte : 1,50 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Donkergrijs bord (diam. : 29,8 cm; h. : 3,8 cm); fijn korrelig, lichtbruin aardewerk; donkergrijze, gepolijste wanden; op de rand een horizontale gleuf; gedeelte van een stempel met dwarsstrepn.

2. Grauwbruine kom (diam. : 18,5 cm; h. : 8,1 cm); grof korrelig aardewerk; zwart geëffende binnenwand; gegladde buitenrand; onder de randknik een horizontale gleuf; op de romp een onregelmatig ingegrift ruitennet min of meer in panelen geschikt.
3. Zwarte pot met glanzende, gladde wanden : ontbreekt.

GRAF 30 (fig. 20; Pl. VII).

Diepte : 1,50 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Grauwgrijze kom (diam. : 21,8 cm; h. : 8,8 cm); grof korrelig, lichtbruin aardewerk; gegladde rand en basis; geëffende binnenwand; op het schoudervlak een horizontaal groefje en twee platte oortjes.
2. Grauwbruine pot (diam. : 13,6 cm; h. : 11,9 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; ruwwandig; grauw gegladde rand; op de romp verticale, rechte of golvende gegladde banden; op de schouderknik een horizontale gleuf.
3. Roodbruine pot (diam. : 14 cm; h. : 12,1 cm); grof zanderig, bruin aardewerk; geëffende wanden; onregelmatige, zwarte band omheen de basis; op het schoudervlak een reeks schuine inkervingen.

GRAF 31 (fig. 20; Pl. VII).

Diepte : 1,40 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Grijsbruine pot (diam. : 18,4 cm; h. : 17,2 cm); fijn korrelig, lichtbruin aardewerk; zwarte tot grijsbruine, gepolijste wanden.
2. Zwartgrijze pot (diam. : 13,3 cm; h. : 12,2 cm); fijn korrelig, bruin aardewerk; zwart gepolijste rand; grijze rompwanden met een onregelmatige kamversiering.
3. Pot ontbreekt.
4. Pot ontbreekt.

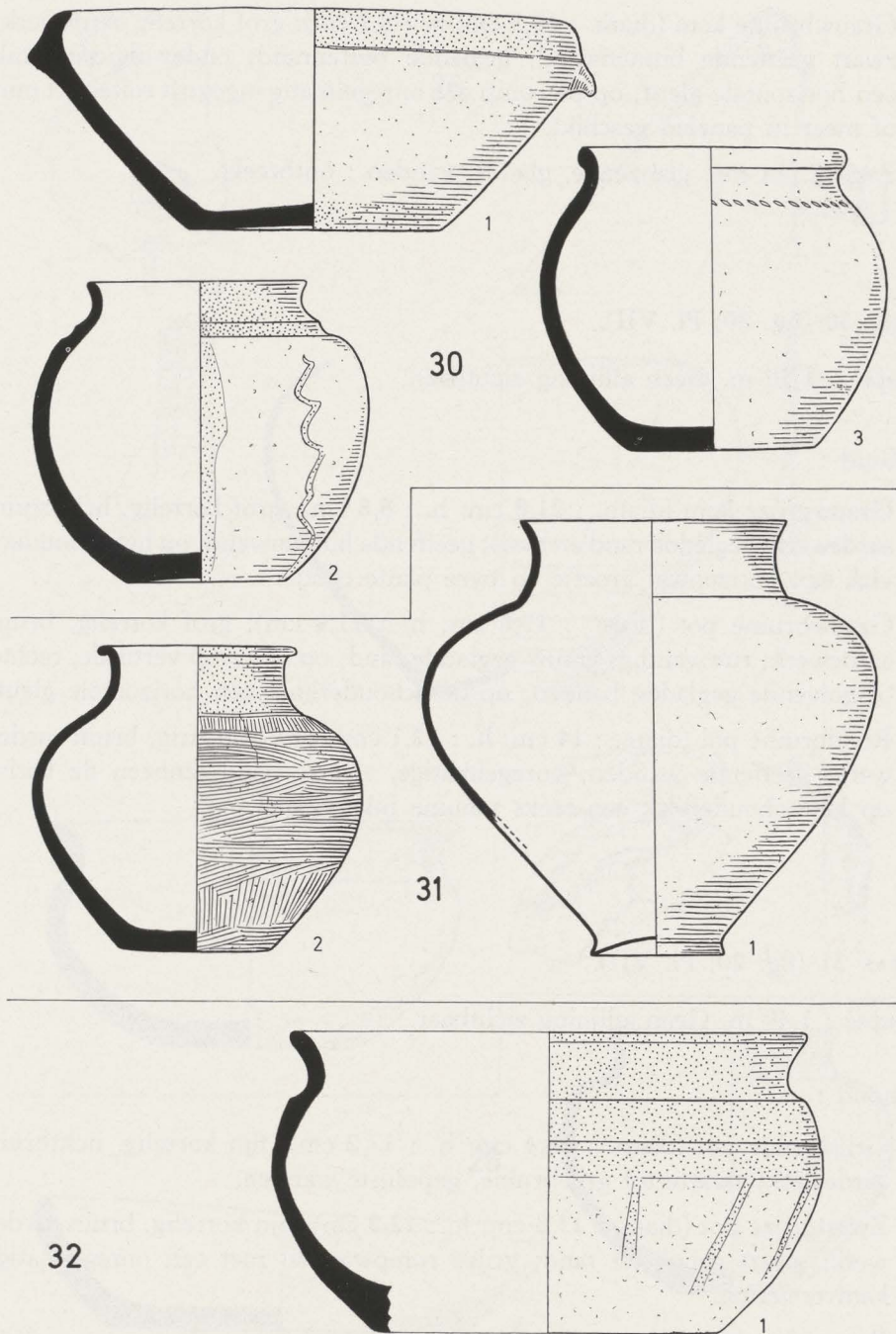

FIG. 20. — Graven 30, 31 en 32. Schaal : 1/3.
— Tombes 30, 31 et 32. Ech. : 1/3.

GRAF 32 (fig. 20; Pl. VII).

Kuilaflijning onduidelijk : l. 1,15 m; br. : ca. 0,85 m; diepte : 1,60 m. Tegen de oostwand enkele beenderresten min of meer gegroepeerd. Op 1,40 m diepte een reeks grove scherven behorend tot verschillende potten, waarvan één gedeeltelijk hersteld werd.

Inhoud :

1. Fragmenten van een grauwbroune kom (diam. : ca. 21 cm); grof korrelig aardewerk, onregelmatig gebrand; bovenste gedeelte geglad en afgelijnd door een horizontale gleuf; op de romp verticale, gegladde banden.

GRAF 33 (fig. 21; Pl. VI-VII).

Diepte : 1,35 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Zwart bord (diam. : 24 cm; h. : 4,9 cm); fijn korrelig, lichtgrijs aardewerk; zwarte, gepolijste wanden; een afgesleten stempel op de bodem.
2. Grauwbroune kom (diam. : 17,3 cm; h. : 8,4 cm); grof korrelig aardewerk; zwart gegladde binnenwand en buitenrand; op de romp een lichte horizontale kamversiering; op het schoudervlak twee platte oortjes.
3. Fragmenten van een zwarte pot in fijn aardewerk met gladde wanden; ontbreekt.

GRAF 34 (fig. 21; Pl. VI).

Diepte : 1,60 m. Geen aflijning zichtbaar. In de vulling enkele grove scherven en een ijzerfragment (ontbreken); op de bodem enkele verspreide beenderresten.

Inhoud :

1. Terra sigillata bord *Drag. 15/17* met stempel OF.LABE; twee concentrische groefjes rond de stempel (diam. : 16,4 cm; h. : 3,8 cm); Zuid-Gallië, La Graufesenque, Claudius-Nero (OSWALD, *Stamps*, p. 157) of de periode 40-60 (MARY, *Neuss I*, p. 42).
2. Bruingrijze beker (diam. : 12,2 cm; h. : 9,8 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; hardgebakken; bruingrijze, gepolijste wanden; onderaan de romp spiraalvormig omlopende groefjes.
3. Twee fragmenten van een ijzeren mes (?); ontbreken.

GRAF 35 (fig. 21; Pl. VI).

Diepte : 1,40 m. Verstoord : de grafvondsten waaronder een ijzeren nagel, liggen verspreid in de vulling.

Inhoud :

1. Pompejaans-rood bord (diam. : 16,7 cm; h. : 3,4 cm); korreilig, beige aardewerk; zachtgebakken; donkerrode deklaag op de binnenwand grotendeels afgesleten.
2. Fragmenten van een pot met enkele beenderresten; ontbreekt.
4. Basisfragment van een bord in grof aardewerk; ontbreekt.
5. Basisfragment van een bord in grof aardewerk; ontbreekt.
6. Basisfragment van een zwarte pot; ontbreekt.
7. IJzeren fibula; ontbreekt.

GRAF 36 (Pl. VI).

Onregelmatige kuilaflijning : $0,50 \times 0,55$ m; diepte : 1,85 m. In de vulling houtskoolfragmenten en enkele verspreide beenderresten op 1,49 m diepte.

Inhoud : geen.

GRAF 37 (fig. 21, Pl. VI).

Kuilaflijning onduidelijk : l. : 1,12 m; br. : 0,73 m; diepte : 1,40 m. In de vulling houtskoolfragmenten en ijzeren nagels.

Inhoud :

1. Roze kruik (diam. : 20,6 cm; h. : 23,3 cm); fijn, zanderig aardewerk; dubbel, tweeledig handvat (waarvan één afgebroken); op het schoudervlak en onderaan de romp horizontale gleuven.
2. IJzeren schijfje; ontbreekt.
3. Halsfragment van een kruik; ontbreekt.
4. Fragmenten van een zwart bord in fijn aardewerk; gladde wanden; ontbreekt.
5. Rond, ijzeren voorwerp; rondom enkele vormloze ijzerfragmenten; ontbreken.

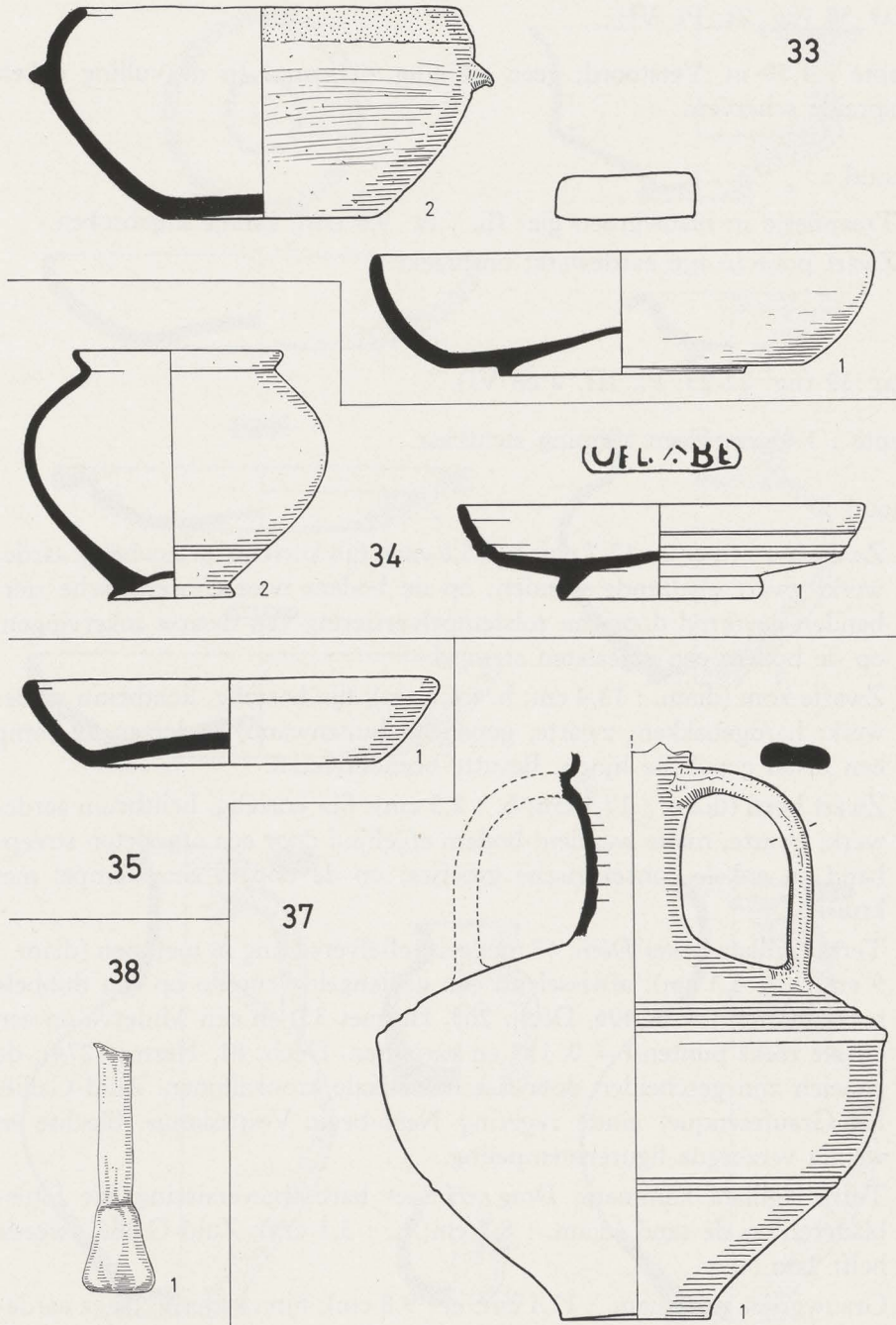

FIG. 21. — Graven 33, 34, 35, 37 en 38. Schaal : 1/3; stempels : 1/1.
 — Tombes 33, 34, 35, 37 et 38. Ech. : 1/3; sigles : 1/1.

GRAF 38 (fig. 21; Pl. VI).

Diepte : 1,50 m. Verstoord; geen aflijning zichtbaar. In de vulling enkele verspreide scherven.

Inhoud :

1. Traanflesje in blauwgroen glas (h. : ca. 9,8 cm); randje afgebroken.
2. Zwart potje in fijn aardewerk; ontbreekt.

GRAF 39 (fig. 22-23; Pl. III, 2 en VI).

Diepte : 1,65 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Zwart bord (diam. : 17,7 cm; h. : 3,6 cm); fijn korrelig, grauwege aardewerk; zwart glanzende wanden; op de bodem twee concentrische sierbanden gevormd door een rolstempelversiering van dwarse inkervingen; op de bodem een afgesleten stempel.
2. Zwarte kom (diam. : 13,4 cm; h. : 6,9 cm); fijn korrelig, lichtbruin aardewerk; hardgebakken; zwarte, gepolijste buitenwand; onderaan de romp een zestal gepolijste lijnen. Bevatte beenderresten.
3. Zwart bord (diam. : 17,1 cm; h. : 2,5 cm); fijn korrelig, lichtbruin aardewerk; zwarte, matte wanden; bodem afgelijnd door een afgesleten streepband en enkele concentrische groefjes; op de bodem een stempel met kruisen.
4. Terra sigillata beker *Déch. 67* met een reliëfversiering in metopen (diam. : 9 cm; h. : 8,3 cm); afwisselend een gevleugelde cupido op een dubbele reeks punten (= 0. 406, *Déch. 268*, *Hermet 33*) en een Minerva op een enkele reeks punten (= 0. 133 en varianten, *Déch. 81*, *Hermet 274*); de panelen zijn gescheiden door 5 à 6 verticale kronkellijnen. Zuid-Gallië, La Graufesenque, einde regering Nero-begin Vespasianus. Slechte en weinig verzorgde figurenstempeling.
5. Terra sigillata kommetje *Drag. 35* met barbotineversiering uit lotusbladeren op de rand (diam. : 8,7 cm; h. : 3,1 cm); Zuid-Gallië, tweede helft 1ste eeuw.
6. Grauwgrijze pot (diam. : 11,1 cm; h. : 9,8 cm); fijn zanderig, beige aardewerk; hardgebakken; gepolijste rand; zanderige wanden; op de randknik een reeks puntige inkervingen.

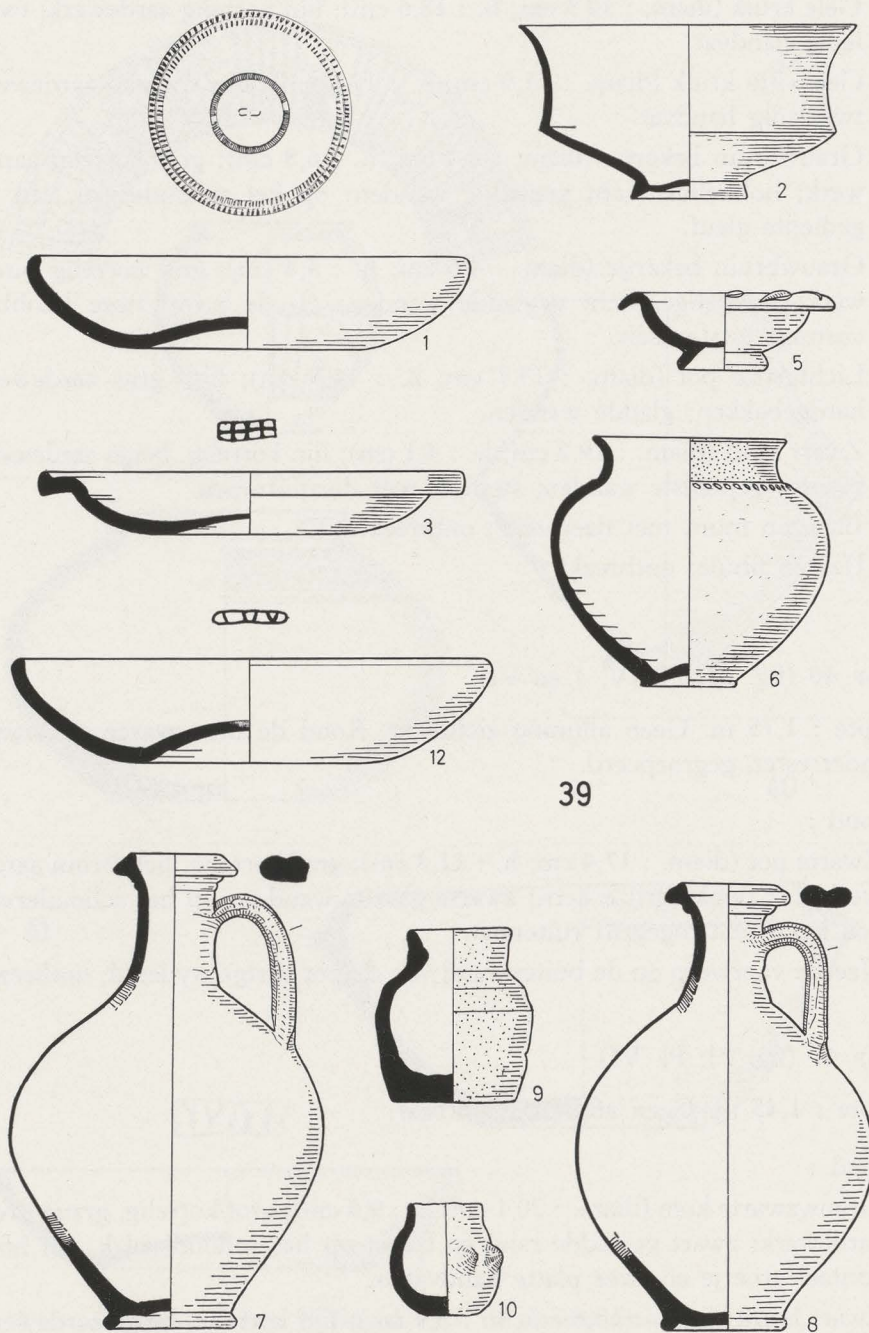

FIG. 22. — Graf 39. Schaal 1/3; stempels nr. 2 en 12 : 1/1.
 — Tombe 39. Ech. : 1/3; sigles n° 2 et 12 : 1/1.

7. Gele kruik (diam. : 12,5 cm; h. : 18,6 cm); fijn korrelig aardewerk; tweeledig handvat.
8. Geelwitte kruik (diam. : 11,9 cm; h. : 17,5 cm); fijn korrelig aardewerk; tweeledig handvat.
9. Grauwbruin bekertje (diam. : 6,3 cm; h. : 6,8 cm); grof korrelig aardewerk; hobbelige, licht gegladde wanden; op het schoudervlak een ingediepte gleuf.
10. Grauwbruin bekertje (diam. : 4,5 cm; h. : 4,4 cm); grof korrelig aardewerk; hobbelige, licht gegladde wanden; op de romp twee knobbelvormige uitsteeksels.
11. Lichtgrijze pot (diam. : 15,7 cm; h. : 14,5 cm); fijn, grijs aardewerk; hardgebakken; gladde wanden.
12. Zwart bord (diam. : 19,2 cm; h. : 4,1 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; zwarte, gepolijste wanden; stempel met dwarsstrepen.
13. Bronzen munt met ijzerrestje; ontbreekt.
14. IJzeren fibula; ontbreekt.

GRAF 40 (fig. 23; Pl. IV, 1 en VI).

Diepte : 1,75 m. Geen aflijning zichtbaar. Rond de urne waren verbrande beenderresten gegroepeerd.

Inhoud :

1. Zwarte pot (diam. : 17,4 cm; h. : 11,3 cm); grof korrelig, lichtbruin aardewerk met donkergrijze kern; zwarte gladde wanden; op het schoudervlak een band met ingegrift ruitennet.
2. IJzeren voorwerp op de buitenwand van de pot vastgeoxydeerd; ontbreekt.

GRAF 41 (fig. 23; Pl. VI).

Diepte : 1,45 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Grauwzwarte kom (diam. : 20,1 cm; h. : 9,5 cm); grof korrelig, grauwbruin aardewerk; zwart gegladde rand en basis; op het schoudervlak een horizontaal groefje en twee platte handvatjes.
2. Zwart bord (diam. : 18,6 cm; h. : 3,9 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; zwart gepolijste wanden; deklaag op de binnenwand sterk afgesleten; stempel onleesbaar.

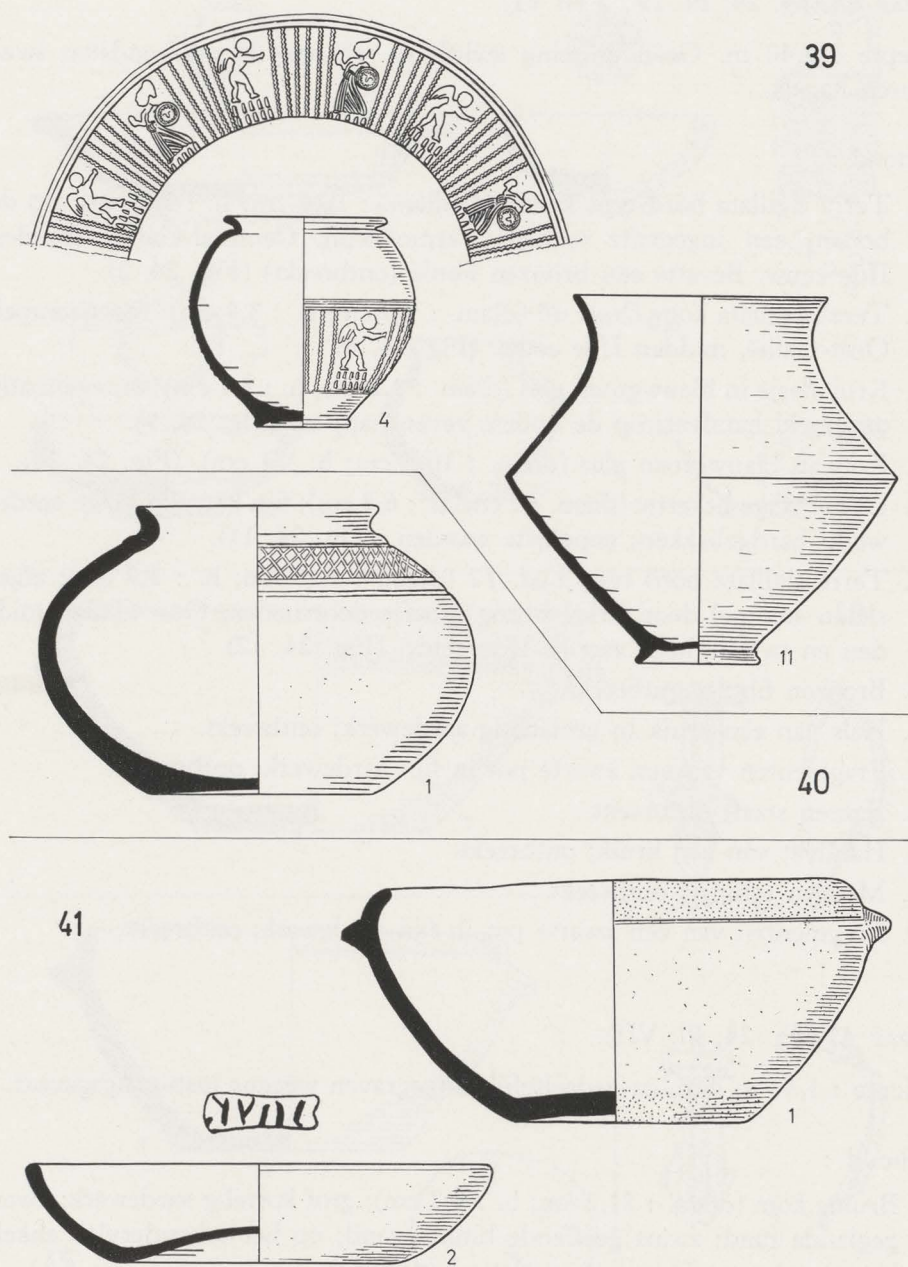

FIG. 23. — Graven 39, 40 en 41. Schaal : 1/3; detail reliëfversiering : 1/2.
 — Tombes 39, 40 et 41. Ech. : 1/3; détail du décor en relief : 1/2.

GRAF 42 (fig. 24; Pl. IV, 2 en VI).

Diepte : 1,40 m. Geen afijning zichtbaar. Tussen de grafvondsten twee ijzeren nagels.

Inhoud :

1. Terra sigillata bord type *Curle 15* (diam. : 16,8 cm; h. : 4,2 cm); op de bodem een ingegrifte spiraal. Vermoedelijk Centraal-Gallië, midden IIde eeuw. Bevatte een bronzen fibula (ontbreekt) (Fig. 24, 2).
2. Terra sigillata kom *Drag. 40* (diam. : 8,5 cm; h. : 3,9 cm); rozetstempel. Oost-Gallië, midden IIde eeuw. (Fig. 24, 8).
3. Kruikflesje in blauwgroen glas (diam. : 4,2 cm; h. : 8,1 cm); onregelmatig geribbeld handvat; op de bodem zeven nappen. (Fig. 24, 9).
4. Kom in blauwgroen glas (diam. : 10,1 cm; h. : 4 cm). (Fig. 24, 10).
5. Grauwbeige bekertje (diam. : 7 cm; h. : 6,3 cm); fijn korrelig beige aardewerk; hardgebakken; gepolijste wanden. (Fig. 24, 11).
6. Terra sigillata bord type *Lud. T1* (diam. : 10,9 cm; h. : 3,9 cm); afgesleten stempel door cirkelvormig groefje doorsneden. Oost-Gallië, midden en tweede helft van de IIde eeuw. (Fig. 24, 12).
7. Bronzen fibula; ontbreekt.
8. Hals van een kruik in geelachtig aardewerk; ontbreekt.
9. Fragmenten van een zwarte pot in fijn aardewerk; ontbreekt.
10. IJzeren staaf; ontbreekt.
11. Handvat van een kruik; ontbreekt.
12. Metalen schijfje; ontbreekt.
13. Fragmenten van een zwarte pot in fijn aardewerk; ontbreekt.

GRAF 43 (fig. 24; Pl. VII).

Diepte : 1,30 m. Slechts gedeeltelijk uitgegraven wegens instortingsgevaar.

Inhoud :

1. Bruine kom (diam. : 21,2 cm; h. : 8,7 cm); grof korrelig aardewerk; zwart gegladde rand; zwart geëffende binnenwand; op het schoudervlak enkele horizontale groefjes en twee platte handvatten.
2. Bronzen scharnierfibula (l. : 4,5 cm); beugel met twee centrale gekerfde ribben; onderaan de beugel een knopvormig aanhangsel; puntenornament op een gedeelte van de afgebroken hulsplaat.

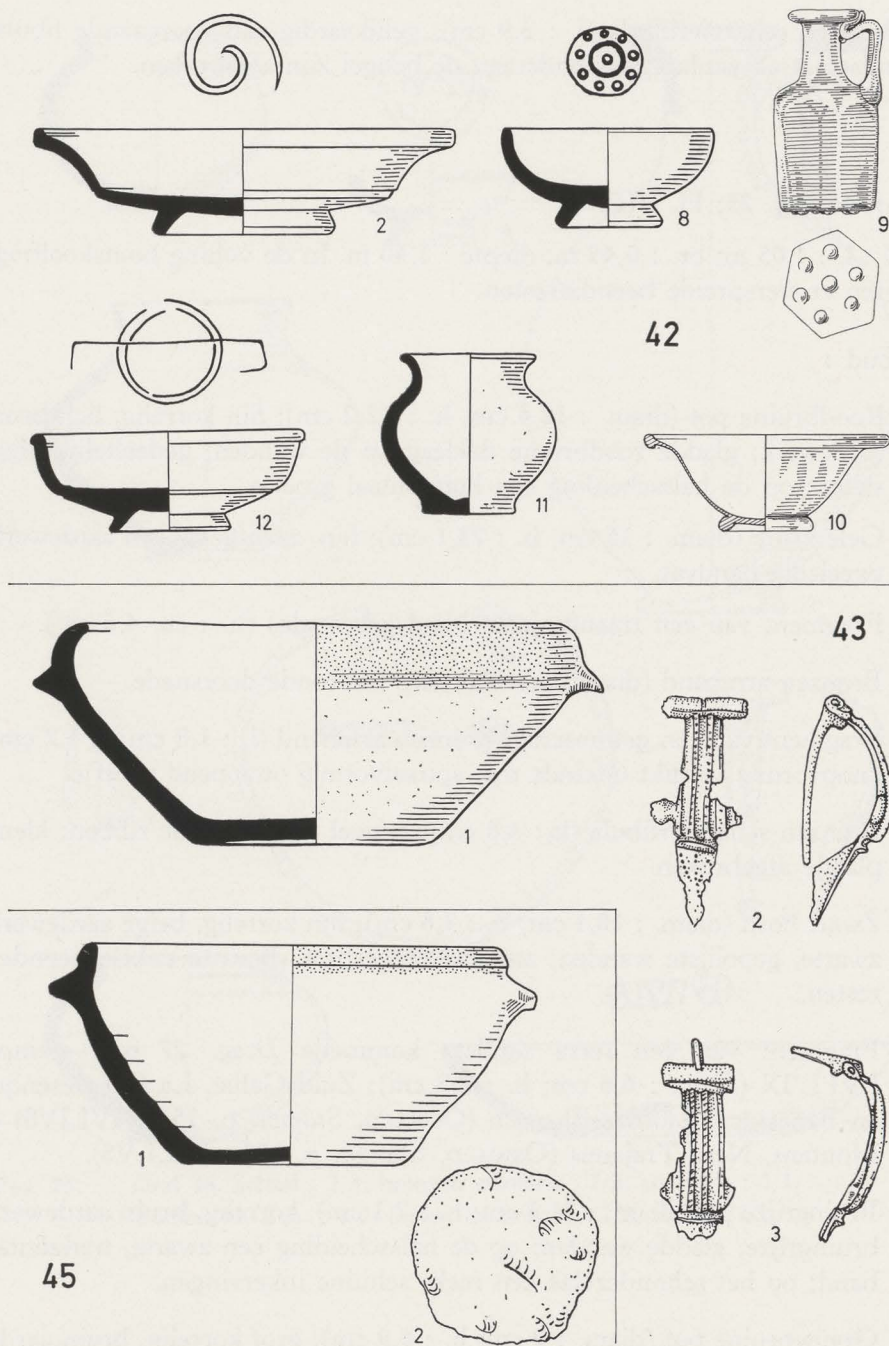

FIG. 24. — Graven 42, 43 en 45. Schaal : 1/3; bronzen fibulae : 2/3; stempels en munt : 1/1.
 — Tombes 42, 43 et 45. Ech. : 1/3; fibules en bronze : 2/3; sigles et monnaie : 1/1.

3. Bronzen scharnierfibula (l. : 3,9 cm); gelijkaardig aan voorgaande fibula; hulsplaat en aanhangsels onderaan de beugel zijn afgebroken.

GRAF 44 (fig. 25; Pl. VII).

Kuil : l. : 1,05 m; br. : 0,45 m; diepte : 1,40 m. In de vulling houtskoolfragmenten en verspreide beenderresten.

Inhoud :

1. Roodbruine pot (diam. : 12,4 cm; h. : 12,2 cm); fijn korrelig, lichtbruin aardewerk; gladde roodbruine deklaag op de wanden, gedeeltelijk afgesleten; op de halsscheiding een horizontaal groefje.
2. Gele kruik (diam. : 15 cm; h. : 23,1 cm); fijn, zachtgebakken aardewerk; tweeledig handvat.
3. Fragment van een traanflesje in blauwgroen glas (h. : ca. 4,6 cm).
4. Bronzen armband (diam. : ca. 7,5 cm); halfronde doorsnede.
5. Fragment van een getorseerde, bronzen armband (l. : 1,8 cm en 1,2 cm); knopvormig verdikt uiteinde met spiraalvormig omlopend groefje.
6. Bronzen scharnierfibula (l. : 4,8 cm); beugel met gekerfde ribben; klemplaatje afgebroken.
7. Zwart bord (diam. : 18,1 cm; h. : 3,6 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; zwarte, gepolijste wanden; stempel onleesbaar. Bevatte enkele beenderresten.
8. Fragment van een terra sigillata kommetje *Drag. 27* met stempel I.VI.L'IX (diam. : 6,6 cm; h. : 2,7 cm); Zuid-Gallië, La Graufesenque en Banassac, Claudius-Flavisch (OSWALD, *Stamps*, p. 151 : IVLIVS) of Montans, Nero-Trajanus (OSWALD, *Stamps*, p. 153 : IVLLVS).
9. Bruingrijze pot (diam. : 11,3 cm; h. : 7,1 cm); korrelig, bruin aardewerk; bruingrijze, gladde wanden; op de halsscheiding een zwarte, horizontale band; op het schoudervlak een reeks schuine inkervingen.
10. Grauwbruine pot (diam. : 9 cm; h. : 6,9 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; grauwbrown, gladde wanden; een gepolijste, horizontale band met groefje op het schoudervlak.

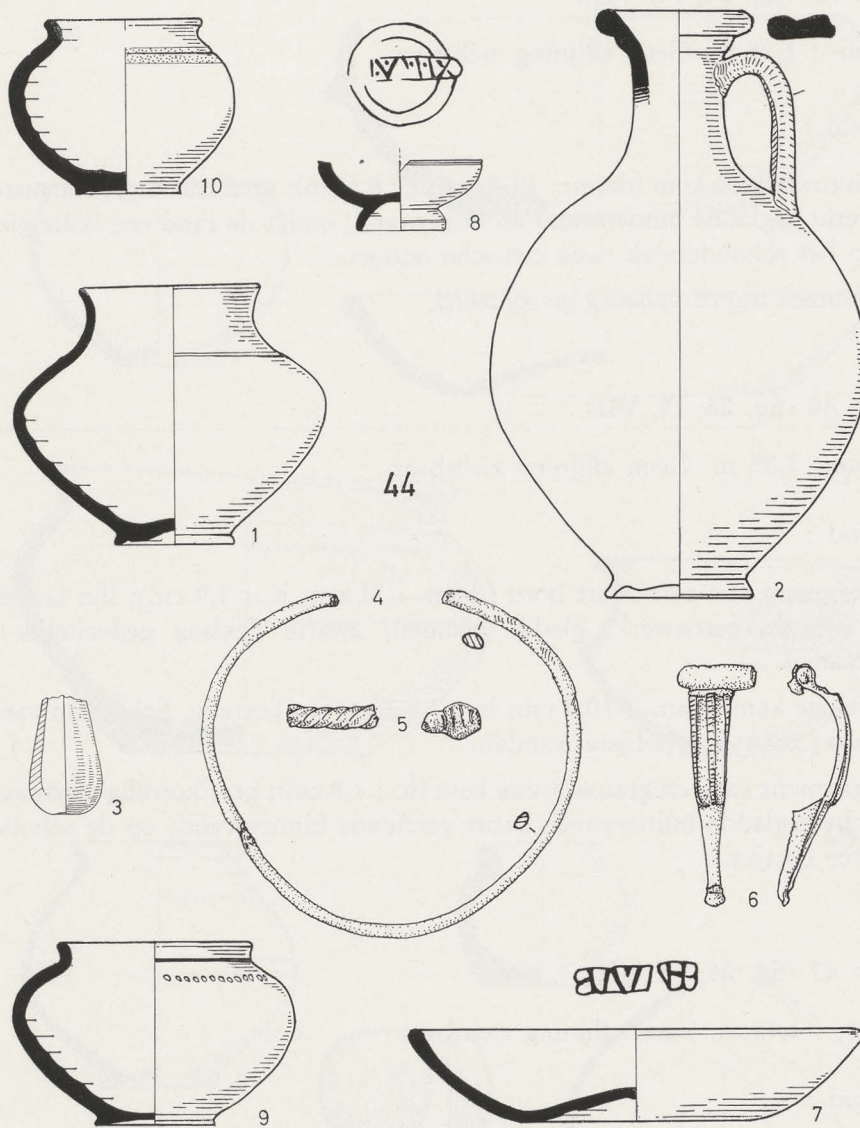

FIG. 25. — Graf 44. Schaal : 1/3; bronzen sieraden : 2/3; stempels : 1/1.
 — Tombe 44. Ech. : 1/3; bijoux en bronze : 2/3; sigles : 1/1.

GRAF 45 (fig. 24; Pl. VII).

Diepte : 1,25 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Grauwbruine kom (diam. : 17,2 cm; h. : 8,6 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; gegladde binnenwand en buitenrand; onder de rand een holle gleuf; op het schoudervlak twee conische oortjes.
2. Bronzen munt; volledig geoxydeerd.

GRAF 46 (fig. 26; Pl. VII).

Diepte : 1,35 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Fragment van een zwart bord (diam. : 21 cm; h. : 3,9 cm); fijn korrelig, lichtbruin aardewerk; gladde wanden; zwarte deklaag gedeeltelijk afgesleten.
2. Zwarte kom (diam. : 10,2 cm; h. : 7,2 cm); fijn korrelig, lichtbruin aardewerk; zwarte, gepolijste wanden.
3. Fragment van een grauwbruine kom (h. : 7,8 cm); grof korrelig aardewerk; licht gegladde buitenwand; zwart geëffende binnenwand; op de schouder twee oortjes.

GRAF 47 (fig. 26; Pl. VII).

Diepte : 1,45 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Grauwbruine kom (diam. : 19,3 cm; h. : 11,4 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; ruwwandig met gegladde rand; geëffende binnenwand; op het schoudervlak drie horizontale groeven waartussen onregelmatige, schuine groefjes. Bevatte enkele ijzerresten.
2. Bruinzwarte kom (diam. : 12,2 cm; h. : 7,8 cm); fijn korrelig, grauwbeige klei; zwarte tot bruinzwarte, gepolijste wanden; op het schoudervlak een rolstempelpersiering met schuine inkervingen.

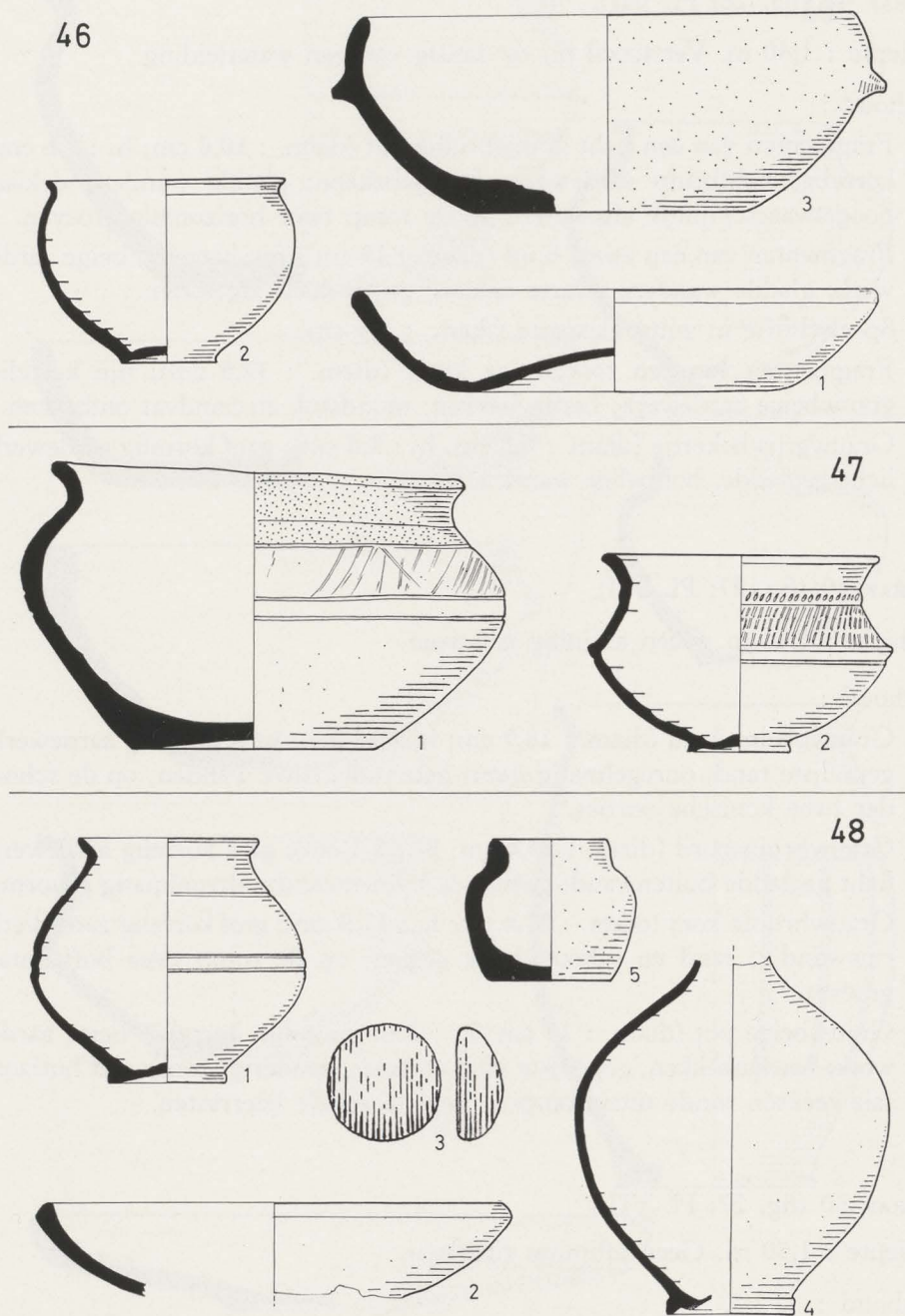

FIG. 26. — Graven 46, 47 en 48. Schaal : 1/3; spelschijfje : 1/1.
 — Tombes 46, 47 et 48. Ech. : 1/3; jeton : 1/1.

GRAF 48 (fig. 26; Pl. VII).

Diepte : 1,40 m. Verstoord bij de aanleg van een waterleiding.

Inhoud :

1. Fragmenten van een licht oranjebruine pot (diam. : 10,8 cm; h. : 9,6 cm); korrelig, lichtbruin aardewerk; hardgebakken; gladde wanden; deklaag hoogstwaarschijnlijk afgesleten; op de romp twee horizontale groeven.
2. Fragmenten van een zwart bord (diam. : 19 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; gladde wanden; zwarte deklaag grotendeels afgesleten.
3. Speelschijfje in witte glaspasta (diam. : 1,6 cm).
4. Fragmenten van een roodbruine kruik (diam. : 12,5 cm); fijn korrelig, grauwbeige aardewerk; hardgebakken; mondstuk en handvat ontbreken.
5. Grauwgrijs bekertje (diam. : 6,8 cm; h. : 5,6 cm); grof korrelig aardewerk; licht gegladde, hobbelige wanden.

GRAF 49 (fig. 27; Pl. VII).

Diepte : 1,40 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Grauwbruine kom (diam. : 18,9 cm; h. : 8,7 cm); grof korrelig aardewerk; gepolijste rand; onregelmatig zwart gebrande, ruwe wanden; op de schouder twee konische oortjes.
2. Grauwbruin bord (diam. : 18,6 cm; h. : 5,1 cm); grof korrelig aardewerk; licht gegladde buitenwand; geëffende binnenwand; onregelmatig gevormd.
3. Grauwbruine kom (diam. : 21,6 cm; h. : 11,9 cm); grof korrelig aardewerk; ruwwandig; rand en schoudervlak geglad; op de romp twee horizontale groeven.
4. Grauwbeige pot (diam. : 13 cm; h. : 10,4 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; hardgebakken, gepolijste rand en basis; zanderige romp met horizontale reeksen ronde uitstulpingen. Bevatte enkele ijzerresten.

GRAF 50 (fig. 27; Pl. VII).

Diepte : 1,50 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Grauwgrijze pot (diam. : 10,7 cm; h. : 8,5 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; ruwwandig, gegladde rand en basis; rand beschadigd.

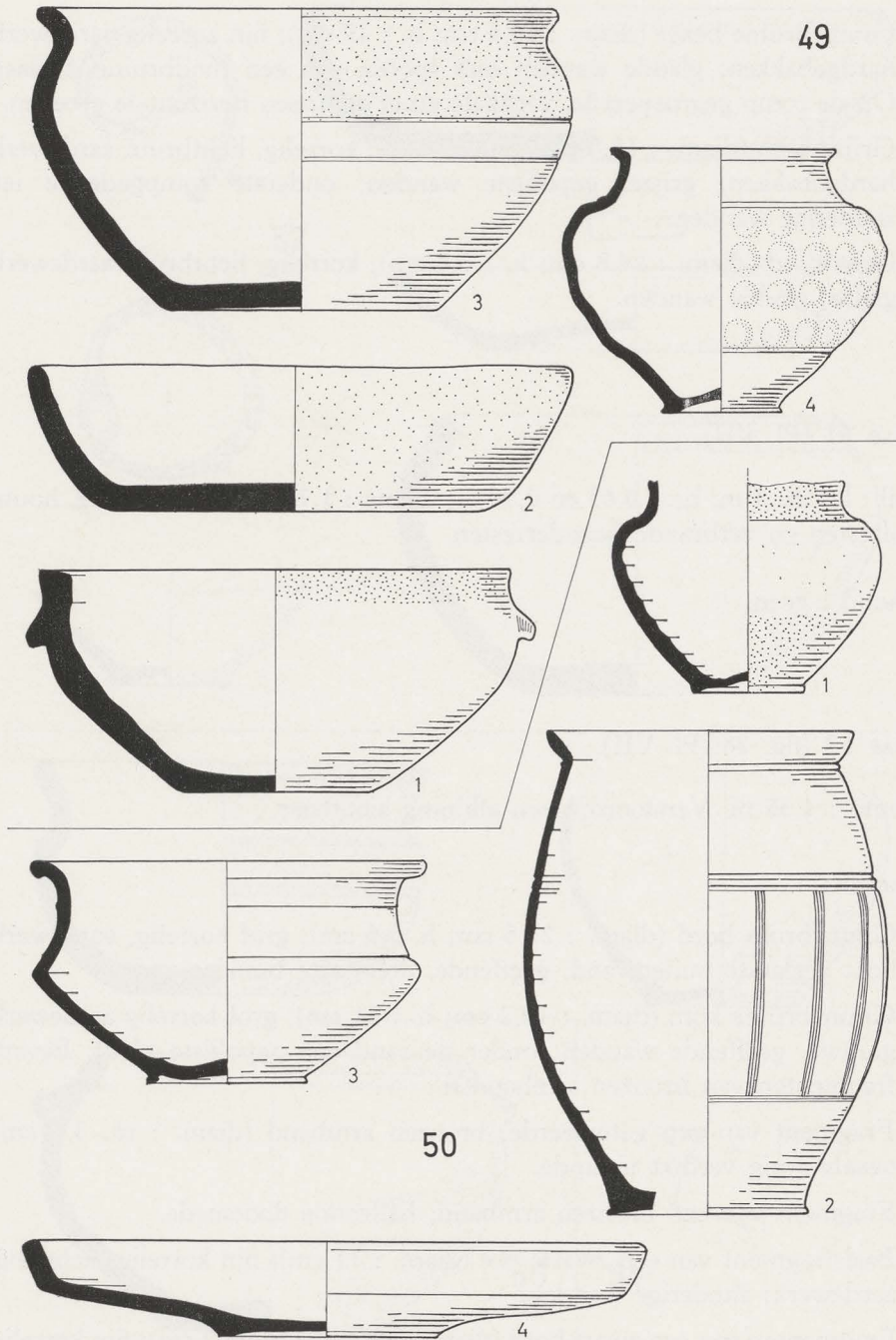

FIG. 27. — Graven 49 en 50. Schaal : 1/3.
 — Tombes 49 et 50. Ech. : 1/3.

2. Oranjebruine beker (diam. : 14,6 cm; h. : 19 cm); fijn korrelig aardewerk; hardgebakken; gladde wanden met sporen van een roodbruine deklaag. Op de romp gegroepede, verticale groefjes tussen horizontale groeven.
3. Grijs kom (diam. : 15,8 cm; h. : 8,7 cm); korrelig, lichtbruin aardewerk; hardgebakken; grijze, gepolijste wanden; onderste rompgedeelte iets zanderige wanden.
4. Grijs bord (diam. : 24,8 cm; h. : 3,8 cm); korrelig, lichtbruin aardewerk; grijze, gladde wanden.

GRAF 51 (Pl. VII).

Kuil : l. : ca. 1 m; br. : 0,65 en 0,70 m; diepte : 1,70 m. In de vulling, houtskoolresten en verbrande beenderresten.

Inhoud : geen.

GRAF 52 (fig. 28; Pl. VII).

Diepte : 1,35 m. Verstoord; geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Grauwbruin bord (diam. : 23,6 cm; h. : 6 cm); grof korrelig, aardewerk; licht gegladde buitenwand; geëffende, dofzwarte binnenwand.
2. Grauwbruine kom (diam. : 19,2 cm; h. : 11 cm); grof korrelig aardewerk; grauwe, geëffende wanden; onder de rand een gepolijste gleuf. Bevatte fragmenten van bronzen armbanden.
3. Fragment van een getorseerde, bronzen armband (diam. : ca. 3,6 cm); ovaalvormig verdikt uiteinde.
4. Fragment van een bronzen armband; halfronde doorsnede.
5. Basisfragment van een zwarte pot (diam. : 11 cm); fijn korrelig, lichtbeige aardewerk; zanderige wanden.
6. Fragmenten van een zwart bord (diam. : 19,4 cm; h. : 3,2 cm); fijn korrelig, lichtbruin aardewerk; zwarte, gepolijste wanden; op de bodem een afgesleten stempel.

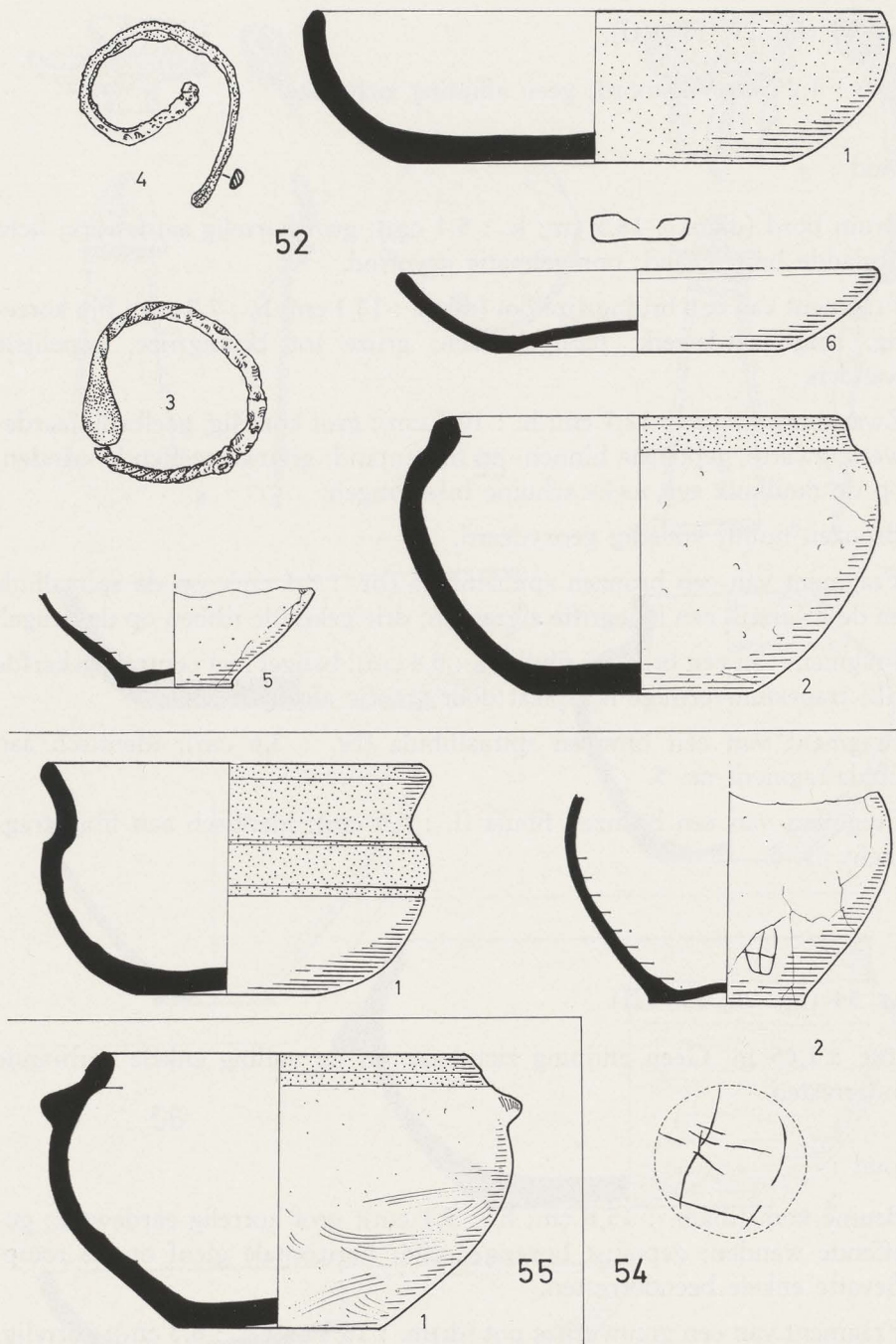

FIG. 28. — Graven 52, 54 en 55. Schaal : 1/3; bronzen sieraden : 2/3; stempel : 1/1.
 — Tombes 52, 54 et 55. Ech. : 1/3; bijoux en bronze : 2/3; sigle : 1/1.

GRAF 53 (fig. 29; Pl. VII).

Diepte : 1,25 m. Verstoord; geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Bruin bord (diam. : 18,5 cm; h. : 5,1 cm); grof korrelig aardewerk; licht gegladde buitenwand; onregelmatig gevormd.
2. Fragment van een bruingrijze pot (diam. : 13,1 cm; h. : 7,3 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; hardgebakken; grijze tot bruingrijze, gepolijste wanden.
3. Zwarte pot (diam. : 12,7 cm; h. : 10,5 cm); grof korrelig, geelbruin aardewerk; zwarte, gepolijste binnen- en buitenrand; grauwe geëffende wanden; op de randknik een reeks schuine inkervingen.
4. Bronzen munt; volledig geoxydeerd.
5. Fragment van een bronzen spiraalfibula (br. : 3,1 cm); op de spiraalhuls en de dwarsrib een ingegrifte zigzaglijn; drie gekerfde ribben op de beugel.
6. Fragment van een bronzen fibula (l. : 6,4 cm); beugel met centrale gekerfde rib; trapeziumvormige hulsplaat door groefje afgelijnd.
7. Fragment van een bronzen spiraalfibula (br. : 3,6 cm); identisch aan fibulafragment nr. 5.
8. Fragment van een bronzen fibula (l. : 6,6 cm); identisch aan fibulafragment nr. 6.

GRAF 54 (fig. 28; Pl. VII).

Diepte : 1,65 m. Geen aflijning zichtbaar. In de vulling enkele verbrande beenderresten.

Inhoud :

1. Bruine kom (diam. : 15,6 cm; h. : 9,1 cm); grof korrelig aardewerk; geëffende wanden; gepolijst bovengedeelte; horizontale gleuf op de romp. Bevatte enkele beenderresten.
2. Fragment van een grauwgrijze pot (diam. : 18,1 cm; h. : 8,3 cm); korrelig, bruin aardewerk; zanderige wanden; op de romp en op de bodem enkele ingegrifte lijnen.

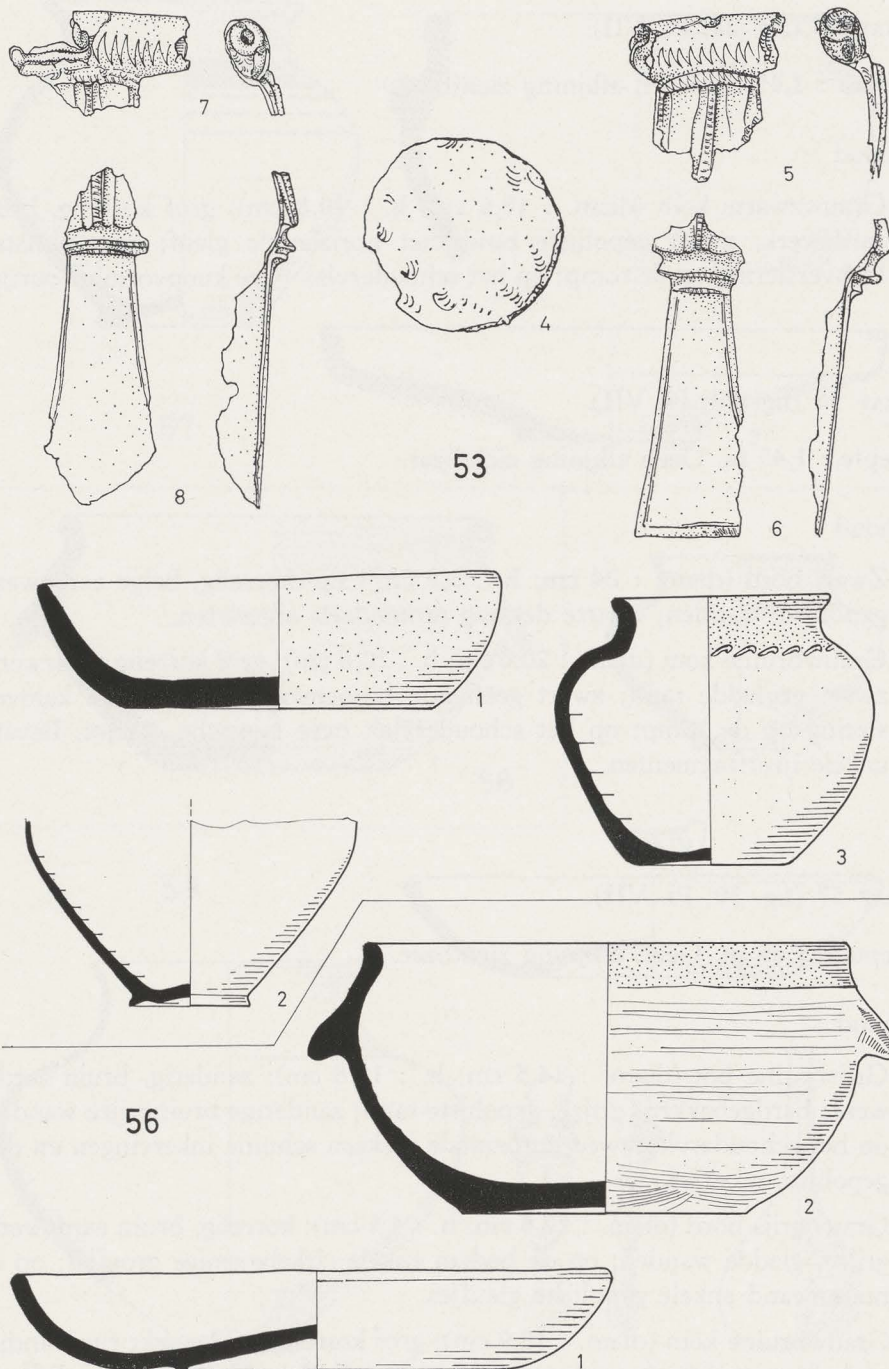

FIG. 29. — Graven 53 en 56. Schaal : 1/3; bronzen fibulae : 2/3; munt : 1/1.
 — Tombes 53 et 56. Ech. : 1/3; fibules en bronze : 2/3; monnaie : 1/1.

GRAF 55 (fig. 28; Pl. VII).

Diepte : 1,45 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Grauwzwarte kom (diam. : 18,6 cm; h. : 10,8 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; zwart gepolijste rand met horizontale gleuf; onregelmatige kamversiering op de romp; op het schoudervlak twee knopvormige oortjes.

GRAF 56 (fig. 29; Pl. VII).

Diepte : 1,45 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Zwart bord (diam. : 24 cm; h. : 3,9 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; gepolijste wanden; zwarte deklaag grotendeels afgesleten.
2. Grauwbruine kom (diam. : 20,6 cm; h. : 10,6 cm); grof korrelig aardewerk; zwart gegladde rand; zwart geëffende binnenwand; horizontale kamversiering op de romp; op het schoudervlak twee konische oortjes. Bevatte enkele ijzerfragmenten.

GRAF 57 (fig. 30; Pl. VII).

Diepte : 1,65 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Grijsbruine pot (diam. : 14,5 cm; h. : 12,8 cm); zanderig, bruin aardewerk; hardgebakken; grijze, gepolijste rand; zanderige bruingrijze wanden; op het schoudervlak twee horizontale reeksen schuine inkervingen en drie gepolijste groefjes.
2. Grauwgrijs bord (diam. : 22,6 cm; h. : 4,5 cm); korrelig, bruin aardewerk; grijze, gladde wanden; op de bodem enkele cirkelvormige groefjes; op de buitenwand enkele gepolijste gleufjes.
3. Grauwbruine kom (diam. : 18,9 cm); grof korrelig aardewerk; ruwwandig; gegladde rand; op het schoudervlak twee cilindervormige oortjes. Bevatte beenderresten en ijzerfragmenten.

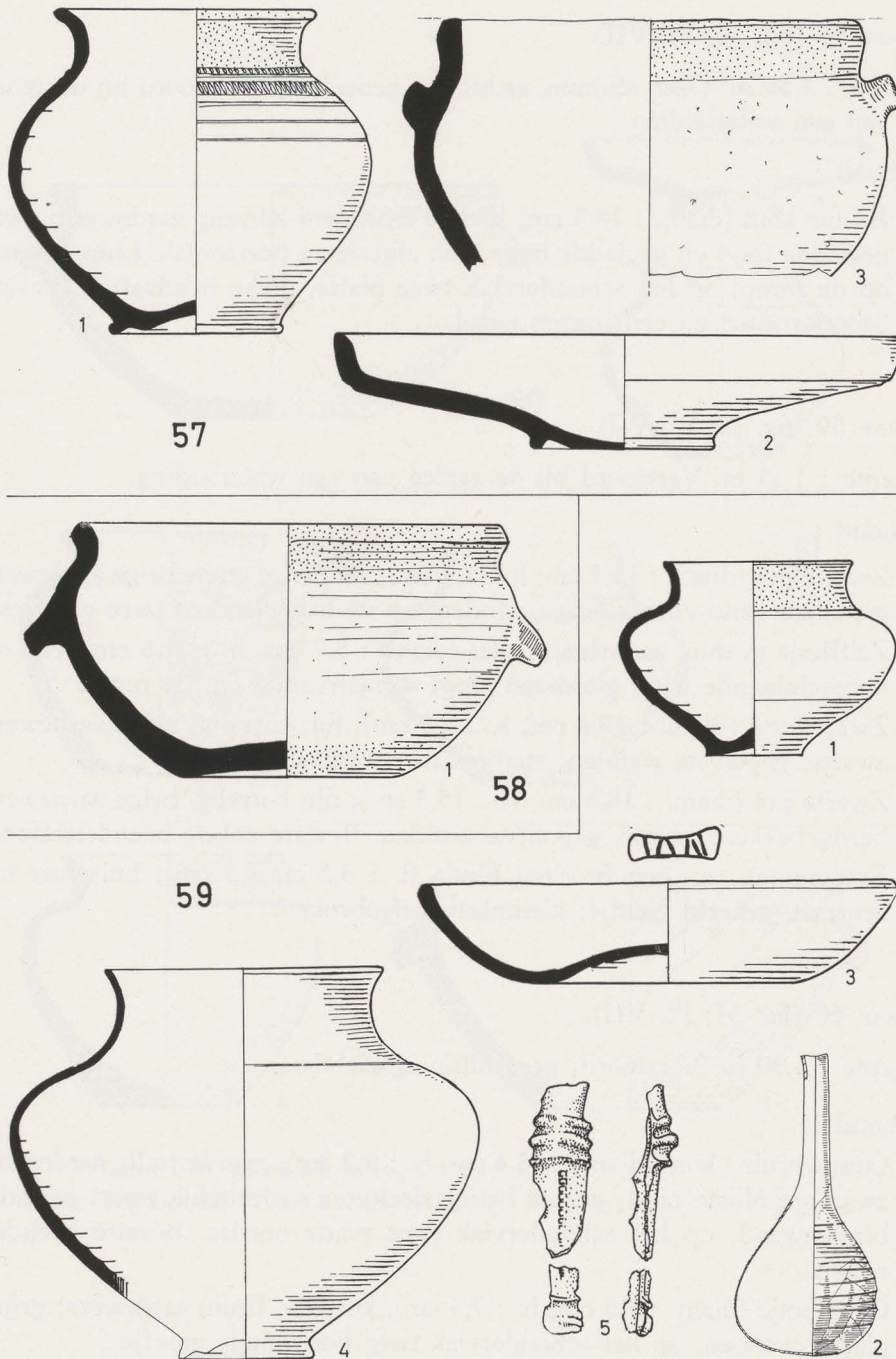

FIG. 30. — Graven 57, 58 en 59. Schaal : 1/3; bronzen sieraad : 2/3; stempel : 1/1.
 — Tombes 57, 58 et 59. Ech. : 1/3; fibule en bronze : 2/3; sigle : 1/1.

GRAF 58 (fig. 30; Pl. VII).

Diepte : 1,50 m. Geen aflijning zichtbaar; gedeeltelijk verstoord bij de aanleg van een waterleiding.

Inhoud :

1. Bruine kom (diam. : 18,3 cm; h. : 10 cm); grof korrelig aardewerk; zwart gegladde rand en gegladde basis; een afgesleten horizontale kamversiering op de romp; op het schoudervlak twee platte, dikke handvatten. Bevatte beenderresten en een ijzeren nagel.

GRAF 59 (fig. 30; Pl. VII).

Diepte : 1,35 m. Verstoord bij de aanleg van een waterleiding.

Inhoud :

1. Zwarte pot (diam. : 11,1 cm; h. : 7,7 cm); zanderig, grauwbeige aardewerk; gepolijste rand en zanderige wanden; op de halsscheiding twee groefjes.
2. Zalfflesje in dun, azuurblauw glas (diam. : 5,7 cm; h. : 11,8 cm); een ondoorschijnende witte glasdraad loopt spiraalvormig om de romp.
3. Zwart bord (diam. : 19,2 cm; h. : 3,9 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; zwarte, gepolijste wanden; stempel met dwarsstrepen.
4. Zwarte pot (diam. : 18,6 cm; h. : 15,3 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; hardgebakken; zwarte, gepolijste wanden. Bevatte enkele beenderresten.
5. Fragmenten van een bronzen fibula (l. : 3,5 en 1,3 cm); hulsplaat met centraal, gekerfd gleufje; klemplaatje afgebroken.

GRAF 60 (fig. 31; Pl. VII).

Diepte : 1,30 m. Verstoord; geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Grauwbruine kom (diam. : 18,4 cm; h. : 9,2 cm); grof korrelig aardewerk; zwart gepolijste rand; gegladde basisgedeelte en gedeeltelijk zwart gegladde binnenwand; op het schoudervlak twee platte oortjes. Bevatte beenderresten.
2. Grijs potje (diam. : 9,5 cm; h. : 7,5 cm); korrelig, bruin aardewerk; grijze, gladde wanden; op het schoudervlak twee horizontale groefjes.
3. Zwart schoteltje (diam. : 11,4 cm; h. : 2,9 cm); fijn zanderig, beige aardewerk; zwarte, gladde wanden.

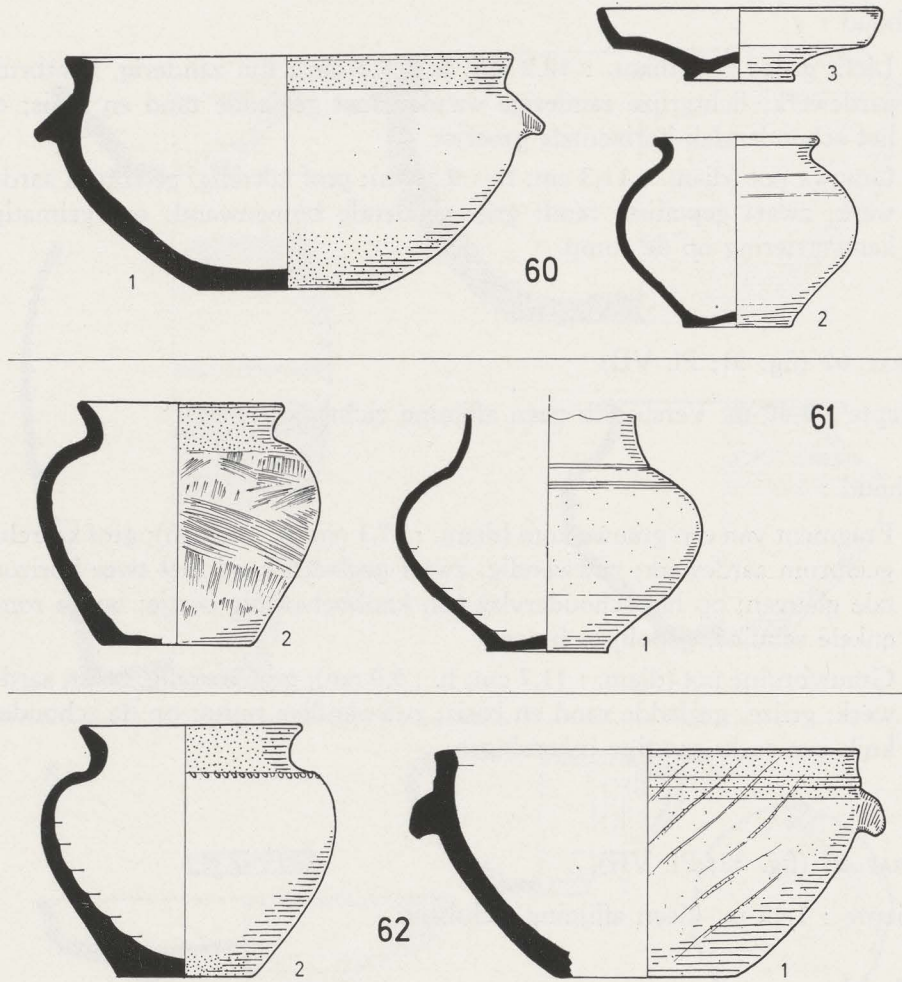

FIG. 31. — Graven 60, 61 en 62. Schaal : 1/3.
 — Tombes 60, 61 et 62. Ech. : 1/3.

GRAF 61 (fig. 31; Pl. VII).

Diepte : 1,20 m. Verstoord; geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Licht grijze pot (diam. : 12,2 cm; h. : 9,3 cm); fijn zanderig, lichtbruin aardewerk; lichtgrijze zanderige wanden met gegladde rand en basis; op het schoudervlak horizontale groefjes.
2. Grauwe pot (diam. : 11,3 cm; h. : 9,5 cm); grof korrelig, geelbruin aardewerk; zwart gepolijste rand; grijs geëffende binnenwand; onregelmatige kamversiering op de romp.

GRAF 62 (fig. 31; Pl. VII).

Diepte : 1,50 m. Verstoord; geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Fragment van een grauwe kom (diam. : 17,1 cm; h. : 8,9 cm); grof korrelig, geelbruin aardewerk; ruwwandig; zwart gegladde rand met twee horizontale gleuven; op het schoudervlak een knobbelvormig oortje; op de romp enkele schuine, gepolijste lijnen.
2. Grauwbruine pot (diam. : 11,7 cm; h. : 9,9 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; grijze, gegladde rand en basis; ruwwandige romp; op de schouderknik een reeks puntige inkervingen.

GRAF 63 (fig. 32; Pl. VII).

Diepte : 1,45 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Grauwbruine kom (diam. : 20,2 cm; h. : 10,8 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; zwart gegladde rand en gegladde basis; op de romp een horizontale kamversiering; op het schoudervlak twee konische oortjes. Bevatte beenderresten.
2. Zwarte pot (diam. : 13 cm; h. : 9,5 cm); fijn korrelig, bruin aardewerk; hardgebakken; zwart gepolijste rand; zwarte zanderige wanden; op de randscheiding een reeks schuine inkervingen; op het schoudervlak spiraalvormige omlopende gleufjes.

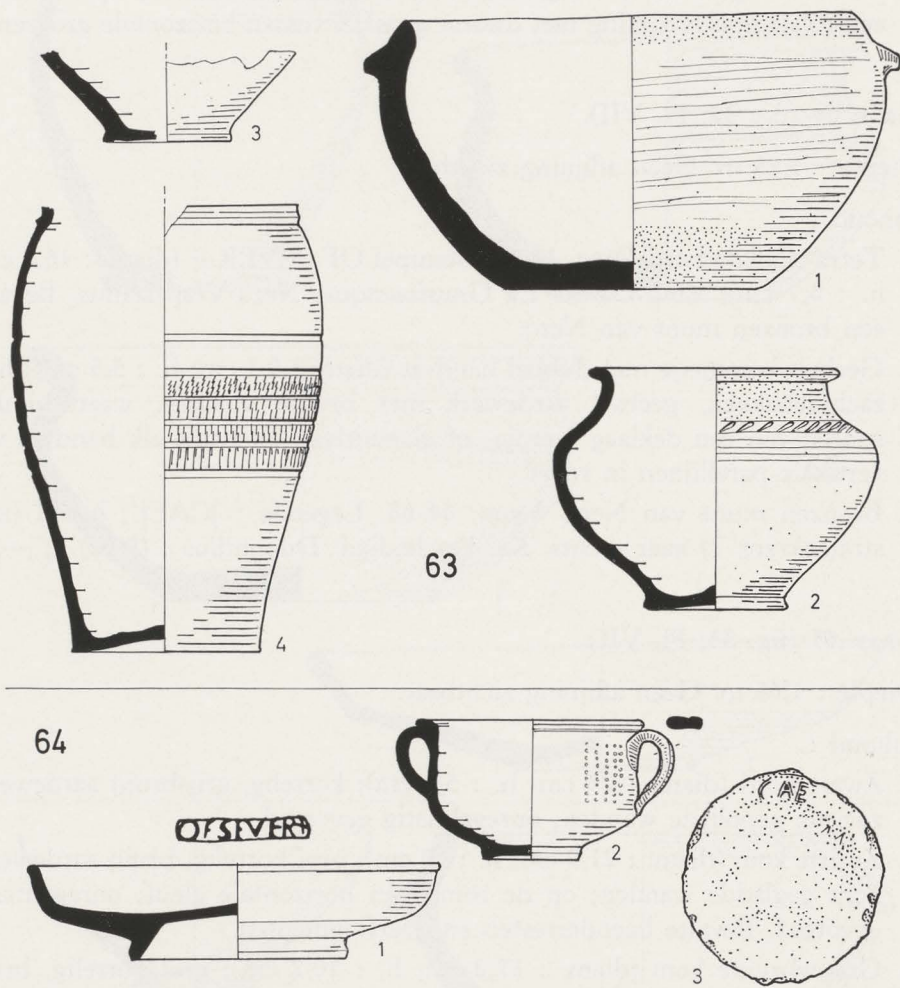

FIG. 32. — Graven 63 en 64. Schaal : 1/3; Stempel en munt : 1/1.
 — Tombes 63 et 64. Ech. : 1/3; sigle et monnaie : 1/1.

3. Basisfragment van een grauwe pot (diam. : ca. 10,1 cm); korrelig, bruin aardewerk; grauwwarte, gladde wanden.
4. Oranjebruine beker (diam. : 12,4 cm; h. : 17,5 cm); fijn korrelig, aardewerk; hardgebakken; oranjebruine deklaag op de wanden; op de romp een rolstempelversiering met dwarse groefjes tussen horizontale groeven.

GRAF 64 (fig. 32; Pl. VII).

Diepte : 1,25 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Terra sigillata bord *Drag. 18* met stempel OF SEVER+ (diam. : 16,4 cm; h. : 3,7 cm); Zuid-Gallië, La Graufesenque, Nero-Vespasianus. Bevatte een bronzen munt van Nero.
2. Geelwit kommetje met dubbel handvat (diam. : 9,1 cm; h. : 5,5 cm); fijn, zachtgebakken, geelwit aardewerk met bruine vlekken, waarschijnlijk sporen van een deklaag (vernis- of glazuurlaag ?); naast elk handvat vijf vertikale parellijnen in reliëf.
3. Bronzen munt van Nero. Lyon, 64-68. Legende :]CAE[; hoofd (met stralenkrans ?) naar rechts. Kz. beschadigd. Dupondius : (9,62) g; —.

GRAF 65 (fig. 33; Pl. VII).

Diepte : 1,65 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Zwart bord (diam. : 23 cm; h. : 5,1 cm); korrelig, grijsbruin aardewerk; zwarte, gepolijste wanden; onregelmatig gevormd.
2. Zwarte kom (diam. : 21,9 cm; h. : 10 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; licht gegladde wanden; op de romp een horizontale gleuf; onregelmatig gevormd. Bevatte beenderresten en ijzerfragmenten.
3. Grauwbruine kom (diam. : 17,2 cm; h. : 10,2 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; zwart gegladde rand en schouder; geëffende romp; op het schoudervlak drie horizontale groeven; onregelmatig gevormd. Bevatte enkele beenderresten.
4. Bruingrijze beker (diam. : 13,4 cm; h. : 15,8 cm); korrelig, bruin aardewerk, met roestkleurige vlekken op de wanden; sporen van een gladde, donkergrijze deklaag; op de romp twee horizontale groeven.
5. Zwart bord (diam. : 22,6 cm; h. : 4,9 cm); korrelige, grijze klei; zwarte, gepolijste wanden; onregelmatig gevormd.

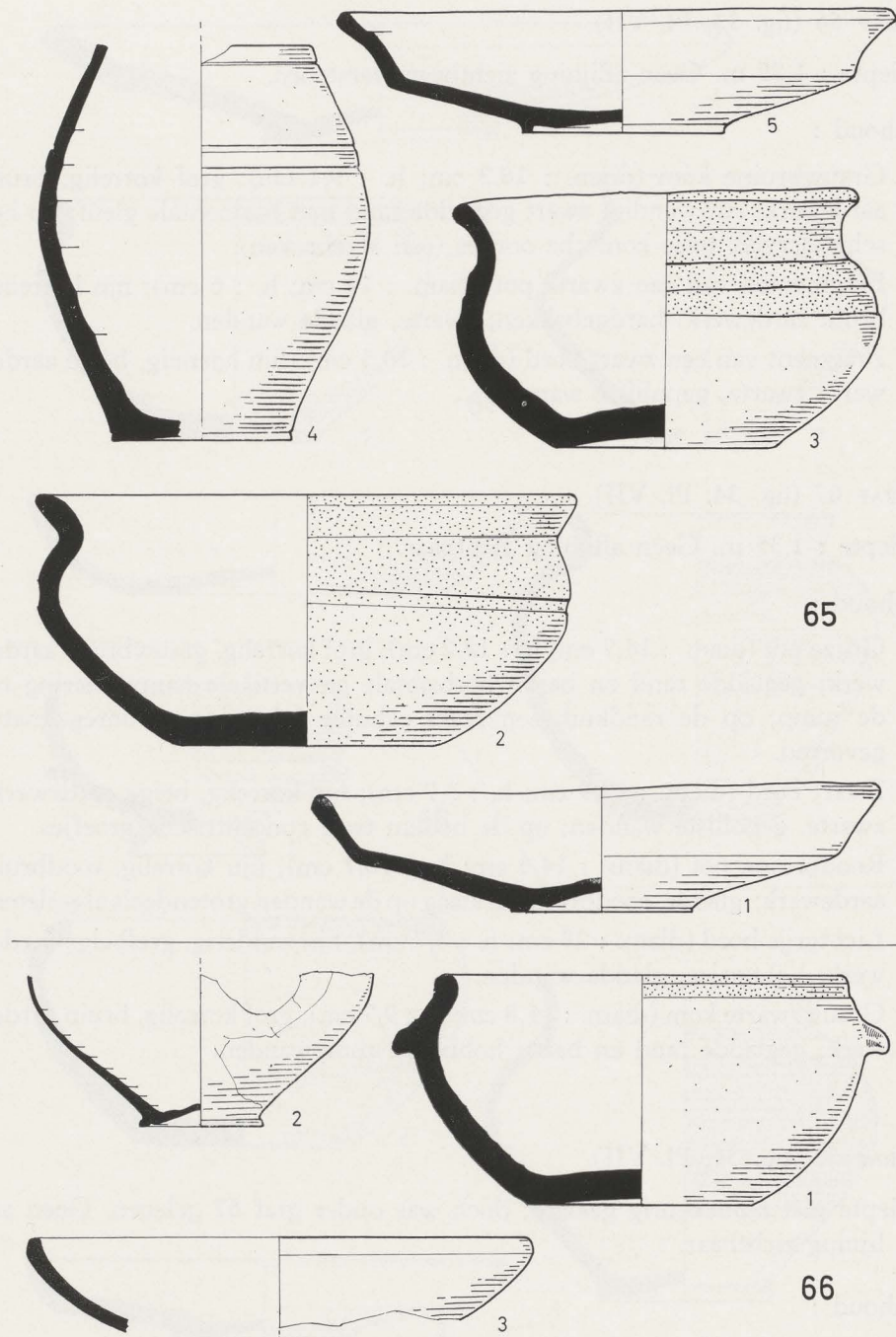

FIG. 33. — Graven 65 en 66. Schaal : 1/3.
 — Tombes 65 et 66. Ech. : 1/3.

GRAF 66 (fig. 33; Pl. VII).

Diepte : 1,25 m. Geen aflijning zichtbaar; verstoord.

Inhoud :

1. Grauwbruine kom (diam. : 18,3 cm; h. : 9,1 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; ruwwandig; zwart gegladde rand met horizontale gleuf; op het schoudervlak twee konische oortjes (één afgebroken).
2. Fragmenten van een zwarte pot (diam. : 14 cm; h. : 6 cm); fijn korrelig, bruin aardewerk; hardgebakken; zwarte, gladde wanden.
3. Fragment van een zwart bord (diam. : 20,5 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; zwarte, gepolijste wanden.

GRAF 67 (fig. 34; Pl. VII).

Diepte : 1,35 m. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Grijs pot (diam. : 14,7 cm; h. : 12,2 cm); grof korrelig, grauwbruin aardewerk; gegladde rand en basis; horizontale en verticale kamversiering op de romp; op de randknik een reeks schuine inkervingen; onregelmatig gevormd.
2. Zwart bord (diam. : 19,9 cm; h. : 3,9 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; zwarte, gepolijste wanden; op de bodem twee concentrische groefjes.
3. Roodbruine pot (diam. : 14,3 cm; h. : 10,7 cm); fijn korrelig, roodbruin aardewerk; gladde, roodbruine deklaag op de wanden grotendeels afgesleten.
4. Lichtgrijs bord (diam. : 28 cm; h. : 4,7 cm); fijn zanderig, geelbeige aardewerk; lichtgrijze, gladde wanden.
5. Grauwzwarte kom (diam. : 15,8 cm; h. : 9,7 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; gegladde rand en basis; hobbelige rompwanden.

GRAF 68 (fig. 34; Pl. VII).

Diepte niet nauwkeurig gekend, doch was onder graf 67 gelegen. Geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Zwarte kom (diam. : 12,3 cm; h. : 6,8 cm); fijn korrelig, bruin aardewerk; zwarte, gepolijste wanden.

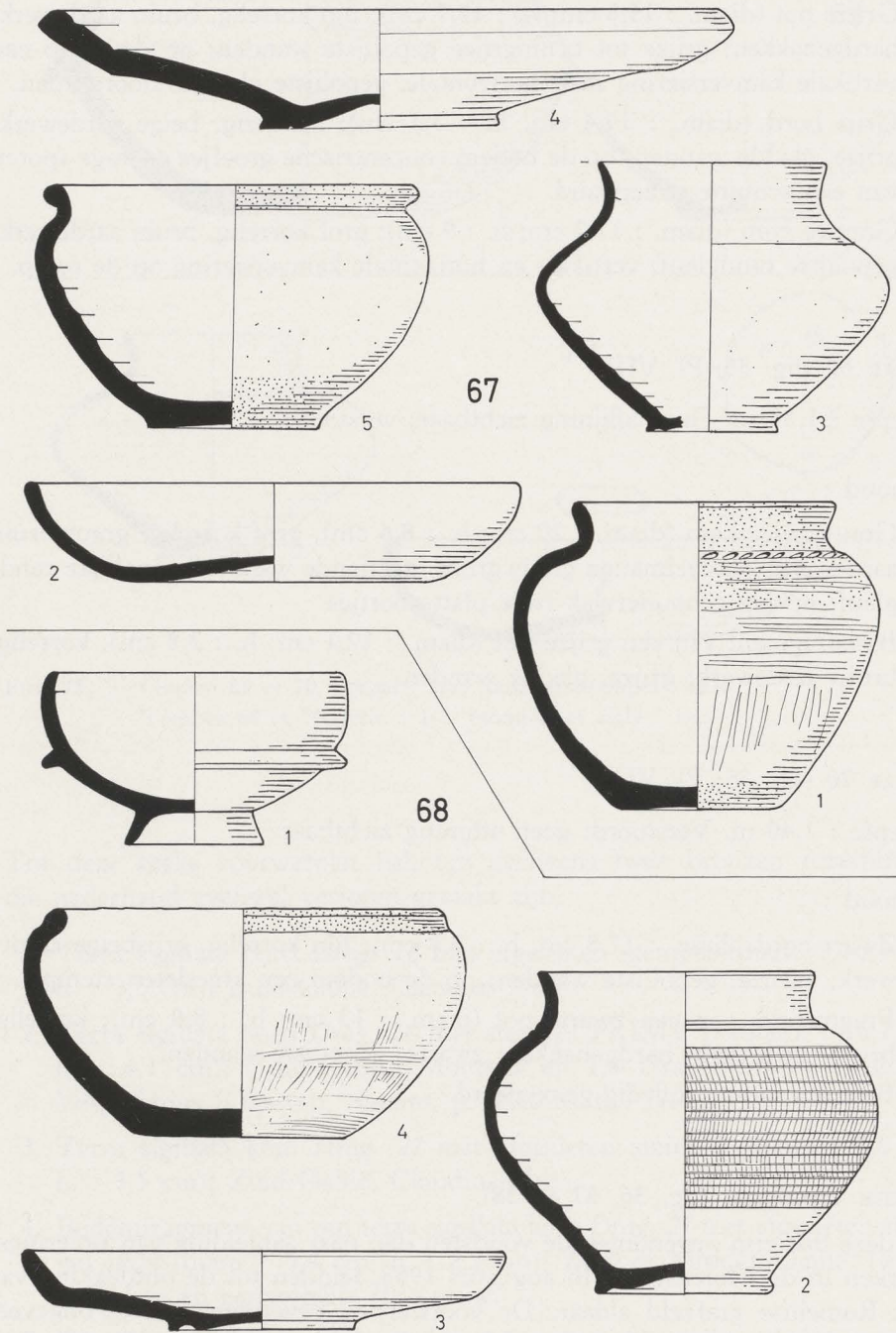

FIG. 34. — Graven 67 en 68. Schaal : 1/3.
 — Tombes 67 et 68. Ech. : 1/3.

2. Grijs pot (diam. : 15,8 cm; h. : 12,7 cm); fijn korrelig, bruin aardewerk; hardgebakken; grijze tot bruingrijze gepolijste wanden; op de romp een verticale kamversiering door horizontale, gepolijste gleufjes doorsneden.
3. Grijs bord (diam. : 19,4 cm; h. : 3,1 cm); zanderig, beige aardewerk; grijze, gladde wanden; op de bodem concentrische groefjes en vage sporen van een schuine streepband.
4. Grauwe kom (diam. : 17,7 cm; h. : 9 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; gepolijste randgleuf; verticale en horizontale kamversiering op de romp.

GRAF 69 (fig. 35; Pl. VII).

Diepte : 1,35 m. Geen aflijning zichtbaar; verstoord.

Inhoud :

1. Grauwgrijze kom (diam. : 20 cm; h. : 8,6 cm); grof korrelig, grauwbrown aardewerk; onregelmatige grauwgrijze, geëffende wanden; gepolijste randgleuf; op het schoudervlak twee platte oortjes.
2. Basisfragment van een grijze pot (diam. : 12,1 cm; h. : 3,8 cm); korrelig, bruin aardewerk; grijze, gladde wanden.

GRAF 70 (fig. 35; Pl. VII).

Diepte : 1,40 m. Verstoord; geen aflijning zichtbaar.

Inhoud :

1. Zwart bord (diam. : 17,5 cm; h. : 3,9 cm); fijn korrelig, grijsbeige aardewerk; zwarte, gepolijste wanden; op de bodem een afgesleten stempel.
2. Fragmenten van een zwarte pot (diam. : 13 cm; h. : 8,9 cm); korrelig, bruin aardewerk; hardgebakken; zwarte, gepolijste wanden.
3. Bronzen munt; volledig geoxydeerd.

LOSSE VONDSTEN (fig. 36, 37 en 38).

In deze lijst zijn opgenomen de vondsten die, naar aanleiding van rioleringswerken in de Molenstraat, in augustus 1958, leidden tot de ontdekking van het Romeinse grafveld aldaar. De voorwerpen bevonden zich op ongeveer 1,20 m diepte, in een laag met houtskoolresten. Hoogstwaarschijnlijk ging het hierbij om verschillende bijzettingen die door de werken verstoord werden.

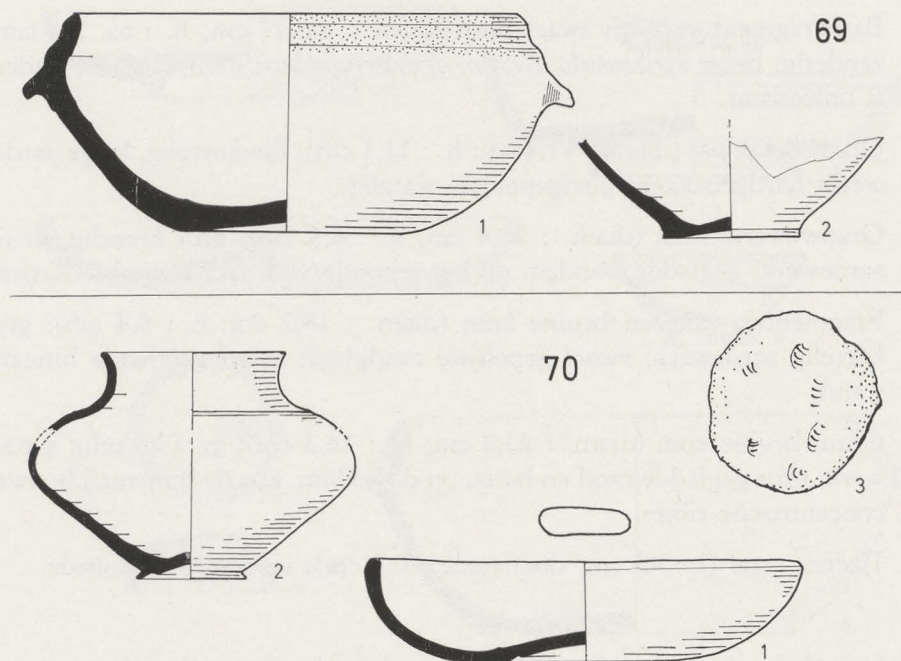

FIG. 35. — Graven 69 et 70. Schaal : 1/3; munt en stempel : 1/1.
— Tombes 69 et 70. Ech. : 1/3; monnaie et sigle : 1/1.

Tot deze reeks voorwerpen behoren eveneens twee bronzen rozetfibulae, die naderhand evenwel verloren geraakt zijn.

1. Terra sigillata bord *Drag. 18* met afgesleten stempel (diam. : 16,5 cm; h. : 3,6 cm); Zuid-Gallië, Claudius-Nero.
2. Terra sigillata bord *Drag. 18* met stempel PRIMV F (diam. : 16,7 cm; h. : 4,1 cm); Zuid-Gallië, Montans en La Graufesenque, Claudius-Vespasianus (OSWALD, *Stamps*, p. 248; MARY, *Neuss I*, p. 44).
3. Terra sigillata kom *Drag. 27* met afgesleten stempel (diam. : 7,8 cm; h. : 3,5 cm); Zuid-Gallië, Claudius-Nero.
4. Bodemfragment van een terra sigillata kom *Drag. 27* met afgesleten stempel]AN (diam. : 5,9 cm; h. : 2,2 cm); Zuid of Midden-Gallië, tweede helft Iste en eerste helft IIde eeuw.
5. Zwart bord (diam. : 19,4 cm; h. : 2,7 cm); fijn korrelig, grijsbeige aardewerk; zwarte, gepolijste wanden.

6. Basisfragment van een zwart bord (diam. : ca. 17 cm; h. : ca. 2,4 cm); zanderig, beige aardewerk; zwarte, gladde wanden; stempel op de bodem is onleesbaar.
7. Grauwbeige pot (diam. : 11,4 cm; h. : 11,1 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; hardgebakken; gladgepolijste wanden.
8. Grauwzwarte kom (diam. : 20,4 cm; h. : 8,5 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; gegladde wanden; op het schoudervlak vier konische oortjes.
9. Fragmenten van een bruine kom (diam. : 18,2 cm; h. : 9,4 cm); grof korrelig aardewerk; zwart gepolijste randgleuf; zwart geëffende binnwand.
10. Grauwbruine kom (diam. : 23,2 cm; h. : 13,3 cm); grof korrelig aardewerk; grijs gegladde rand en basis; op de bodem, aan de binnenzijde, twee concentrische ribjes.
13. IJzeren staaf (l. : 43 cm; doorsnede : 0.8 cm); vierkante doorsnede.

Verder volgen een reeks voorwerpen die tijdens de opgravingen in verstoord verband aan het licht kwamen.

11. Bronzen spiraalfibula (l. : 9,2 cm); spiraalhuls en dwarsribje een ingegrifte zigzaglijn; beugel met gekerfde middenrib en randen; onderaan de beugel twee knopvormige uitsteeksels; randen van de hulsplaat zijn gegroefd; klemplaatje met doorboring, gedeeltelijk afgebroken.
12. Bronzen spiraalfibula (l. : 9 cm); identisch aan voorgaande fibula.
14. IJzeren hakmes (l. : 15 cm); driehoekig blad; hulsvormige steel met ronde doorsnede.
15. IJzeren mes (l. : 12,5 cm).
16. Fragment van een ijzeren hakmes (9,5 × 7,5 cm); driehoekig blad met konkave rugzijde.
17. Bronzen spiraalfibula (l. : 3,7 cm); beugel met gekerfd middengroefje; onder de spiraalveer, twee ingegrifte oogjes op de beugel.
18. Lichtbruine kom (diam. : 21,6 cm; h. : 7,9 cm); grof korrelig aardewerk; licht gegladde wanden.
23. Grauwbruine schotel (diam. : 15,8 cm; h. : 4,2 cm); grof korrelig, bruin aardewerk; licht gegladde wand; onregelmatig gevormd.

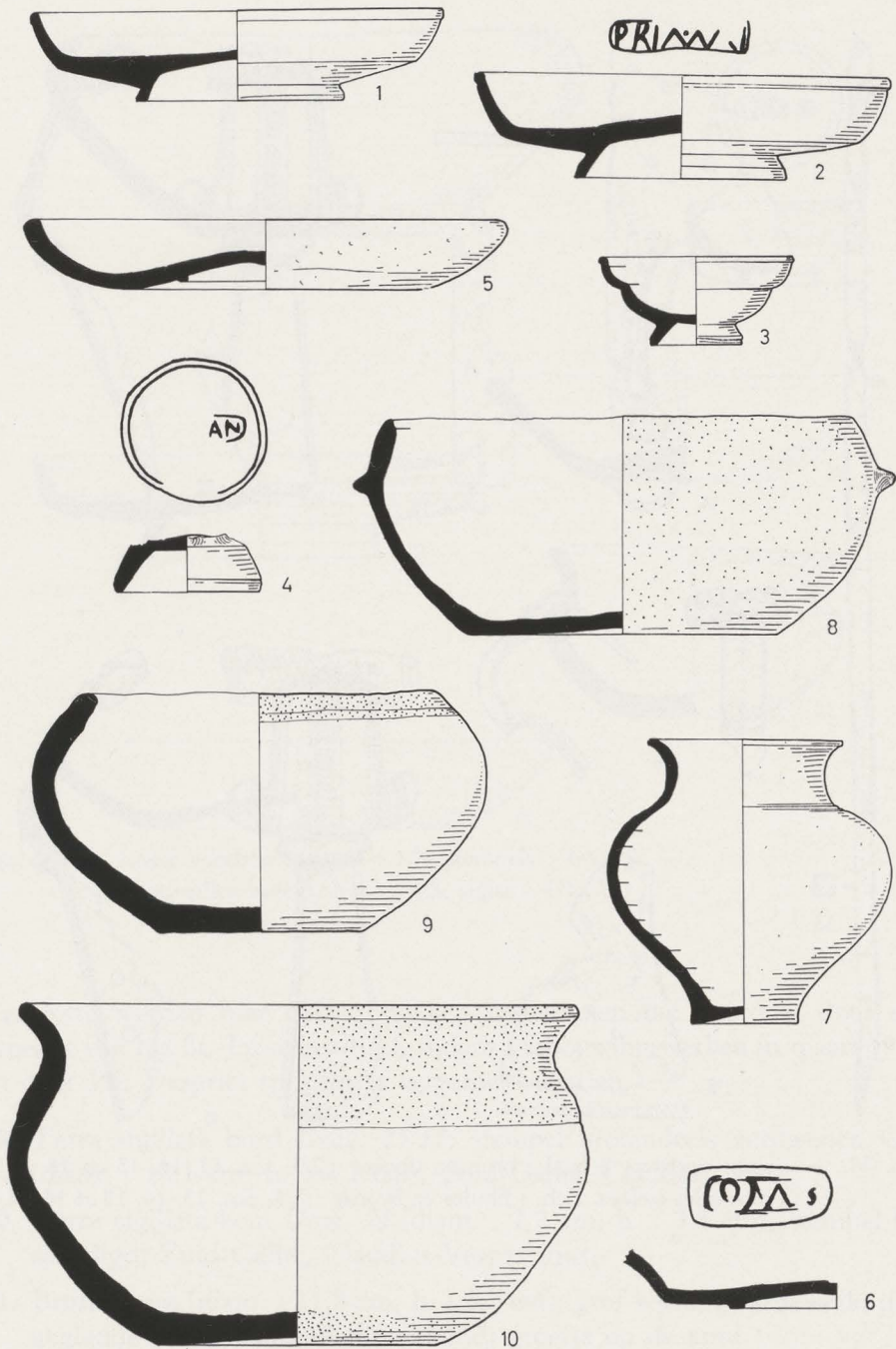

FIG. 36. — Losse vondsten. Schaal : 1/3; stempels : 1/1.
 — Trouvailles isolées. Ech. : 1/3; sigles : 1/1.

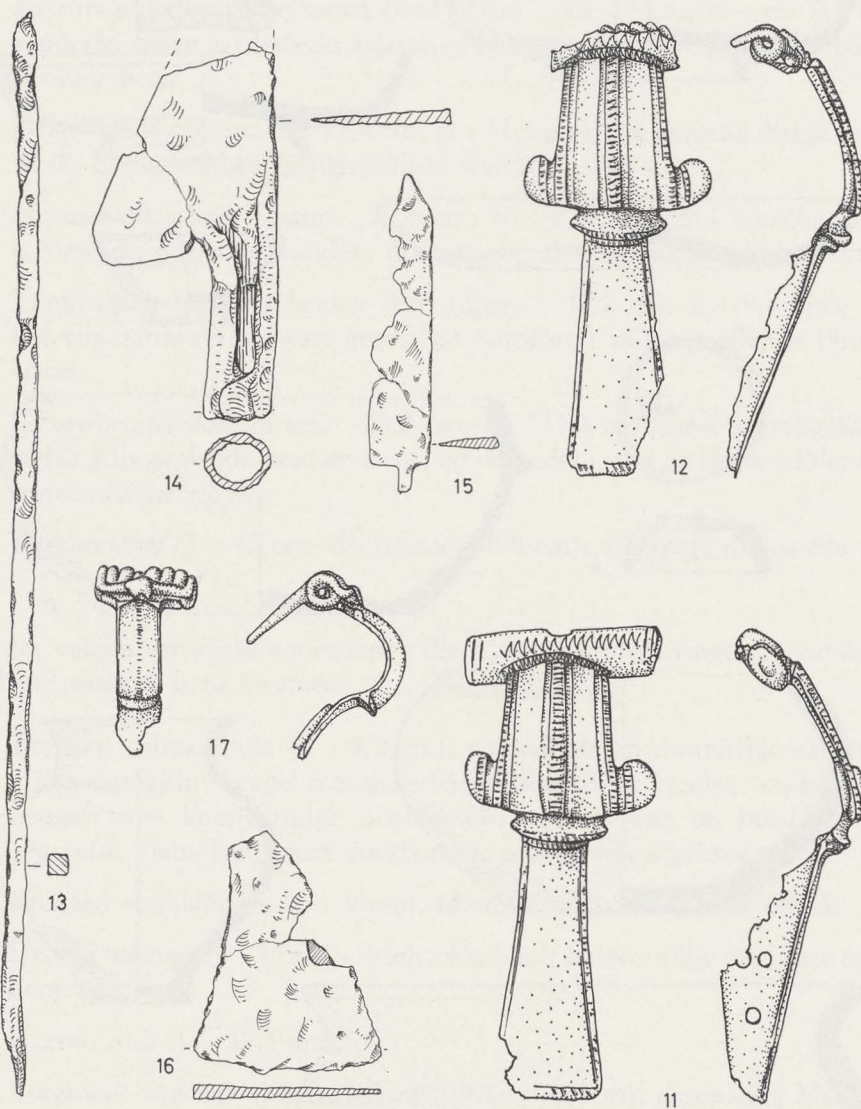

FIG. 37. — Losse vondsten. Schaal : bronzen fibulae : 2/3; nrs. 13, 14, 15 en 16 : 1/3.
 — Trouvailles isolées. Ech. : fibules en bronze : 2/3; nos. 13, 14, 15 et 16 : 1/3.

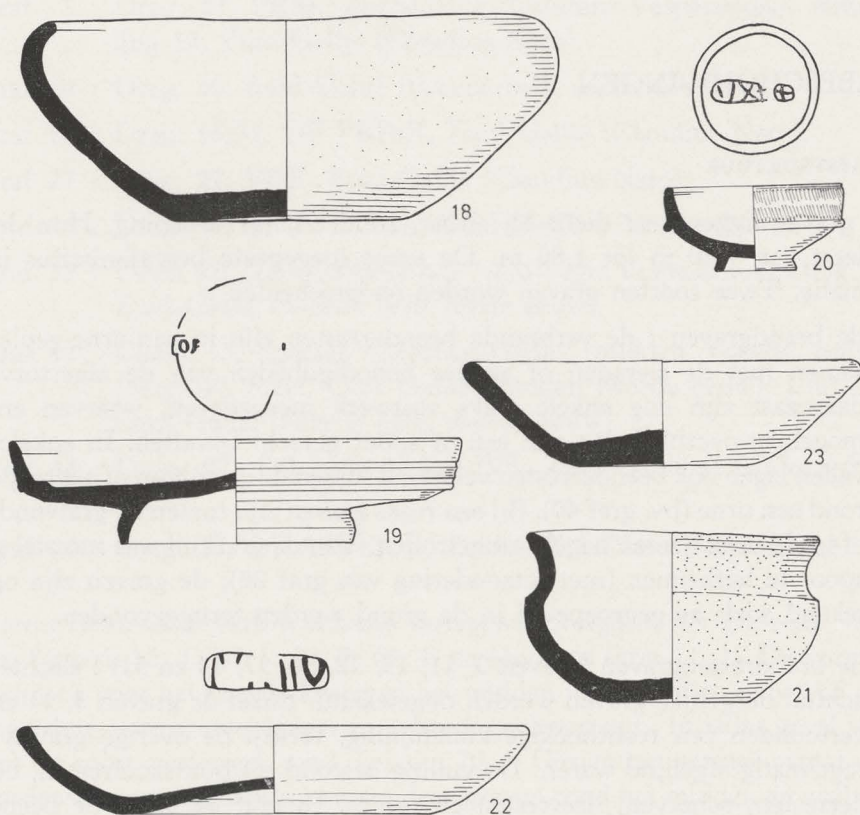

FIG. 38. — Losse vondsten. Schaal : 1/3; stempels : 1/1.
 — Trouvailles isolées. Ech. : 1/3; sigles : 1/1.

Tenslotte werden hier enkele stukken opgenomen die voordien door een broeder van het St.-Jozefsinstituut, tijdens verbouwwingswerken in maart 1959, en door Ph. Despriet ter plaatse verzameld werden.

19. Terra sigillata bord *Drag. 15/17*; stempel grotendeels verdwenen OF[(diam. : 18,1 cm; h. : 4,1 cm); Zuid-Gallië, Claudius-Nero.
20. Terra sigillata kom *Drag. 24* (diam. : 7,2 cm; h. : 3,3 cm); stempel beschadigd; Zuid-Gallië, Claudius-Vespasianus.
21. Bruine kom (diam. : 11,8 cm; h. : 6,7 cm); grof korrelig aardewerk; licht gegladde buitenwand en binnenrand; groefje op de rand.
22. Zwart bord (diam. : 20,5 cm; h. : 3,5 cm); fijn korrelig, beige aardewerk; zwarte, gepolijste wanden; stempel onleesbaar.

NABESCHOUWINGEN

GRAFSTRUKTUUR

De graven liggen zeer dicht bij elkaar, zonder enige ordening. Hun diepte varieert van 1,20 m tot 1,80 m. De enige toegepaste begrafenisritus is de crematie. Twee soorten graven worden onderscheiden :

- 1) de brandgraven : de verbrande beenderresten zijn in een urne geplaatst, samen met de sieraden of andere benodigdheden van de afgestorvene; daarnaast zijn nog enkele stuks vaatwerk meegegeven, waarvan enkele mogelijke overblijfselen van een of ander gerecht bevatten. In enkele gevallen lagen ook beenderresten verspreid tussen de grafgiften of gegroepeerd rond een urne (bv. graf 40). Bij een reeks graven zijn tussen de grafvondsten of in de urne ijzeren nagels aangetroffen. Van de grafkuil was meestal geen spoor te herkennen (met uitzondering van graf 28); de graven zijn opgetekend zoals ze gegroepeerd in de grond werden teruggevonden.
- 2) de brandrestengraven (graven 3, 11, 15, 32, 36, 37, 44 en 51) : slechts een achttal dergelijke graven werden opgetekend. Enkel de graven 3, 11 en 51 vertoonden een rechthoekige kuilaflijning, terwijl de overige graven onregelmatig afgelijnd waren. De vulling bestond uit houtskoolresten, beenderresten, scherven, ijzerresten en nagels. In graf 32 lagen de beenderresten gegroepeerd aan de rand van de kuil. In de graven 3, 11, 37 en 44 werden naast verbrande scherven ook enkele gawe potten teruggevonden; in graf 3 en 11 blijken ze in een nis naast of onder het graf geplaatst te zijn. Deze brandrestengraven liggen verspreid tussen de andere brandgraven. In enkele gevallen worden ze door brandgraven oversneden (bv. graf 11 door graf 16; graf 37 door graf 38, en beide oversnijden graf 39; graf 51 door graven 53 en 54); de houtskoolvulling met beenderresten uit graf 44 is mogelijk afkomstig van het doorgesneden graf 51.

OVERZICHT DER BELANGRIJKSTE AARDEWERKVORMEN

Aan *terra sigillata* zijn 19 stuks voorhanden, waaronder 6 losse vondsten; de overige exemplaren zijn verdeeld over 9 graven. Het betreft hoofdzakelijk waar afkomstig uit Zuid-Gallische werkplaatsen, uit de tijd Claudius-Nero-Vespasianus. Slechts twee stukken zijn van Oost-Gallische herkomst en één van Centraal-Gallië; laatste drie voorwerpen werden samen in één graf aangetroffen en dateren rond het midden van de tweede eeuw.

- graf 2 : Drag. 27, PRM, Zuid-Gallië (Claudius-Vespasianus); Ritterling 12, Zuid-Gallië (Claudius-Nero).
- graf 4 : Drag. 36, Zuid-Gallië (tweede helft eerste eeuw).
- graf 18 : Drag. 18/31, OF PRIMI, Zuid-Gallië (Claudius-Nero).
- graf 27 : Drag. 27, VI[[I], Zuid-Gallië (Claudius-Nero).
- graf 34 : Drag. 15/17, OF LABE, Zuid-Gallië (Claudius-Nero).
- graf 39 : Déch. 67, Zuid-Gallië (einde Nero-begin Vespasianus); Drag. 35, Zuid-Gallië (tweede helft eerste eeuw).
- graf 42 : Curle 15, spiraal, Centraal-Gallië (midden tweede eeuw); Drag. 40, rozet, Oost-Gallië (midden tweede eeuw); Lud. T1, Oost-Gallië (tweede helft tweede eeuw).
- graf 44 : Drag. 27, IVLLVS of IVLIVS, Zuid-Gallië (Claudisch-Flavisch).
- graf 64 : Drag. 18, OF SEVER+, Zuid-Gallië (Nero-Vespasianus).

Het *terra rubra*-aardewerk is schaars vertegenwoordigd in het grafveld : vier bekers (graven 12, 1; 20, 1; 50, 2; 63, 4) en één bord (graf 11, 1). De vormen zijn typisch voor het tweede kwart en het midden van de eerste eeuw; bij ons kunnen deze vormen wel langer in gebruik gebleven zijn. In ieder geval verdwijnt dit soort aardewerk rond de jaren 70⁵. Gezien het geringe aantal van dit aardewerk in het grafveld kunnen deze graven rond het midden en wellicht nog in het derde kwart van de eerste eeuw gedateerd worden. Ongetwijfeld behoren ze tot de vroegste graven van het grafveld.

Het *terra nigra*-aardewerk is voornamelijk vertegenwoordigd door een tweetal vormen : de potten type *Gose 326* of *Holwerda 27 c* (graven 6, 3; 12, 3; 21, 1; 26, 1; 3L, 1; 59, 4; vermoedelijk ook de bodemfragmenten 53, 2 en 66, 2) en de borden vorm *Holwerda 81 f* of *Blicquy 5* (Céramique belge), (graven 7, 2; 8, 1; 17, 1; 21, 3; 27, 1; 29, 1; 39, 1 en 12; 41, 2; 44, 7; 46, 1; 48, 2; 52, 6; 59, 3; 66, 3; 67, 2; 70, 1; losse vondst nr. 22).

Techniek : een fijnkorrelig, goed gezuiverde, lichtbruine tot grauwbeige klei; hardgebakken en tamelijk dunwandig; de wanden zijn zwart tot bruingrijs en grijs gepolijst (graffietpolijsting en in enkele gevallen een mogelijke, donkere deklaag, moeilijk te onderscheiden op het zicht).

⁵ VAN DE WEERD, *Gallo-Romeinse archeologie*, p. 240; HAWKES & HULL, *Camulodunum*, p. 203-204.

Datering : beide vormen treden naast elkaar op vanaf Claudius tot in de eerste helft van de tweede eeuw, met een hoogtepunt in de Flavische tijd; deze datering stemt overeen met de verdere inhoud van de graven 6, 27, 39 en 44; wegens de grote homogeniteit in vorm en techniek sluiten vermoedelijk ook de graven 7, 8, 21, 26, 46, 59, 66 en 70 hierbij aan; enkele graven (12, 17 en 67) zijn evenwel nog iets vroeger te plaatsen in het derde kwart van de eerste eeuw.

Tot een karakteristieke aardewerksoort behoren de borden *Camulodunum* type 21-22 (graven 14, 1; 24, 2; 50, 4; 57, 2; 60, 3; 68, 3) en een viertal biconische kommen (graven 10, 3; 18, 4; 24, 1; 50, 3), waarvan geen juiste parallellen teruggevonden werden. Het gaat hier om een locale produktie die de techniek der *terra nigra* wil imiteren⁶, maar waarvan de vormen duidelijk inheemse La Tène-tradities voortzetten.

Techniek : een korrelige, dikwijls meer zanderige, lichtbruine tot geelachtig bruine klei; hardgebakken; de grauwbrown tot donkergrijze wanden zijn gepolijst; bij de kommen is het rompgedeelte onderaan dikwijls licht ruwwandig gelaten; bij de borden zijn enkel de binnenwanden voorzien van een gladde, donkergrijze tot zwarte deklaag. Het onderscheid met het *terra nigra* aardewerk valt soms moeilijk te maken.

Datering : Het bordtype vormt een imitatie van het *terra nigra*-type *Gose 283* of *Holwerda 87 a*, en wordt hoofdzakelijk Claudius-Nero gedateerd⁷. Enkel de graven 50 en 68 kunnen met enige zekerheid rond het midden van de eerste eeuw geplaatst worden; de andere grafinhouden sluiten hierbij goed aan.

Wat de biconische kommen betreft kan er enkel gewezen worden op enige vormverwantschap met kommen van een La Tène-type uit *Camulodunum*. Hoewel ze moeilijk onder een bepaalde vorm aldaar onder te brengen zijn, kunnen ze naar de algemene lijn van de vorm wellicht nog het best aansluiten bij het type *Camulodunum 209*; het onderste rompgedeelte is bij onze vormen evenwel heel wat dieper. De kom uit graf 10 vertoont bovendien enige verwantschap met het type *Camulodunum 230 A*. Al deze vormen

⁶ In verband met enkele bordtypes uit *Camulodunum* spreekt men daar van „Sub-belgic or Native Wares” : cf. HAWKES & HULL, *Camulodunum*, p. 221-222.

⁷ HULL, *Colchester*, p. 178.

blijken uit de eerste helft en het midden van de eerste eeuw te dateren en worden bij ons voornamelijk in de vroegste grafvelden aangetroffen⁸. Dit stemt eveneens met een datering in Claudische tijd voor de graven 10, 24 en 50; graf 18 wordt tamelijk nauwkeurig onder Nero-Vespasianus geplaatst.

Tenslotte merken we op dat graf 24 naast eenzelfde bordtype ook eenzelfde biconische kom bezit als graf 50.

In het grafveld van Kortrijk is slechts één governist bekertje aanwezig (graf 3, 5). Het is vervaardigd in een fijne, zachte, roze klei met glanzend zwart governiste wanden. Bij dit bekertje van het type *Gose 200* wijst de tamelijk korte hals en de bolronde romp op een vroege vorm die wellicht op het einde van de tweede eeuw te plaatsen is. Het graf is te zeer verstoord om enige preciese datering op te leveren. Wel stond het bekertje naast een hoepelkruikje (graf 3, 6), versierd met horizontale, geverfde rode banden; dergelijke kruikjes zijn in gebruik vanaf het midden der tweede eeuw tot in de vierde eeuw⁹.

Van het aardewerk met een „pompejaans-rode” beschildering zijn twee vormen aanwezig: *Blicquy vorm 2* uit graf 16, en *Blicquy vorm 7* uit graf 35. Wat de techniek betreft behoren deze stukken tot de westerse groep van het „pompejaans-rode” vaatwerk, dat uitvoerig behandeld werd door S. J. De Laet & H. Thoen¹⁰. Beide vormen dateren uit de Flavische tijd.

Tenslotte dient nog een kommetje met dubbel handvat uit graf 64 speciaal vermeld te worden. Het is vervaardigd in een witgele pijpaaarde; de bruine vlekken kunnen misschien wijzen op resten van een groene of bruingroene glazuurlaag (koperoxyde?). Wat de vorm betreft, is dit stuk te vergelijken met het type *Hofheim 23* (Augustus-Tiberius) en de vormen *Vindonissa 229-231* en *195* (Claudisch)¹¹. Het gebruik van een barbotineversiering wijst op eenzelfde tijdstip. Graf 64 kan echter door een munt van Nero en een terra sigillata bord tamelijk nauwkeurig in de tijd Nero-Vespasianus gedateerd worden.

⁸ HAWKES & HULL, *Camulodunum*, p. 263.

⁹ VAN DE WEERD, *Gallo-Romeinse archeologie*, p. 256.

¹⁰ DE LAET, S. J. & H. THOEN, *Céramique „rouge-pompéien”*, p. 31 en 33.

¹¹ De types *Vindonissa 229-231* behoren tot het governiste aardewerk; het type *Vindonissa 195* bestaat uit een kelkvormige beker met dubbel handvat in geglazuurd aardewerk, waarbij barbotineversiering is aangewend: cfr. ETLINGER & SIMONETT, *Vindonissa*, pl. 10-11; p. 39, afb. 13. Meer over het geglazuurd aardewerk: *Ibid.*, p. 29-30. Terloops kunnen we hier verwijzen naar een gelijkaardig stuk uit Chantemelle; cf. H. ROOSENS, *Chantemelle*, p. 111 en fig. 10, 22. Tegelijk houden wij eraan hier de Heer B. HOFMANN (Parijs) te danken voor de identificatie van dit stuk.

Het ruwwandige aardewerk werd in zeer groot aantal teruggevonden. Het is een lokale produktie, vervaardigd in een grove, korrelige, meestal grauwbroune klei, die sterk verschraald is; de wanden zijn meestal ruwwandig gelaten; de rand is doorgaans zwart gepolijst, terwijl de romp onderaan dikwijls geglad is; de binnenzijde is in enkele gevallen voorzien van een zwarte deklaag. Dit aardewerk vertoont opvallende gelijkenissen met het inheemse ijzertijdmateriaal. Sommige vormen zijn duidelijk van een La Tène-type af te leiden. Voornamelijk de kommen zijn sterk vertegenwoordigd. Een drietal vormvarianten kunnen onderscheiden worden :

- de kommen met binnenwaarts gebogen rand, soms verdikt, soms met een licht uitstaande lip, en door een gladde gleuf aan de buitenzijde afgelijnd (graven 3, 3, 7 en 9; 5, 4; 6, 2; 8, 2; 12, 2 en 4; 13, 1; 14, 2; 17, 2; 20, 2; 21, 2; 25, 1; 30, 1; 33, 2; 43, 1; 45, 1; 46, 3; 49, 1; 52, 2; 55, 1; 56, 2; 57, 3; 58, 1; 60, 1; 62, 1; 63, 1; 66, 1; 68, 4; 69, 1; losse vondst nrs. 8, 9 en 18); op het schoudervlak zijn meestal twee oortjes bevestigd : van konische vorm tot platte, horizontale aanhangsels; de romp vertoont in enkele gevallen een kamversiering; het basisgedeelte is dikwijls geglad. Wat de vorm betreft kunnen deze kommen het best vergeleken worden met deze uit het grafveld van *Blicquy*, type I en II (*Céramique de Blicquy*)¹².
- kommen met uitstaande rand, die door een gleuf of ribbel afgelijnd wordt, (graven : 9, 4; 16, 3; 26, 2; 29, 2; 54, 1; losse vondst nr. 21); rand en schoudervlak zijn steeds geglad; op de romp is soms een onregelmatige versiering van gepolijste lijnen aangebracht, of zijn tussen gepolijste banden ruwwandige panelen uitgespaard.
- biconische kommen die op gelijkaardige wijze versierd zijn als bovenstaande groep (graven : 3, 8; 19, 2; 22, 1; 32, 1; 47, 1; 49, 3; 65, 2 en 3; losse vondst nr. 10).
De vorm van de potten is meer uiteenlopend, maar vertoont verder eenzelfde versieringswijze als de kommen (graven 19, 1; 22, 2; 23, 1; 30, 2 en 3; 40, 1).

CHRONOLOGIE

Het is wel moeilijk om een preciese datering voor elk graf afzonderlijk voor te stellen. Er is weinig terra sigillata, terwijl slechts vier van de tien munten konden geïdentificeerd worden. Verder laten de meeste vormen in Belgische waar slechts een datering toe binnen een ruimere tijdsspanne; deze vormen

¹² S. J. DE LAET & H. THOEN, *Céramique de „Blicquy”*, pp. 198-201.

blijven immers in onze gebieden doorgaans lang in gebruik. Verder biedt het locale, ruwwandige aardewerk geen enkel dateerbaar element.

Enkele graven zijn aan de hand van de munten en het terra sigillata aardewerk nauwkeuriger te dateren.

Voor drie graven bezitten we vier geïdentificeerde munten, nl. een *as* en drie *dupondii* van Nero, zodat we een *terminus post quem* bezitten voor de volgende graven :

- graf 6 : dupondius van Nero (Lyon, 64-68).
- graf 18 : dupondius van Nero (Lyon, 64-68);
as van Nero (Lyon, 64-68).
- graf 64 : dupondius van Nero (Lyon, 64-68).

In volgende lijst wordt enkel een afzonderlijke datering voorgesteld van die graven die dateerbaar aardewerk bevatten en waarvan bovendien de inhoud met enige zekerheid ongestoord bleef.

- GRAF 2 : 1. T.S. *Drag.* 27 met stempel PRM : Claudius-Vespasianus.
3. T.S. *Ritterling* type 12 : Claudius-Vespasianus.
6. T.N. bord *Gose* type 294 of *Blicquy* (Céramique belge) vorm 1 :
Claudius tot begin IIde eeuw.
Datering : Claudius-Vespasianus.
- GRAF 4 : 1. Kruik : cf. graf 39, 7 en 8.
2. T.S. *Drag.* 36 : tweede helft Iste eeuw.
Datering : tweede helft Iste eeuw.
- GRAF 6 : 1. T.N. bord *Holw.* vorm 77 b (920), verwant met *Gose* type 294 en *Blicquy* (Céramique Belge) vorm 1 : Claudisch tot begin IIde eeuw.
3. T.N. pot *Gose* type 326 : Claudisch; *Cerfontaine* graf III, 1 : tot eerste helft IIde eeuw.
4. Dupondius van Nero, Lyon 64-68.
Datering : Nero tot begin IIde eeuw.
- GRAF 7 : 1. Traanflesje *Isings* vorm 28 b : einde Iste - eerste helft IIde eeuw.
2. T.N. bord *Holw.* vorm 81 f of *Blicquy* (Céramique Belge) vorm 5 : Flavisch tot eerste helft IIde eeuw.
3-4. Paar bronzen scharnierfibulae : cf. *Lerat* (Besançon) nr. 171 : tweede helft Iste - IIde eeuw.
Datering : Flavisch tot begin IIde eeuw.

- GRAF 8 : 1. T.N. bord *Holw.* vorm 81 f of *Blicquy* (Céramique belge) vorm 5 : Flavisch tot eerste helft IIde eeuw.
 3. T.N. beker *Gose* type 319 : vroeg-Flavisch; *Camulodunum* type 120 A (cf. HULL, *Colchester*, p 182) : tweede helft Iste - eerste helft IIde eeuw.
Datering : niet nauwkeurig te dateren, hoogstwaarschijnlijk Flavisch.
- GRAF 10 : 2. Bord verwant met *Camulodunum* type 15 : Claudisch.
 3. Kom verwant met *Camulodunum* type 230 A : eerste helft tot midden Iste eeuw; cf. techniek : graf 18, 4; 24, 1; 50, 3.
 4. T.N. beker *Holw.* vorm 3 a : Augusteisch.
Datering : hoogstwaarschijnlijk Claudisch.
- GRAF 12 : 1. T.R. beker : eerste helft Iste eeuw tot ca. 70.
 3. T.N. pot *Gose* type 326 : Claudisch; *Cerfontaine* graf III, 1 : tot eerste helft IIde eeuw.
 5. T.N. beker *Holw.* vorm 30 (cf. *Brunsting* vorm 5 b, p. 117-118) : midden Iste eeuw tot begin IIde eeuw.
Datering : derde kwart Iste eeuw.
- GRAF 14 : 1. Bord *Camulodunum* type 22 (cf. HULL, *Colchester*, p. 178) : Claudius-Nero.
Datering : Claudius-Nero.
- GRAF 16 : 1. Kruik *Stuart* type 113 : 50-85.
 2. Pompejaans-rood bord *Blicquy* vorm 2 (Céramique „rouge-pompéien”) : Flavisch - begin IIde eeuw.
Datering : Flavisch.
- GRAF 17 : 1. T.N. bord *Holw.* vorm 81 f of *Blicquy* (Céramique belge) vorm 5 : Flavisch tot eerste helft IIde eeuw.
 4. Kom verwant met *Camulodunum* type 220 (fig. 54, 42) : eerste helft Iste eeuw.
Datering : waarschijnlijk midden of derde kwart Iste eeuw.
- GRAF 18 : 1. Kruik *Stuart* type 112 : 40-140.
 2. T.S. bord *Drag. 18* met stempel OF PRIMI : Claudius-Nero.
 3. T.N. pot *Gose* type 329 : Vespasianus; *Holw.* vorm 28 : Claudius tot begin IIde eeuw.

4. Kom verwant met *Camulodunum* type 209; vermoedelijk midden Iste eeuw; cf. techniek en vorm : graf 10, 3; 24, 1; 50, 3.
 - 9-10. Paar bronzen scharnierfibulae : *Van Buchem*, pl. X, 24 : vroeg-Romeinse periode.
 15. Dupondius van Nero; Lyon 64-68.
 16. As van Nero; Lyon 64-68.
- Datering* : Nero-Vespasianus.

GRAF 20 : 1. T.R. beker *Holw.* vorm 9 a : Augustus-Tiberius; *Camulodunum* Type 84 B (cf. HULL, *Colchester*, p. 179) : Tiberisch-Claudisch.
Datering : Tiberisch-Claudisch.

GRAF 21 : 1. T.N. pot *Gose* type 326 : Claudisch; *Cerfontaine* graf III, 1 : tot eerste helft IIde eeuw.

3. T.N. bord *Holw.* vorm 81 f of *Blicquy* (C eramique belge) vorm 6 : Flavisch tot eerste helft IIde eeuw.
4. IJzeren haakfibulae : *Van Buchem* pl. V vroeg-Romeinse : periode.

Datering : niet nauwkeurig te dateren, Flavisch tot eerste helft IIde eeuw.

GRAF 24 : 1. Kom verwant met *Camulodunum* type 209; vermoedelijk midden Iste eeuw; cf. techniek en vorm : graf 18, 4; 10, 3; 50, 3.

2. Bord *Camulodunum* type 21 : eerste helft Iste eeuw of Claudius-Nero (cf. HULL, *Colchester*, p. 178).

Datering : vermoedelijk Claudius-Nero.

GRAF 26 : 1. T.N. pot *Gose* type 326 : Claudisch; *Cerfontaine*, graf III, 1 : tot eerste helft IIde eeuw.

- 3-4. Paar bronzen rozetfibulae; *Van Buchem*, pl. IV, 7-11; vroeg-Romeinse periode.

Datering : niet nauwkeurig te dateren, tweede helft Iste eeuw.

GRAF 27 : 1. T.N. bord *Holw.* vorm 81 f of *Blicquy* (C eramique belge) vorm 5 : Flavisch tot eerste helft IIde eeuw.

2. T.S. *Drag.* 27 : Claudius-Nero.

3. T.N. beker *Gose* type 319 : vroeg-Flavisch, *Camulodunum* type 120 A (cf. HULL, *Colchester*, p. 182) : tweede helft Iste - eerste helft IIde eeuw.

Datering : vermoedelijk vroeg-Flavisch.

- GRAF 29 : 1. T.N. bord *Holw.* vorm 81 f of *Blicquy* (Céramique belge) vorm 5 : Flavisch tot eerste helft IIde eeuw.

Datering : tweede helft eerste eeuw.

- GRAF 31 : 1. T.N. pot *Gose* type 326 : Claudisch; *Cerfontaine* graf III, 1 : tot eerste helft IIde eeuw.

Datering : tweede helft Iste eeuw.

- GRAF 33 : 1. T.N. bord *Gose* type 289 : Claudius-Vespasianus.

Datering : Claudius-Vespasianus.

- GRAF 34 : 1. T.S. bord *Drag.* 15/17 met stempel OF LABE : Claudius-Nero.
2. T.N. beker *Holw.* vorm 30 (cf. *Brunsting* vorm 5 b, pp. 117-118) : midden Iste eeuw tot begin IIde eeuw.

Datering : vroeg-Flavisch.

- GRAF 35 : 1. Pompejaans-rood bord *Blicquy* (Céramique „rouge-pompéien”) vorm 7 : Flavisch-IIde eeuw.

Datering : Flavisch-IIde eeuw.

- GRAF 38 : 1. Traanflesje *Isings* vorm 28 b : einde Iste - IIde eeuw.

Datering : einde Iste - IIde eeuw.

- GRAF 39 : 1-12. T.N. borden *Holw.* vorm 81 f of *Blicquy* (Céramique belge) vorm 5 : Flavisch tot eerste helft IIde eeuw.

2. T.N. kom verwant met bekers *Gose* type 319 en *Camulodunum* type 120 A (cf. HULL, *Colchester*, p. 182) : tweede helft Iste - eerste helft IIde eeuw.

3. T.N. bord *Holw.* vorm 90 (1040) of *Camulodunum* type 5 B : Claudisch.

4. T.S. beker *D ch.* 67 : einde Nero-begin Vespasianus.

5. T.S. kommetje *Drag.* 36 : tweede helft Iste eeuw.

- 7-8. Kruiken : verwante vorm als kruik uit graf 4.

11. T.N. beker *Gose* type 319 : vroeg-Flavisch; *Camulodunum* type 120 A (cf. HULL, *Colchester*, p. 182) : tweede helft Iste - eerste helft IIde eeuw.

Datering : Flavisch.

- GRAF 41 : 2. T.N. bord *Holw.* vorm 81 f of *Blicquy* (Céramique belge)
vorm 5 : Flavisch tot eerste helft IIde eeuw.
Datering : Flavisch tot eerste helft IIde eeuw.
- GRAF 42 : 1. T.S. bord type *Curle 15* met spiraalstempel : midden IIde eeuw.
2. T.S. kom *Drag. 40* met rozetstempel : midden IIde eeuw.
3. Glazen kruikje *Isings* type 50 b : Flavisch of IIde eeuw.
4. Glazen kommetje *Isings* vorm 42 b : IIde eeuw.
6. T.S. bord type *Lud. T1* : midden en tweede helft IIde eeuw.
Datering : rond het midden van de IIde eeuw.
- GRAF 44 : 3. Traanflesje *Isings* vorm 28 b : einde Iste - eerste helft IIde eeuw.
6. Bronzen scharnierfibulae : *Lerat* (Besançon) nrs. 171-220 :
tweede helft Iste - IIde eeuw.
7. T.N. bord *Holw.* vorm 81 f of *Blicquy* (Céramique belge)
vorm 5 : Flavisch tot eerste helft IIde eeuw.
8. T.S. kom *Drag. 27* met stempel IVLLUS of IVLIVS : Clau-
disch-Flavisch.
Datering : vermoedelijk Flavisch.
- GRAF 46 : 1. T.N. bord *Holw.* vorm 81 f of *Blicquy* (Céramique belge)
vorm 5 : Flavisch tot eerste helft IIde eeuw.
2. T.N. kom verwant met *Gose* type 333 : Claudisch-vroeg-
Flavisch.
Datering : vermoedelijk Flavisch.
- GRAF 48 : 1. Pot *Holw.* vorm 22 (139) : midden Iste eeuw.
2. T.N. bord *Holw.* vorm 81 f of *Blicquy* (Céramique belge)
vorm 5 : Flavisch tot eerste helft IIde eeuw.
Datering : niet nauwkeurig te dateren, tweede helft Iste eeuw.
- GRAF 50 : 2. T.R. beker *Holw.* vorm 11 a : Augusteisch of (cf. *Camulodunum*
type 112, p. 238) Tiberius-vroeg Claudisch.
3. Kom verwant met *Camulodunum* type 209 : vermoedelijk
midden Iste eeuw; cf. techniek en vorm : graf 10, 3; 18, 4;
24, 1.
4. Bord *Camulodunum* type 21 : eerste helft Iste eeuw of Clau-
disch-Nero (cf. HULL, *Colchester*, p. 178).
Datering : rond het midden van de Iste eeuw.

- GRAF 52 : 6. T.N. bord *Holw.* vorm 81 f of *Blicquy* (Céramique belge)
vorm 5 : Flavisch tot eerste helft IIde eeuw.
Datering : tweede helft eerste tot eerste helft IIde eeuw.
- GRAF 53 : 2. T.N. pot *Gose* type 326 : Claudisch; *Cerfontaine* graf III, 1 :
tot eerste helft IIde eeuw.
5-8. Paar bronzen spiraalfibulae : *Van Buchem*, pl. II, 26 : vroeg-
Romeinse periode.
Datering : niet nauwkeurig te dateren, tweede helft Iste eeuw.
- GRAF 56 : 1. T.N. bord *Gose* type 287 : Caligula; *Holw.* vorm 81 c : Clau-
disch.
Datering : Claudisch.
- GRAF 57 : 2. Bord *Camulodunum* type 21 : eerste helft Iste eeuw of Clau-
dius-Nero (cf. HULL, *Colchester*, p. 178).
Datering : vermoedelijk Claudius-Nero.
- GRAF 59 : 2. Glazen flesje *Isings* vorm 10 : Iste eeuw.
3. T.N. bord *Holw.* vorm 81 f of *Blicquy* (Céramique belge)
vorm 5 : Flavisch tot eerste helft IIde eeuw.
4. T.N. pot *Gose* type 326 : Claudisch; *Cerfontaine* graf III, 1 :
tot eerste helft IIde eeuw.
Datering : niet nauwkeurig te dateren, hoogstwaarschijnlijk
Flavisch.
- GRAF 63 : 4. T.R. beker *Holw.* vorm 3 a : Augusteisch.
Datering : eerste helft Iste eeuw.
- GRAF 64 : 1. T.S. bord *Drag. 18* met stempel OF SEVER+ : Nero-Ves-
pasianus.
3. Dupondius van Nero; Lyon 64-68.
Datering : Nero-Vespasianus.
- GRAF 66 : 2. T.N. pot vermoedelijk *Gose* type 326 : Claudisch; *Cerfontaine*
graf III, 1 : tot eerste helft IIde eeuw.
3. T.N. bord *Holw.* vorm 81 f of *Blicquy* (Céramique belge)
vorm 5 : Flavisch tot eerste helft IIde eeuw.
Datering : niet nauwkeurig te dateren, Flavisch tot eerste helft
IIde eeuw.

- GRAF 67 : 2. T.N. bord *Holw.* vorm 81 f of *Blicquy* (Céramique belge) vorm 5 : Flavisch tot eerste helft IIde eeuw.
4. Bord variante van *Camulodunum* type 29 : Claudisch-Nero (cf. HULL, *Colchester*, p. 178).
5. Kom verwant met *Camulodunum* type 48 : Claudisch.
- Datering* : niet nauwkeurig te dateren, derde kwart van de Iste eeuw.
- GRAF 68 : 1. T.N. kom *Gose* type 303 of *Blicquy* (Céramique belge) vorm 7 : Caligula-Claudisch.
3. Bord *Camulodunum* type 22 : Claudisch-Nero (cf. HULL, *Colchester*, p. 178).
- Datering* : Claudisch-Nero.
- GRAF 70 : 1. T.N. bord *Holw.* vorm 81 f of *Blicquy* (Céramique belge) vorm 5 : Flavisch tot eerste helft IIde eeuw.
- Datering* : niet nauwkeurig te dateren, tweede helft Iste eeuw.

Uit deze lijst blijkt dat het onderzochte deel van het grafveld te Kortrijk in gebruik was ongeveer vanaf het midden der eerste eeuw. De oudste graven horen thuis in de Claudische tijd of kort daarna (graven 10, 12, 14, 17, 20, 24, 50, 56, 57, 63, 67 en 68). Voor een groot aantal graven is een nauwkeurige datering onmogelijk. Globaal mogen we ze tussen het midden van de eerste eeuw en het midden van de tweede eeuw plaatsen. Graf 42 lijkt ons het jongste. Vermoedelijk stammen de meeste graven echter uit de Flavische tijd.

BIBLIOGRAFISCHE LIJST MET AFKORTINGEN

- J. BREUER, H. ROOSENS & J. MERTENS, Le Cimetière belgo-romain de Cerfontaine, *Etudes d'Histoire et d'Archéologie Namuroises*, 1952, 95-129 (= *Archaeologia Belgica* 6) (= *Cerfontaine*).
- H. BRUNSTING, *Het grafveld onder Hees bij Nijmegen*, Amsterdam, 1937. (= *Brunsting*).
- J. DECHELETTE, *Les Vases céramiques ornés de la Gaule romaine*, Paris, 1904, 2 vol. (= *Déch.*).
- S. J. DE LAET & H. THOEN, Etudes sur la Céramique de la nécropole gallo-romaine de Blicquy (Hainaut). I. La poterie dite „de Blicquy”, *Helinium IV*, 1964, 193-218 (= *Céramique de Blicquy*); III. La céramique „à pâte gris-clair”, *Helinium VIII*, 1968, 3-21 (= *Céramique belge*); IV. La céramique „à enduit rouge pompéien”, *Helinium IX*, 1969, 28-38 (= *Céramique „rouge-pompéien”*).
- H. DRAGENDORFF, *Terra Sigillata*, *Bonn. Jahrb.* XCVI, 18-155; XCVII, 54-163 (= *Drag.*).
- E. ETTLINGER & C. SIMONETT, *Römische Keramik aus dem Schutthügel von Vindonissa*, Veröffentlichungen der Gesellschaft Pro Vindonissa III, Basel, 1952. (= *Vindonissa*).
- E. GOSE, *Gefässtypen der römischen Keramik im Rheinland*, Beiheft 1 der Bonner Jahrbücher, Kevelaer, 1950. (= *Gose*).
- C. F. C. HAWKES & M. R. HULL, *Camulodunum, First Report on the Excavations at Colchester 1930-1939*; Reports of the Research Committee of the Society of Antiquaries of London XIV, Oxford, 1947. (= *Camulodunum*).
- J. H. HOLWERDA, *De belgische Waar te Nijmegen*, Nijmegen, 1941. (= *Holw.*).
- M. R. HULL, *The roman potters' kilns of Colchester*, Reports of the Research Committee of the Society of Antiquaries of London XXI, Oxford, 1963, (= *HULL, Colchester*).
- C. ISINGS, *Roman glass from dated finds*, Groningen-Djakarta, 1957. (= *Isings*).
- L. LERAT, *Catalogue des Collections archéologiques de Besançon*. II. — *Les fibules Gallo-romaines*. Besançon-Paris, 1956.
- F. OSWALD & T. D. PRYCE, *An introduction to the study of Terra Sigillata*, London, 1920.
- E. RITTERLING, *Das frühromische Lager bei Hofheim i. T.*, *Annalen des Vereins für Nassauische Altertumskunde und Geschichtsforschung*, 40 (1912), Wiesbaden, 1913, 2 vol. (= *Hofheim*).
- H. ROOSENS, Un cimetière du milieu du Ier siècle à Chantemelle, *Le pays Gaumais* 15, 1954, 75-121. (= *Archaeologia Belgica* 21) (= *Chantemelle*).
- P. STUART, *Gewoon aardewerk uit de romeinse legerplaats en de bijbehorende grafvelden te Nijmegen*, Supplement op n° XLIII van de Oudheidkundige Mededelingen uit het Rijksmuseum te Leiden, Leiden, 1962. (= *Stuart*).
- H. J. H. VAN BUCHEM, *De fibulae van Nijmegen*, Nijmegen, 1941. (= *Van Buchem*).
- H. VAN DE WEERD, *Inleiding tot de Gallo-Romeinse archeologie der Nederlanden*, Antwerpen, 1944 (= *VAN DE WEERD, Gallo-Romeinse archeologie*).

DANKBETUIGINGEN

Aan het einde van dit artikel willen we onze dank uitspreken jegens alle personen die bij de opgravingen en bij de publikatie van dit verslag geholpen hebben.

Op de eerste plaats danken wij de Heer H. ROOSENS, directeur van de Nationale Dienst voor Opgravingen, en de Heer J. MERTENS, professor aan de K.U.L. en conservator bij de N.D.O.

Verder zijn wij dank verschuldigd aan de Broeders van het St.-Jozefsinstituut, voornamelijk Br. Dr. Hendrick PEENE en Br. JOHANNES; de Diensten van de Stad Kortrijk; de vereniging „Pro Cortoriaco”, voornamelijk de Heer J. VIERIN; aan de Heer en Mevrouw Chr. VIERIN; de Heer en Mevrouw A. PREVOST; Juffrouwen S. VANDERBANCK en A. VANDEVELDE.

Wij mochten eveneens rekenen op de medewerking van de Heer M. THIRION van het Muntenkabinet der Koninklijke Bibliotheek Albert I; de Heer H. THOEN, assistent bij het Seminarie voor Archeologie aan de Rijksuniversiteit te Gent; de Heer M. VANDERHOEVEN van het Provinciaal Gallo-Romeins museum te Tongeren; de Directeur en het personeel van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium.

RÉSUMÉ

La découverte en 1958 du cimetière gallo-romain de Courtrai est due à M. J. Viérin qui suit régulièrement les terrassements qui s'effectuent dans le Courtrais.

Le site se localise en pleine ville, sous une rue très fréquentée — la Molenstraat, — une école et un hospice. Cet endroit, occupé par l'un des cimetières antiques de *Cortoriacum*, n'offrait que peu d'espaces disponibles pour la conduite d'une fouille systématique (voir fig. 2, 6 et fig. 3 à 5). Ce cimetière était aménagé sur une légère élévation sablonneuse et sablo-limoneuse partiellement entourée de terrains marécageux. Le sol fut surchargé plus tard d'une couche de matériaux récents épaisse d'environ 1 m.

L'endroit se trouve à environ 350 m au sud du *vicus* de *Cortoriacum* (fig. 1 et 2). Celui-ci s'étendait sur les deux rives de la Lys, dans la partie septentrionale de la ville actuelle et même sur une partie du territoire de la commune de Kuurne. Le *vicus* était habité du début de notre ère jusque dans le quatrième siècle. La chaussée romaine de Cassel à Tongres passait vraisemblablement à proximité et le reliait au réseau routier de l'Empire. La voirie antique de la région est encore mal connue, et les tracés repris fig. 2 ne sont encore que des jalons. Dans la partie méridionale de la ville et au faubourg de Walle existent une série de fossés en V qui s'étirent sur des centaines de mètres. Ils longent des traces d'habitats du milieu du premier siècle jusqu'au troisième siècle. Le morcellement extrême du parcellaire, les nouvelles rues bétonnées et le grand nombre de maisons construites ou en cours d'édification ont rendu à l'époque l'exploration de cet énorme espace quasi impossible. C'est ainsi que la signification de ces fossés et leur datation sont restés imprécis jusqu'ici. En attendant la preuve du contraire, la question des camps de Courtrai reste posée. Enfin, signalons encore la présence en divers endroits à Courtrai de quelques tombes à incinération dispersées, notamment aux abords de la zone d'habitat.

Un premier indice de l'existence du cimetière fut la découverte en août 1958, lors de la pose d'un nouvel égoût dans la Molenstraat, d'une série de dix-huit céramiques, de deux objets en fer (fig. 37, 13 et 14) et de deux fibules en bronze. Ces objets doivent appartenir à plusieurs tombes recoupées par ces travaux. Le raccordement de l'Institut Saint-Joseph au nouvel égoût livra ensuite de nouvelles trouvailles. Celles-ci décidèrent Ch. Léva et J. Viérin à entreprendre en novembre-décembre 1960 dans le jardinet de l'Institut, qui sépare la rue de la cour de récréation, une première fouille systématique qui permit la mise au jour de 26 tombes (fig. 5 : tranchées I-VII).

En février 1962, le Service national des Fouilles entreprit des recherches dans la rue à l'ouest des tranchées précitées (fig. 5 : tranchée VIII). Celles-ci amenèrent la découverte de 15 nouvelles tombes. L'association « Pro Cortoriaco » reprit les fouilles en juin 1965. On trouva ainsi encore vingt-sept tombes dans les tranchées IX et X et l'on atteignit probablement ici la limite méridionale du cimetière (fig. 5, tranchées IX et X).

Ces trois campagnes de fouilles qui furent dirigées par Ch. Léva et J. Viérin livrèrent au total 70 sépultures. Un nombre assez élevé de celles-ci fut cependant endommagé par suite de divers remaniements du sol consécutifs à l'expansion urbaine dans ce quartier de Courtrai.

Il est bien malaisé de proposer une datation précise pour chaque tombe en particulier. Il y a peu de terre sigillée et peu de verrerie alors que seulement quatre des dix monnaies trouvées ont pu être identifiées. Ensuite, la plupart des formes de céramique belge ne permettent qu'une datation trop imprécise, celles-ci restant généralement longtemps en usage dans nos régions. La céramique grossière locale qui n'offre pas un seul élément datable a été trouvée en grande quantité.

Parmi les 70 premières tombes, une liste de 40 d'entre elles a été retenue du fait qu'elles contiennent de la céramique datable et que de plus leur mobilier peut avec quelque certitude être considéré comme intact. Voir cette liste pp. 84 à 90.

Les tombes sont très proches les unes des autres. Elles se recourent plus d'une fois. Leur profondeur varie entre 1,20 m et 1,80 m. Le seul rite funéraire pratiqué est l'incinération. Deux types de tombes se distinguent :

- 1) les tombes à incinération : les ossements incinérés sont déposés dans une urne avec les bijoux ou les autres objets personnels du défunt. L'urne cinéraire est encore accompagnée de quelques pièces de céramique, dont quelques-unes contenaient probablement des restes de l'un ou l'autre aliment. Dans quelques cas, des ossements incinérés étaient éparpillés entre les pièces du mobilier funéraire ou groupés autour d'une urne (p. ex. tombe 40). Une série de tombes comportait des clous en fer trouvés parmi le mobilier ou dans l'urne. La délimitation de la fosse n'était généralement pas décelable, excepté pour la tombe 28. Les tombes sont dessinées suivant leur disposition groupée et telles qu'elles furent rencontrées dans le sol.
- 2) les tombes dites « brandrestengraven » (tombes 3, 11, 15, 32, 36, 37, 44 et 51). Huit tombes de ce type ont été reproduites. Uniquement les tombes 3, 11 et 51 présentaient une délimitation rectangulaire de la fosse alors que les autres tombes offraient une limite irrégulière. Le contenu était formé de charbons de bois, d'ossements incinérés, de tessons, de

débris de fer corrodés et de clous. Dans la tombe 32, les ossements gisaient groupés près du bord de la fosse. Dans les tombes 3, 11, 13 et 44 on trouva également quelques céramiques intactes voisinant avec des tessons brûlés. Dans les tombes 3 et 11 elles paraissent placées dans une niche disposée à côté ou sous la tombe. Ces « brandrestengraven » se trouvent dispersés parmi les autres tombes à incinération. Dans quelques cas, ces tombes sont recoupées par des tombes à incinération (p. ex. tombe 11 par tombe 16; tombe 37 par tombe 38, et l'une et l'autre recourent la tombe 39; tombe 51 par les tombes 53 et 54). Le comblement de charbons de bois avec ossements incinérés de la tombe 44 provient probablement du recoupement de la tombe 51.

Il en résulte que la partie explorée du cimetière de Courtrai paraît avoir été en usage approximativement depuis le milieu du premier siècle. Les tombes les plus anciennes remontent à l'époque claudienne ou peu après. Un grand nombre de tombes ne permet malheureusement pas une datation précise. Nous pouvons les situer globalement entre le milieu du premier siècle et le milieu du second siècle. La tombe 42 nous paraît la plus récente. Il semble cependant que la plupart des tombes remontent à l'époque flavienne.

LIJST DER AFBEELDINGEN

Fig. 1. — Topografische ligging van het grafveld	6
Fig. 2. — Verspreidingskaart van de Romeinse vondsten	7
Fig. 3. — Kadastrale ligging der opgegraven sleuven	8
Fig. 4. — Luchtfoto van de Molenstraat, Kortrijk, in noordwestelijke richting	9
Fig. 5. — Grafveld Molenstraat.	10
Fig. 6. — Graf 2	14
Fig. 7. — Graf 3	16
Fig. 8. — Graven 3, 4 en 5	18
Fig. 9. — Graven 6 en 7.	20
Fig. 10. — Graven 8 en 9.	22
Fig. 11. — Graven 10 en 11.	24
Fig. 12. — Graven 12, 13 en 14	26
Fig. 13. — Graven 16 en 17.	28
Fig. 14. — Graf 18	30
Fig. 15. — Graven 18 en 19.	32
Fig. 16. — Graven 20 en 21.	34
Fig. 17. — Graven 22 en 23.	36
Fig. 18. — Graven 24, 25, 27 en 29	38
Fig. 19. — Graven 26 en 28.	40
Fig. 20. — Graven 30, 31 en 32	42
Fig. 21. — Graven 33, 34, 35, 37 en 38	45
Fig. 22. — Graf 39	47
Fig. 23. — Graven 39, 40 en 41	49
Fig. 24. — Graven 42, 43 en 45	51
Fig. 25. — Graf 44	53
Fig. 26. — Graven 46, 47 en 48	55
Fig. 27. — Graven 49 en 50.	57
Fig. 28. — Graven 52, 54 en 55	59
Fig. 29. — Graven 53 en 56.	61
Fig. 30. — Graven 57, 58 en 59	63
Fig. 31. — Graven 60, 61 en 62	65
Fig. 32. — Graven 63 en 64.	67
Fig. 33. — Graven 65 en 66	69
Fig. 34. — Graven 67 en 68.	71
Fig. 35. — Graven 69 en 70.	73
Fig. 36. — Losse vondsten nrs. 1 tot 10.	75
Fig. 37. — Losse vondsten nrs. 11 tot 17	76
Fig. 38. — Losse vondsten nrs. 18 tot 23	77

LIJST DER PLATEN

- Pl. I, 1. — Graf 2
- Pl. I, 2. — Graf 4
- Pl. II, 1. — Graf 16
- Pl. II, 2. — Graf 20
- Pl. III, 1. — Graf 21
- Pl. III, 2. — Graf 39
- Pl. IV, 1. — Graf 40
- Pl. IV, 2. — Graf 42
- Pl. V. — Plan van het grafveld : sleuf VII
- Pl. VI. — Plan van het grafveld : sleuven III en VIII
- Pl. VII. — Plan van het grafveld : sleuven VIII en IX

INHOUDSTAFEL

Inleiding	5
Beschrijving der graven	13
— Graven 1 tot 70	13
— Losse vondsten	72
Nabeschouwingen.	78
— Grafstructuur	78
— Overzicht der belangrijkste aardewerkvormen	78
— Chronologie	82
Bibliografische lijst met afkortingen	90
Dankbetuiging	91
Résumé	92
Lijst der afbeeldingen	95
Lijst der platen	96

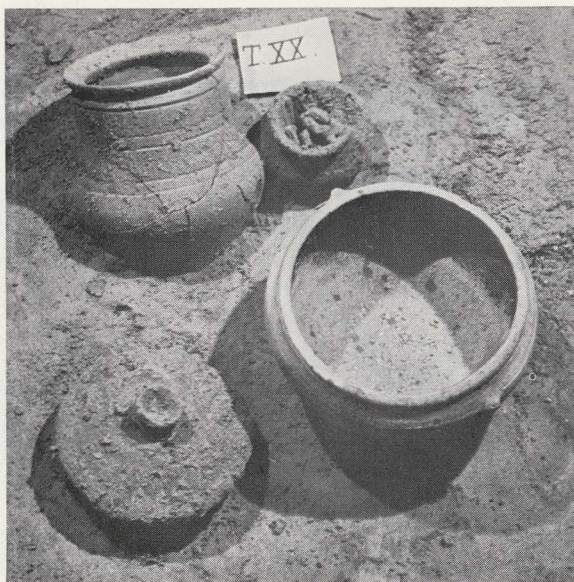
1. — Graf 2. — Tombe 2.

2. — Graf 4. — Tombe 4.

1. — Graf 16. — Tombe 16.

2. — Graf 20. — Tombe 20.

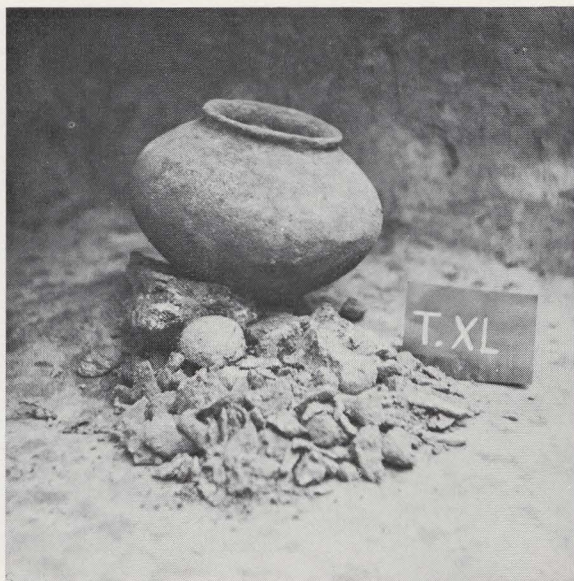

1. — Graf 21. — Tombe 21.

2. — Graf 39. — Tombe 39.

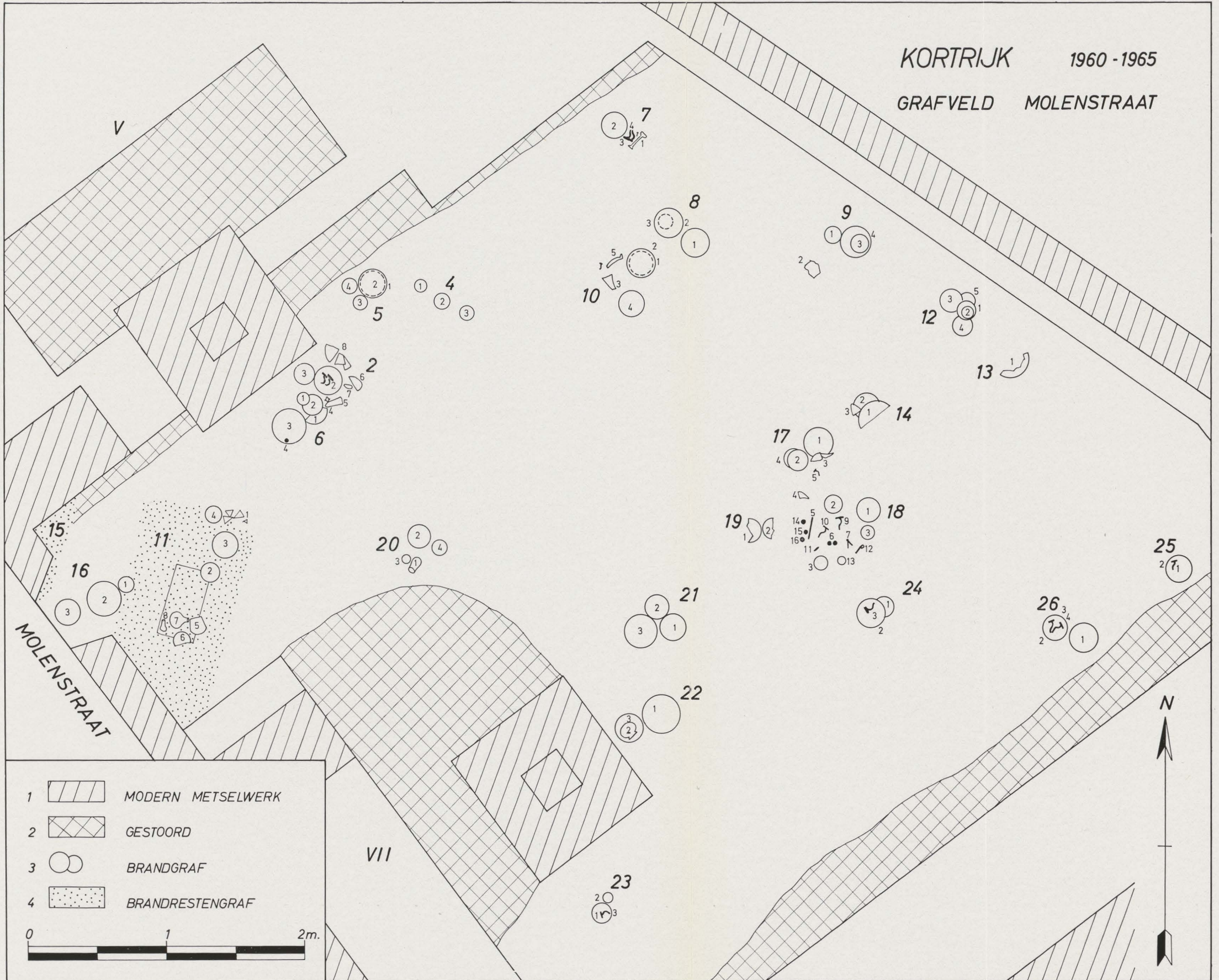
A. R. 6*

1. — Graf 40. — Tombe 40.

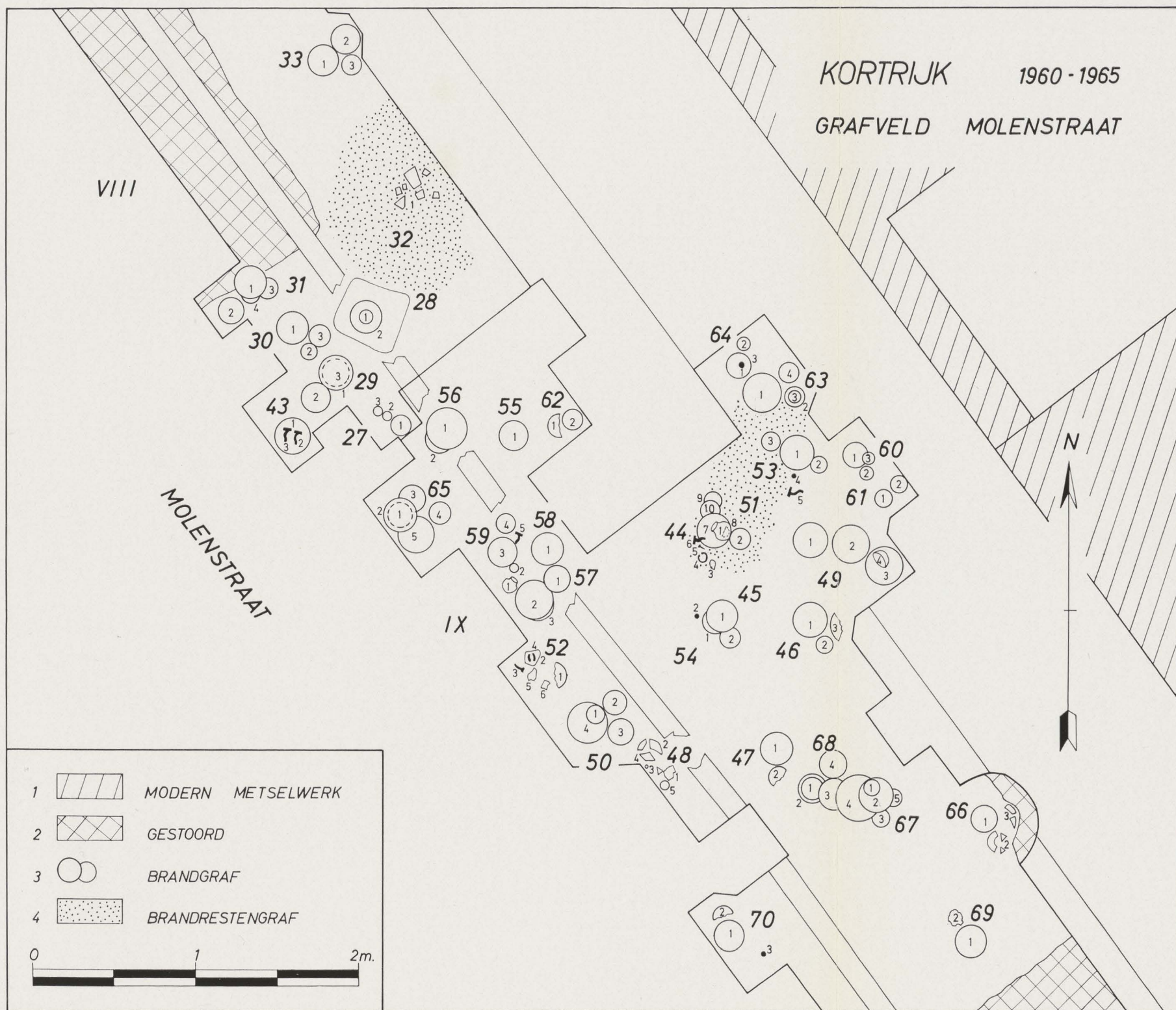

2. — Graf 42. — Tombe 42.

Plan van het grafveld : sleuf VII

Plan de détail du cimetière.

Plan van het grafveld : sleuven VIII en IX

Plan de détail du cimetière.